

ARJEN SANKARITTARET

Työssäkäyvien äitien kelloitettu elämänvaihe

Eeva Puttonen

Pro gradu-tutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden ja

filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2012

TIIVISTELMÄ

ARJEN SANKARITTARET – Työssäkävien äitien kelloitettu elämänvaihe

Eeva Puttonen
Sosiologia
Pro gradu-tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Pertti Jokivuori
Kevät 2012
82 sivua + liite 3 sivua

Tässä tutkimuksessa perehdyttiin työssäkävien päiväkotij- ja kouluikäisten lasten äitien elämänvaiheeseen. Tutkimus toteutettiin osana Likes -tutkimuskeskuksen hanketta *Liikuntakynnyksen yli – vähäinen liikunta aikuisten elämäntapana*, jossa pyritään parantamaan liikunta-aktiivisuutta niissä väestöryhmissä, joissa tutkitusti esiintyy paljon liikkumatonta elämäntapaa. Tarkoituksena oli vähän liikkuvien äitien arjen tutkimisen kautta saada vastauksia siihen, miten äidit suunnittelevat ja toteuttavat ajankäyttöään ja miksi liikunnalle ei ole tilaa.

Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Kahdeksan enemmän liikuntaa arkeensa haluavaa äitiä osallistui yksilöhaastatteluun, jossa heiltä kysyttiin ajankäyttöön, sosiaaliseen ympäristöön, elämänvaiheeseen, työhön ja liikunta-aktiivisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tutkimusaineistoa analysoitiin teemoittelemalla siten, että äitien ajankäytön valintoja tutkittiin perhe-elämän, sosiaalisen ympäristön, oman ajan ja äidin roolin kautta. Tutkimuksen kulmakivenä oli äitiyden kokemusten ja äidin roolin suhde ja vaikutus ajankäytön valintoihin.

Tutkimuksessa selvisi, että äitien elämä on aikataulutettu ja kelloitettu hyvin tarkasti, eikä arkeen mahdu töiden ja arjen pyörittämisen lisäksi paljon muuta. Äidit viettävät mielellään aikaa kotona ja pitävät kodin järjestystä yllä, mikä vahvistaa perheen rajoja sekä äitien asemaa perheen ja kodin organisaattoreina. Perheenjäsenten yhteistä aikaa arvostetaan yli kaiken ja sille uhrataan myös aikaa. Tämä osaltaan vaikuttaa sosiaaliseen ympäristöön, eikä ystäviin ja sukulaisiin ehditä pitää niin paljon yhteyttä kuin tahdottaisiin, koska arki koetaan niin kiireisenä. Sosiaalinen ympäristö ei ole kovin laaja, mutta sitäkin tiiviimpi. Omalle ajalle ei ole tilaa, ja sen ottaminen koetaan itsekkääksi ja äidin roolia murentavaksi, samalla kun omaa aikaa kuitenkin kaivataan enemmän. Äitiys koetaan haasteellisena elämäntehtävänä, ja lapset kasvattavat henkisesti myös vanhempia ja äidit pohtivat ja reflektoivat äitiyttään todella paljon. Äitiyteen uhrataan myös aikaa, ja äidit kokevat olevansa korvaamattomia samalla kun tuntevat vajavaisuutta äiteinä, jolloin kotoa poistuminen esimerkiksi liikkumaan voi joskus tuntua hankalalta ja itsekkäältä. Perheen hyvinvointi menee oman hyvinvoinnin edelle, ja äitien minuuksien muotoutuu perheen kautta, jolloin perhe ja erityisesti lapset vaikuttavat siihen, mihin arjessa käytetään aikaa. Elämänpoliittisiin ja ajankäytön vaihtoehtoihin liittyvissä valintatilanteissa on usein ristiriitoja, mutta vaihtoehto, joka tukee parhaiten perheen etua, valitaan.

Avainsanat: arki, äitiys, elämänvaihe, ajankäyttö, elämänpoliitiikka

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	3
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	6
2.1	Liikuntakynnyksen yli	7
2.2	Arkea ja elämänpolitiikka	9
2.3	Perheet mukautuvat yhteiskunnan käytäntöihin ja muutoksiin.....	14
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
3.1	Terveellisten perheenäitien kuvaus	19
3.2	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä sekä sen toteutus tässä työssä.....	22
4	AJAN UHRAAMISTA PERHEELLE.....	30
4.1	Ruuhkapläjäyksiä ja oravanpyörää: elämänvaiheen arki.....	32
4.2	Elämänvaihe ohjaa ja rajaa sosiaalista ympäristöä.....	43
4.3	Aikataulutusta ja delegointia kotona	50
4.4	Itsekäs oma aika	57
4.5	Riittämätön ja oppiva äiti.....	67
5	POHDINTA.....	76
	Kirjallisuus.....	79
	Liite: Teemahaastattelurunko	

1 JOHDANTO

Kello määrittelee ja rajoittaa paljon sitä, mitä ja milloin jokapäiväisessä elämässämme teemme. Arki muovautuu rutiineista, jotka sijoittuvat tiettyyn aikaan päivästä tai viikosta, ja suuri osa ajastamme kuluu toimiin, joita emme edes kyseenalaista ja joita teemme automaattisesti, koska niin on totuttu tekemään. Aikuisilla työ, perhe, harrastukset ja läheisten ihmisten kanssa yhteyden pitäminen rytmittävät arkea, jolloin jokapäiväisestä elämästä muotoutuu rutiinien jatkumo. Elämänmuutokset ja siirtymät elämänvaiheesta toiseen muuttavat kuitenkin arjen sisältöä. Jokaista elämänvaihetta kuvastaa se, ettei ajankäyttöä pysty täysin itse suunnittelemaan, vaan siihen sisältyy paljon ulkopuolelta tulevia vaatimuksia ja odotuksia.

Perheellistyminen on yksi merkittävä elämänmuutos, joka muuttaa arkea radikaalisti ja rutiinit menevät suurelta osin uusiksi uusien perheenjäsenten myötä. Työpäivän jälkeen on kotona entistä enemmän tehtävää, eikä ajankäyttöä voi suunnitella vain omien toiveiden mukaan. Suomalaisten on osoitettu olevan sekä perhe- että työmyönteisiä (Kortteinen 2000, 76), ja perheen merkitys onkin viime vuosina kasvanut, samalla kun työn rooli ja arvostus ovat pysyneet yhtä suurina kuin ennenkin (Jallinoja 2009). Koska työhön ja perheeseen panostetaan yhä enemmän, vapaa-aika vähenee, mikäli vapaa-ajaksi käsitetään työstä, kotitöistä ja perheen kanssa olosta vapaa aika. Tällöin voi olla vaarana, ettei omille harrastuksille ja oman hyvinvoinnin vaalimiselle ole arjessa riittävästi aikaa.

Perheeseen panostaminen on näkynyt varsinkin miehillä, sillä työnjako kotitöiden suhteen on tasoittunut perheissä miesten ja naisten välillä (Pääkkönen & Hanifi 2011). Huomio niin tutkimuskentällä kuin mediassakin onkin kiinnittynyt isiin viime aikoina enemmän juuri heidän lisääntyneen kodinhoitovastuun vuoksi ja sen myötä äidit ja heidän tilanteensa ovat ajautuneet keskusteluissa taka-alalle (Vuori 2003, 52-55). Äidit ovat jääneet huomion ulkopuolelle, mutta väistämättä isien suurempi osuus kotitöiden hoitamisesta vaikuttaa myös äitien ajankäyttöön.

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ylijohtaja Juhana Vartiainen esitti *Helsingin Sanomien* (10.5.2012) haastattelussa kotihoidontuen supistamista yhdeksi keinoksi lisätä suomalaisten työntekoa ja sitä kautta tehdä suomalaisesta yhteiskunnasta ahkeramman.

Vartiainen kutsui äitien (tai isien) kotona lasten kanssa olemista 'ihanaksi veltoiluksi', jota veronmaksajat rahoittavat. (Elonen 2012.) Myöhemmin Vartiainen kuitenkin lievensi ilmaisuaan ja kertoi veltoilun olleen lähinnä ironinen ilmaus, joskin hän edelleen oli sitä mieltä, että pitkään kotona viipyminen lapsia hoitaen ylläpitää osaltaan yhteiskunnan liiallista leppoisuutta (Vartiainen 2012). Jos äitien kotona olo lasten kanssa on ihanaa veltoilua, ja kun isätkin ovat lisänneet vastuun ottoa kotitöistä, kuulostaa siltä että äitien elämä on helppoa ja rentoa, ja perhe-elämä sujuu vaivattomasti. Kuitenkin samalla keskustellaan median avustuksella hukassa olevasta tai pirstoutuneesta vanhemmuudesta, ja kun keskusteluihin osallistuu yleensä paljon muitakin kuin perhe-elämään erikoistuneita tutkijoita, ihmisten mielipiteet ja käsitykset ruokkivat objektiivisiksi miellettyjä käsityksiä esimerkiksi juuri perheiden nykytilasta. (Jallinoja 2006, 112-118). Nykyajan vanhemmuuteen ja äitiyteen liitetään siis erilaisia ja vastakkaisiakin näkemyksiä. Mikä on todellinen tilanne perheiden ja sitä kautta äitien arjessa? Mitä äitiydelle on oikeasti tapahtunut, vai onko sille tapahtunut mitään?

Äidit siirtyvät joka tapauksessa työelämään lähes aina tietyn kotona vietetyn jakson jälkeen. Työ rytmittää arkea ja äitien arjesta tulee töihin siirtymisen jälkeen entistä enemmän kellon mukaan elettävää (Davies 1989, 128-153). Tutkimuksissa on myös saatu selville, että perheiden arki on hyvin kiireistä ja perhe ja työ vievät suuren osan ajasta, eikä ihmisten tapaamiselle tai liikunnalle koeta olevan riittävästi aikaa. Varsinkin se ikävaihe, jolloin saadaan lapsia, ja kun lapset asuvat vanhempien kanssa saman katon alla, sisältää vain vähän liikuntaa. (Miettinen & Rotkirch 2012, Rovio ym. 2011.) Omasta kunnosta ja hyvinvoinnistakin olisi kuitenkin syytä pitää huolta, ja siihenkin pitäisi jostain löytää aikaa. Jotta äidit pystyisivät liikkumaan enemmän, täytyy heidän arkeensa saada aika ja tila liikunnalle. Jotta tämä onnistuisi, olisi selvitettävä, mitä kaikkea heidän arkeensa kuuluu, ja sitä kautta lähteä ratkaisemaan liikkumattomuuden ongelmaa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin pureutua kattavasti työssäkäyvien äitien arkeen. Työelämässä olevien päiväkotij- ja kouluikäisten lasten äitien elämänvaiheen luonnetta pyritään tuomaan kattavasti esiin, kuin myös heidän kokemuksiaan ajankäytöstä, sen riittävydestä tai riittämättömyydestä sekä siitä, mitä äitiys heille merkitsee. Äitien arkea tutkimalla saataneen vastauksia edellä esiin nousseisiin kysymyksiin, jotka liittyvät perheen kiireisyyteen, vanhempien työnjakoon sekä vanhemmuuden, erityisesti äitiyden, nykytilaan. Tutkimukseen liittyy myös vähäisen liikunnan teema; arjen ja elämänvaiheen

tutkimuksen taustalla on pyrkimys selvittää vähän liikuntaa harrastavien äitien syitä vähäiselle liikkumiselle, vaikka he olisivat halukkaita liikkumaan enemmän. Näitä syitä etsitään jokapäiväisen elämän tasolta, muun muassa ajankäytöstä ja sosiaalisesta ympäristöstä.

Tutkimuksen aluksi esitellään tutkimuskysymyksiä tarkemmin sekä esitellään tutkimuksen taustoja sekä viitekehystä, joka liittyy liikkumattomuuteen, arkeen sekä perheiden nykytilaan. Tämän jälkeen kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta tutkimusaineistoa ja -menetelmää läpikäyden. Tämän jälkeen siirrytään itse tutkimustuloksiin sekä tutkimuksen vaikutuksiin laajemmassa perspektiivissä.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä pro gradu-tutkielmassa tutkitaan työssäkäyvien päiväkotij- ja kouluikäisten lasten äitien arkea, sitä miten heidän päivänsä muodostuvat ja minkä tai kenen ehdoilla arkea rakennetaan ja vietetään. Tutkimukseen osallistuneet äidit haluaisivat liikkua enemmän, mutta liikunnan lisääminen arkeen tuntuu haastavalta. Liikunta jää tutkimuskysymyksissä kuitenkin taka-alalle, mutta se säilyy jatkuvasti taustalla ja siihen viitataan tutkimuksen edetessä. Liikunta-asioita tärkeämpää on joka tapauksessa selvittää sitä, miten äitien ajankäyttö muovautuu ja mitä rutiineja heidän arkeensa kuuluu ja kattavan elämänvaiheen kuvauksen ja analysoinnin perusteella selvittää, miten elämänvaihe ja äidin roolin kokeminen vaikuttavat ajankäyttöön. Liikunta-aktiivisuutta selvittäviä kysymyksiä tärkeämmässä osassa ovat työssäkäyvien perheenäitien arjen rutiinit, ajankäyttö, sosiaalinen ympäristö, työ sekä äitiyteen liittyvät ajatukset ja kokemukset.

Jotta liikunta-aktiivisuutta pystyttäisiin kehittämään ja pohtimaan liikkumattomuuden ongelmaa tarkemmin, on hyvä kartoittaa vähän liikkuvien ihmisten arkea: mitä elämässä tapahtuu ja mitkä ovat asioita, jotka estävät liikkumaan lähtemistä vaikka halua olisikin parantaa liikunta-aktiivisuutta. Aikaa on kuitenkin rajoitetusti, ja on mielenkiintoista selvittää, miltä pohjalta ajankäytön valintoja tehdään, kuinka paljon näitä valintoja mietitään ja kuinka paljon niissä on valinnanvapautta. Arjen perusteellisella kuvauksella pyritään osaltaan erottamaan asioita, jotka nivoutuvat liikunta-aktiivisuuden niukkuuteen elämässä. Mitä kautta äitiyden kokemukset muotoutuvat ja miten äitiyden kokeminen vaikuttaa ajankäytön valintoihin? Millä perusteilla äidit valitsevat sen, mihin aikansa käyttävät ja ovatko he tyytyväisiä tämän hetkiseen elämänvaiheeseen ja onko elämäntapa harkittua vai onko siihen ikään kuin ajauduttu? Miten äidit tasapainottelevat omien toiveidensa ja ulkopuolelta tulevien odotusten välillä ajankäytön suhteen?

Tässä luvussa esitellään seuraavaksi liikunnan, tai pikemminkin liikkumattomuuden, perheen ja ajankäytön tutkimusta, jotta saadaan käsitys siitä, miten tähän tutkimukseen liittyviä aiheita on aiemmin tutkittu ja miten aiempi tieto ja tutkimus liittyvät tähän tutkimukseen.

2.1 Liikuntakynnyksen yli

Vaikka liikunta onkin sivuosassa tässä tutkimuksessa, perustellaan kuitenkin hieman sitä, miksi tutkimuskohteeksi on valittu nimenomaan vähän liikkuvia äitejä. Tutkimus liittyy Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (Likes) toteuttamaan tutkimushankkeeseen *Liikuntakynnyksen yli – vähäinen liikunta aikuisten elämäntapana*. Tutkimushanke aloitettiin kyselytutkimuksella, jonka toteutti Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys (AVTK) -tutkimuksella (Helakorpi ym. 2009). Kyselyaineiston perusteella löydettiin sellaisia väestöryhmiä, joiden liikunnan harrastaminen on hyvin vähäistä. Tutkimus jatkuu sillä, että näiden ryhmien kohdalla pyritään löytämään syitä vähäiselle liikunta-aktiivisuudelle kartoittamalla muun muassa ihmisten ajankäyttöä ja elämäntapoja sekä sosiaalista ympäristöä. Omassa gradussani kohderyhmän muodostavat parisuhteessa olevat naiset, joilla on päiväkotia- ja kouluikäisiä lapsia ja jotka ovat työelämässä. He haluaisivat elämäänsä liikunnalle enemmän tilaa, mutta toistaiseksi se ei ole onnistunut. Projektin tavoitteena on löytää keinoja siihen, miten ihmisten aktivoituminen onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Jotta liian vähäiseen liikkumiseen voitaisiin kehittää parannuskeinoja, huomion tulisikin olla juuri niissä ihmisissä, joille liikunta ei ole osa arkipäivää, ja selvittää, miten tilannetta pystyttäisiin parantamaan.

Likesin tutkimushanketta johtava Esa Rovio sekä Teijo Pyykkönen Liikuntatieteellisestä seurasta huomauttavat artikkelissaan (2011), että liikuntaan liittyvää tutkimusta on tehty paljon aktiivisten liikkujien näkökulmasta, mutta he, jotka oikeasti ja eniten kaipaavat tukea liikunnan aloittamiseen ja lisäämiseen, ovat jääneet tutkimusten ulkopuolelle. Tilanne on se, että jo valmiiksi liikunnallisesti aktiiviset ihmiset saavat lisätukea harrastuksilleen tutkimusten kautta, mutta vähän liikkuvia ei ole onnistuttu aktivoimaan. Lisäksi erilaisiin työpaikan liikuntakampanjoihin sekä yksityisiin liikuntapalveluihin osallistuu ihmisiä, jotka ovat jo valmiiksi aktiivisia liikunnan suhteen ja vähän liikkuvat jäävät näiden palveluiden ulkopuolelle. Tällaiset liikuntakäyttäytymisen erot johtavat lopulta siihen, että väestö jakautuu entistä enemmän paljon ja vähän liikkuviin ihmisiin (Rovio & Pyykkönen 2011, 14-18.) Oleellista olisikin keskittyä siihen, kuinka saada sellaiset ihmiset liikkumaan, joille liikunta ei ole luonnollinen osa elämää eikä sitä

välttämättä edes koeta tärkeäksi, vaikka lienee kiistatonta, että liikunta on hyväksi kenelle tahansa.

Aktiiviliikkujat ja vähän liikkuvat voivat olla usein eri aaltopituudella, ja liikunnan kanssa tiiviisti tekemisissä olevat eivät välttämättä ymmärrä sitä, kuinka vaikeaa liikunnan aloittaminen voi olla. Nämä osapuolet eivät välttämättä kohtaa toisiaan päätöksiä tehtäessä, eikä vähän liikkuvilla ole juurikaan sanavaltaa liikunnan lisäämiseen pyrkivissä päätöksissä, vaan liikunta-aktiivit yrittävät tehdä päätöksiä heidänkin puolestaan. (Rovio & Pyykkönen 2011, 7.) Tästä syystä niiden, jotka liikuntaa kaipaavat enemmän elämäänsä, mielipiteitä tulisi kuunnella ja miettiä sitä, mikä oikeasti saisi ihmiset aktivoitumaan. Se ei riitä, että ihmiset tiedostavat liikunnan hyödyt, jos arjessa ei tunnu olevan aikaa eikä mahdollisuutta liikkua enempää. Kiireisillä äideillä tämä voi olla tavallinen ongelma.

Perheellisten naisten, kuin myös miestenkin, yleisenä huolenaiheena on liikunnan vähäinen määrä. Vanhemmat toivovat lisää aikaa liikuntaan, mikä kertoo siitä, että tiedostetaan liikunnan hyödyt ja sille haluttaisiin enemmän sijaa elämässä. Väestöliiton tekemässä perhebarometrissa, jossa on selvitetty lapsiperheiden ajankäyttöä 2000-luvulla, ylivoimaisesti toivotuimmaksi osa-alueeksi, jolle vanhemmat haluaisivat enemmän aikaa, on todettu olevan liikunta ja ulkoilu. Työssäkävivistä 0-17-vuotiaiden lasten äideistä 39 % toivoi tälle enemmän aikaa. (Miettinen & Rotkirch 2012, 93-94.) Aihe on siis hyvin ajankohtainen ja tärkeä. Arki pitäisi pystyä rakentamaan niin, että liikunnalle olisi aikaa, mutta kuten aiemminkin todettiin, ei se pelkästään riitä, vaan aito halu liikkumiselle pitää myös olla. Arjen tietoiset muutokset voivat kuitenkin edesauttaa aktivoitumista.

Liikuntatutkijat etenevät usein tutkimuksissaan päinvastaisessa järjestyksessä kuin vähän liikkuvien tutkijat. Hyvänä esimerkkinä on tämä tutkimushanke, jossa vähän liikkuvien syitä vähäiselle liikunta-aktiivisuudelle haetaan arjesta, ja tutkimuksessa selvitetään pääasiassa muita asioita kuin liikuntaa, jolloin saadaan hyvä käsitys tutkittavien elämästä ja kenties sitä kautta vastauksia siihen, mitä muutoksia arjessa olisi tehtävä, jotta liikunnalle saataisi lisää tilaa. Liikuntaan liittyviä kysymyksiä ei välttämättä tarvitse edes paljon esittää. Liikuntaa painottavat tutkijat sen sijaan lähtevät herkästi liikenteeseen liikutaan liittyvistä asioista tutkimuksissaan ja painottavat näitä asioita liikaa. (Rovio & Pyykkönen 2011, 28.) Vähän liikkuvien aktivoinnissa ja tutkimisessa tulisi kuitenkin ottaa huomioon kohderyhmien tarpeet, kuin myös heidän kokemusmaailmansa, arkensa ja

elämäntilanteensa, mutta usein riittämättömästi liikkuville yritetään kehittää erilaisia aktivointeja kuitenkin tuntematta perinpohjin heidän tarpeitaan tai kokemusmaailmaansa (Rovio ym. 2011, 37-41). Liikunta-aktiivisuus ei kasva pysyvästi jos yksilö irrotetaan sosiaalisista ryhmistään tai arjen ympäristöstään ja yritetään lisätä liikuntaa ajattelematta kohdehenkilöiden elämää laajemmin (Rovio & Pyykkönen 2011, 26). Tässä ollaan tutkimushankkeen ja tämänkin tutkimuksen ytimessä. Liikuntakäyttämisen muutos vaikuttaa ja on sidoksissa koko elämänkokonaisuuteen, ja liikunnalle on tehtävä tilaa arkeen ja tämä ei ole välttämättä mikään helppo prosessi. Pienetkin muutokset arjessa voivat kuitenkin ajan myötä johtaa suurempiin muutoksiin elämäntilanteessa (Salmi 2004, 24).

2.2 Arkea ja elämänpolitiikkaa

Arjen tutkiminen voi nopeasti ajateltuna tuntua epäolennaiselta: miksi tutkia jotain niin jokapäiväistä ja itsestään selvää? Tässä itsestäänselvyudessa piilee kuitenkin arjen mielenkiintoisuus ja sen tutkimisen haastavuus. Arki koetaan helposti automaattisesti rullaavana jatkumona, mutta rutiinit ja tavat ovat saaneet jostain alkunsa ja niistä on muodostunut tapoja, joita ei välttämättä ajatella kovin tietoisesti. Arjen tutkimisella pyritään paljastamaan näitä automaattisiksi muotoutuneita tapoja. Arjen määrittely on hankalaa: kaikki tietävät, mitä arki on, koska kaikki sitä elävät, mutta sen täsmentäminen muuttuu heti problemaattiseksi kun arkea yritetään kuvailla sanallisesti (esim. Salmi 2004, 14). Arjen itsestäänselvyys, tavallisuus sekä tuttuus tekevät arjen rajojen löytämisestä hankalaa, mutta toisaalta taas juuri siksi arjen tutkiminen on arvokasta, jotta näitä rajoja pystyttäisi hahmottamaan. (Bennett 2005, 1).

Sosiaalitutkimuksen alkuaikoina on ollut valloillaan käsitys, jonka mukaan jokapäiväiset toiminnot olisivat seurausta yhteiskunnan rakenteellisista voimista, jotka vaikuttavat ihmisten tietoisuuden ulottumattomissa. 1800-luvulla kuitenkin tilaa valtasi näkemys, jonka mukaan yksilön toiminnan ja yhteiskunnan rakenteiden välissä on häilyvä alue, arki (everyday life). Arkea ei voi kuvata yhtenä kokonaisuutena vaan se pitää ymmärtää ”hyvin moniarvoisena ja monitahoisena alana”, ja ajan kuluessa arkea on alettu pitää entistä

dynaamisempänä ja kiistanalaisempänä käsitteenä Yksilön toimintaan eivät enää vaikuta luokka, sukupuoli, rotu tai asema niin paljon kuin ennen, jolloin yhteiskunnan rakenteet ovat rajoittaneet yksilöiden toimintaa. Nykyään esimerkiksi media, kulutus ja vapaa-aika ovat tärkeämpiä identiteetin rakentajia ja elämään vaikuttavia asioita, mikä on osaltaan johtanut siihen, että yksilön toiminta vaikuttaa hänen arkeensa enemmän kuin aiemmin. (Bennett 2005, 1-4.)

Nykyisin yleinen mielipide tutkijoilla on, että arki muodostuu rakenteiden ja toiminnan vuorovaikutuksessa. Minna Salmi (2004) rinnastaa arjen muihin sosiaalisiin ilmiöihin, joilla on tällainen dialektinen ominaisuus: ”arkielämä on sosiaalinen käytäntö, jolla on sekä subjektiivinen merkitys että objektiivinen luonne” (Salmi 2004, 14). Arki on kaikkien ulottuvilla, mutta jokaisen oma arki muotoutuu omanlaisekseen ja sekoittuu muiden subjektiivisiin arkikokemuksiin vuorovaikutuksessa, ja loppujen lopuksi arki on objektiivinen, vaikeasti hahmotettava kokonaiskuva siitä todellisuudesta, jossa elämme.

Eeva Jokinen (2005) on myös sitä mieltä, että arki kulkee vapauden ja säännöstelyjen risteämiskohdassa, ja että arjella on voima saada aikaan yhteiskunnallisia muutoksia ja samalla turvata toiminnan välttämättömyydet ja mahdollisuudet. Arki on myös apuvälineenä, kun jotain tuntematonta ja vierasta yritetään sopeuttaa omaan jokapäiväiseen elämään, eli silloin kun elämässä tapahtuu suuria muutoksia. Sopeuttaminen vie kuitenkin joskus aikaa, eikä se aina edes onnistu. Arjen tutkimuksella pystytään tarkastelemaan yhteiskunnan rakenteita sekä inhimillisen toiminnan edellytyksiä. Arjen tutkiminen on kuitenkin Jokisen mielestä problemaattista, sillä toisaalta se on niin itsestäänselvää, mutta yritettäessä tarttua arkeen kiinni, se pakenee. Tähän liittyy myös se, että toisaalta arki on kovin pinnallista, mutta siihen tarkemmin perehtyminen muuttaa sen painaksi ja vaikeasti käsitettäväksi. (Jokinen 2005; 12, 158.)

Yhteiskunnalliset muutokset luovat kiinnostusta arjen ilmiöihin, ja tutkijat usein kyseenalaistavat arjen käytäntöjä sekä tutkivat hyvän arjen ehtoja (Jokinen 2005, 9). Jokapäiväistä elämää käytetään joskus myös analyttisenä mallina yritettäessä selvittää, minkä prosessien kautta yhteiskunta on muotoutunut (Bennett 2005, 1). Vaikka tutkijoille arki saattaa olla hyvinkin vaikeasti määriteltävä asia, arki ja rutiinit ovat ihmisille tuttuja ja turvallisia silloin kun niitä ei tarvitse syvällisemmin miettiä, ja niihin voidaan tukeutua

myös vaikeampina aikoina. Jokinen (2005) näkee arjella olevan lähes koko maailmaa pyörittävän osan ja tiivistää arjen ominaisuudet seuraavasti:

”Suurten muutosten aikoina arki saa usein luontaisen turvasataman roolin. Arjen toivotaan pitävän yllä sekä kansantaloutta että ihmisten mielenterveyttä. Arjen olisi hoidettava haavat, jotka syntyvät, kun hyvinvointivaltiota supistetaan tai kun työmarkkinat vaativat joustoa ja kilpailukykyisiä yksilöitä. Oletetaan – aivan oikein – että arki muuttuu hitaasti ja siten suojaa ihmisiä liian nopeilta muutoksilta. Usein oletetaan perusteettomasti, että arki syntyy ikään kuin itsestään ja luonnostaan.” (Jokinen 2005, 9.)

Arjesta ajatellaan siis saatavan voimaa elämän muutoksissa mutta myös jokapäiväisessä elämässä, jolloin tutut rutiinit luovat turvallisuuden tunnetta ja säästävät voimia, kun aina ei tarvitse erikseen miettiä, mitä tekisi, kun toiminnot ovat automaattisia. Sen vuoksi rutiineja voi olla vaikea muuttaa vaikka niin haluaisikin tehdä. Arki on aina pohjalla jos elämässä sattuu jotain odottamatonta, mutta toisaalta arki saattaa hidastaa omasta halusta lähteviä muutospyrkimyksiä.

Vaikka arjen valinnat ovat usein automatisoituneita eikä niitä välttämättä edes tiedosteta, on ei-itsestäänselvä valinta kuitenkin olemassa vaihtoehtona totutuille toiminnoille. Ihminen on aina vapaa valitsemaan myös poikkeavalla tavalla, vaikka niin tapahtuukin harvoin. Muutokset, pienetkin, valinnoissa voivat muuttaa rutiineja ja murtaa itsestäänselvyudet. Itsestäänselvä ja ei-itsestäänselvä muodostavat pohjan jatkuvuudelle ja muutokselle. (Salmi 2004, 24.) Tämän tutkimushankkeen lopullinen tavoite, äitien liikunta-aktiivisuuden lisääminen, liittyy juuri tähän. Toisenlainen vaihtoehto ajankäytölle on olemassa, mutta siihen tarttuminen on vaikeaa, ja tutut arkirutiinit vievät helposti voiton.

Arki voidaan siis käsittää myös prosessina, jossa tuotetaan jatkuvuutta ja muutoksia. Vuorovaikutusta tapahtuu ihmisten toiminnan ja yhteiskunnan rakenteiden välillä, jolloin jatkuvuus ja muutos ovat myös läsnä. (Salmi 2004, 23-24.) Arjen ja rutiinien muuttaminen toisenlaisiksi on kuitenkin vaikeaa, ja uuden tietoisestikin tehtävän elämäntavan, tai vaikkapa ihan pienenkin palan muuttaminen elämässä, vaatii ponnisteluja.

Arjen automatisoituneesta luonteesta kertoo myös se, että eri instituutioiden sekä muiden yhteiskunnallisten rakenteiden toiminta säilyy samanlaisena ja esiintyy samankaltaisena riippumatta siitä, kuka niissä on mukana ja vaikka toimijat niissä vaihtuisivatkin. Toimijoiden keskinäisen toiminnan tuloksena voidaan kuitenkin muokata käytäntöjä, ja arkielämän toiminnot ilmenevät sekä rakenteiden ja instituutioiden vaikutuksien, mutta myös toimijoiden omien valintojen vaikutuksesta. (Salmi 2004, 25.) Esimerkiksi perheiden rakenne ja perheeseen kuuluvat asiat ilmenevät samankaltaisina eri perheissä, vaikka kaikki perheet muodostuvat erilaisista yksilöistä. Toiminta ja rakenne ovat siis tiiviissä vuorovaikutuksessa arjen ja yhteiskunnan muovaautumisessa. Kuitenkin myös ympäröivää maailmaa tarkkailemalla muodostuu käsityksiä siitä, kuinka tiettyjä asioita tulisi hoitaa, ja yhteisesti jaetut käsitykset uusintavat ja muovaavat käsityksiä ikään kuin oikein asioiden tekemisestä.

Arkeen liittyy ulkopuolelta tulevien vaatimusten sulauttaminen omaan elämään sopivaksi, joskaan tämä ei aina onnistu, tai sitten vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään: ne voivat koskea työelämää, sukupuolille sopivaa käytöstä, tai mikseivät myös perhettä. Kuitenkaan arki itsessään ei ylläpidä vallitsevia käytäntöjä vaan ihmisten toiminta, joka rakentaa ja uusintaa olosuhteita. Arki ei siis ole olemassa ilman siinä toimivia yksilöitä. (Jokinen 2005, 86.)

Ihminen ei kuitenkaan aina voi vaikuttaa siihen, mitä valintoja elämässä on tehtävä. Nykyään on eroteltava päätökset ja valinnat toisistaan, ja valinnasta on tullut ikään kuin pakko. Valintoja on pakko tehdä, koska selkeitä tai itsestäänselviä elämänkulkuja ei ole, vaan ihminen muova elämäänsä itse enemmän kuin aiemmin. Elämäntavat ovat alun perin kuitenkin seurausta jostain, ja valta määrittää sitä, millaisia tapoja tai arvoja ihmiset kunnioittavat; se kuka ja miten tekee asioita, voi vaikuttaa paljon. (Beck, Giddens & Lash 1996, 108.)

Näihin elämässä tehtäviin valintoihin voidaan liittää myös elämänpolitiikan käsite. Anthony Giddens (mm. 1991) on ollut aktiivisesti muovaamassa tätä käsitettä, joka sijoittuu ikään kuin yksilön ja yhteiskunnan väliin. Omaa elämää muokkaamalla tehdään elämänpolitiikkaa, mutta omaa elämää ei voi muokata rajattomasti, vaan yhteiskunnassa tehdyillä sopimuksilla rajataan liikkumavaraa yksilön kannalta. Elämänpolitiikka liittyy mahdollisuuksiin, vaihtoehtoihin, itsensä toteuttamiseen, ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin.

(Hoikkala & Roos 2000.) Arki ja elämänpolitiikka ovat sinänsä lähellä toisiaan, että molempiin liittyy tietty liikkumavara toiminnan ja rakenteen välillä, mutta elämänpolitiikka on tiedostetumpaa pohdintaa oman elämänsuhteen kuin arki, joka etenee lähinnä totuttuja rutiineja noudattamalla. Elämänpolitiikka liittyy elämää koskevien päätösten politiikkaan (Giddens 1991, 215).

Elämänpolitiikan käsite on yksinkertaistettu niin, että ihmiset miettivät elämäänsä arkensa kautta. Koska esimerkiksi työssä, ihmissuhteissa ja itsensä kehittämisessä on enemmän vaihtoehtoja kuin aiemmin, pystyy, ja osittain myös täytyy, tehdä enemmän yksilöllisiä valintoja elämänsuhteen kuin aiemmin. Valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen on ihmisille siinäkin mielessä merkittävä ilmiö, että valintojaan voi myöhemmin myös muokata ja muuttaa. Elämä itsessään ei ole elämänpolitiikkaa, mutta silloin kun elämää tietoisesti ohjataan tiettyyn suuntaan vaihtoehtoja puntaroimalla, siitä tulee elämänpolitiikkaa. (Hoikkala & Roos 2000, 21-25.)

Elämänpolitiikkaa voi tarkastella ylhäältä päin tulevien odotusten ja vaatimusten sijaan myös alhaaltapäin (sub politics), jolloin yksilöiden arkeen liittyvät faktat saadaan esiin, ja tässä ovat tärkeässä roolissa nykyajan yhteisöllisyys ja sosiaaliset siteet, jotka ovat muuttaneet muotoaan vuosikymmenten saatossa. ”Voikin määritellä, että yksilöiden valinnat, jotka tuottavat sosiaalisia siteitä ja yhteisöllisyyden uusia piirteitä, ovat elämänpolitiikan ominta aluetta.” (Hoikkala & Roos 2000, 25-27.) Elämänpolitiikkaan liittyy tietyllä lailla myös emansipaatio: vapautuminen kiinnittävistä perinteistä sekä hierarkisesta hallinnasta. Elämänpolitiikassa itsensä toteuttaminen refleksiivisesti on keskiössä, ja globalisaatio vaikuttaa itsen refleksiiviseen projektiin, samalla kun yksilö itseään toteuttaen vaikuttaa ympäröivän yhteiskunnan muutoksiin. (Giddens 1991, 214.) Yksilön valinnanmahdollisuudet ovat kasvaneet, mutta valintoihin vaikuttaa ja niitä rajoittaa julkinen keskustelu asioista, joihin luodaan rajoituksia, jolloin yksilöiden valintoihin pyritään vaikuttamaan myös poliittisesti (Giddens 1991; 215, 223-225).

Arki ei sittenkään näyttäisi olevan niin helppo ja yksinkertainen käsite kuin miltä se alkuksi kuulostaa. Yleensä arki sujuu kuitenkin niin automaattisesti, ettei sen muotoutumista ajatella. Tässä tutkimuksessa arki ja elämänpolitiikka näkyvät siinä, miten äitien jokapäiväiset tekemiset ja rutiinit muotoutuvat, sekä mitä äidit käsittävät kuuluvaksi äitien tehtäviin tässä elämänvaiheessa. Tutkimuksessa pyritään saamaan vastauksia siihen,

miten toiminnan ja rakenteiden vuorovaikutuksessa äitien arki sujuu ja millaisia nämä rakenteet ja toiminta ovat. Elämänpolitiikka liittyy äitien valintoihin heidän arjessaan; mihin he haluavat aikaansa käyttää ja mihin sitä ikään kuin on käytettävä. Tutkimuksen kautta selviää, onko näissä elämänpoliittisissa valintatilanteissa ristiriitoja, tai ajatellaanko valintoja edes niin tietoisesti, jolloin arjen toiminnot tapahtuisivat ikään kuin automaattisesti arjen tasolla.

2.3 Perheet mukautuvat yhteiskunnan käytäntöihin ja muutoksiin

Nykyajan elämä ei tue vakaata perhe-elämää, työelämä on lyhyttempoista ja alati muuttuvaa eikä tulevaisuus ole varmaa. Koko ajan on uusiuduttava. Elämässä on paljon muutoksia sekä pätkiä, joista ei välttämättä muodostu sulavaa jatkumoa. Toisaalta, mitä epävarmempaa tulevaa on ennakoida, sitä enemmän ihmiset yrittävät pitää kiinni säännönmukaisuuksista sekä läheisten ihmisten kautta muodostuneesta yhteisöllisyydestä. Normaalibiografia, eli yleinen elämänkulku, johon sisältyvät tietyt vaiheet, ja jonka lähestulkoon jokainen käy läpi, on purkautumassa tai jo purkautunut, ja tilalle tulee pätkittäisiä jaksoja, ja elämänkulku on tietyllä lailla epävarmempaa sekä yksilöllisempää. (Jokinen & Saaristo 2002, 200-202.)

Yhteiskunnan muutokset siis heijastuvat myös perheisiin. Perhe, kasvatus, työnjako kotona sekä ihmis- ja auktoriteettisuhteet perheen sisällä muovautuvat jatkuvasti, ja tähän on esitetty suurimmaksi syyksi, kuin myös haasteeksi, lisääntyneitä yksilöllistymistä. Koska tiettyä tapaa elää elämänsä ja tietyssä järjestyksessä ei ole, jokaisen on ikään kuin sovellettava mahdollisia vaihtoehtoja itselle parhaiten sopivaksi. Muun muassa äitiydestä ja isyydestä, kuin myös sukupolvien välisistä suhteista, keskustellaan yhä enemmän ja jokainen voi valita, toiset vapaammin kuin toiset, perinteisemmän tai modernimman tavan elää. Perheen määritelmät sekä perheiden tavat elää muuttuvat jatkuvasti eikä niihin ole tiettyjä oikeita vaihtoehtoja. (Jokinen & Saaristo 2002, 199.) Perinteet eivät täten ohjaa käytöstä enää niin paljon kuin ennen, vaan yksilölliset valinnat ja läheissuhteet ovat tärkeässä roolissa. Perhe on muutakin kuin passiivinen yhteiskunnallisten muutosten kohde

(Forsberg 2003, 9-11.) Perhe, siinä missä muutkin instituutiot, muokkaavat vastaavasti yhteiskuntaa, ja kaikki muutokset tapahtuvat vuorovaikutuksessa isompien ja pienempien kokonaisuuksien välillä. Yhteiskunnan tavat rajoittavat ja säännöstelevät tekemisiämme, huomaamattakin, eivät pahalla mutta eivät täysin ilman taka-ajatuksiakaan (Vuori 2003, 58).

Perheiden arkea rakennetaan koko ajan yhteiskunnan ja kulttuurissa olevien tapojen ja perinteiden sanelemissa rajoissa, eikä se ole valmiiksi määriteltyä (Rönkä ym. 2009, 13). Yhteiskunnan muuttuvat rytmit aiheuttavat myös haasteita, enemmän siirtyminen 24 tunnin rytmiin muokkaa työaikoja ja tekee muun muassa aikataulujen yhteensovittamisesta haasteellisempaa kuin ennen (Rönkä ym. 2009, 16). Äitiys, osana perheen luonnetta, kuten monet muutkin asiat, muovautuvat kulttuurisesti ja ajan myötä. Äitiys kulttuurisesti hahmotettuna nivoutuu siihen, miten äidit elävät ja miten heidän toimiaan muokataan. (Vuori 2003, 39.) Äitien kertomukset elämästään ovat erinomainen keino päästä sisään tämän päivän äitien elämään ja siihen, millaista äitiys on ja miten perheissä eletään.

Suomalaiset suhtautuvat positiivisesti sekä perhe-elämään että työhön, ja perheen merkitys on kasvanut viime vuosina työn arvostuksen pysyessä yhtä korkeana kuin ennenkin (Kortteinen 2000, 76; Jallinoja 2009). Suuri osa suomalaisista on sekä työ- että perheorientoituneita (Jallinoja 2009). Naisilla lasten iällä tai omalla siviilisäädellä ei ole vaikutusta perhemyönteisyyteen, vaan naiset ovat perhemyönteisiä riippumatta siitä, minkä arvon he antavat työlle tai mihin sosioekonomiseen asemaan he kuuluvat tai kuinka koulutettuja he ovat (Jallinoja 2009; 66-67, 72). Perhemyönteisyyttä ei voida selittää millään tietyillä tekijöillä vaan se on melko itsenäinen asenne (Jallinoja 2009, 75).

Lasten synnyttyä alkaa kilpailu ajasta. Aika ja ajankäytön valinnat paljastavat sen, mikä on tärkeää ja mille elämässä halutaan uhrata aikaa. Perheessä muutkin kuin parisuhde ja lapsi taistelevat ajasta, kun pohditaan koko elämään liittyviä osa-alueita. Ajankäyttöön liittyvissä neuvotteluissa muodostuvat säännöt ja etikka liittyen ajan oikeudenmukaiseen käyttöön ja ajan jakamiseen eri asioiden kesken. Ajan kautta on helppo vertailla eri ajankäyttötapoja, ja ajan avulla on helppo suhteuttaa toisiinsa erilaisia vaihtoehtoja ajankäytön suhteen. Tiettyihin, mieleisiin asioihin riittää aina aikaa, mutta niihin, jotka eivät ole niin mieluisia, ei koeta ajan riittävän, vaan monet muut asiat menevät sen edelle (Jallinoja 2000; 119-120-)

Kiireen tuntu lapsiperheissä on vähentynyt, mutta aikapula sen sijaan lisääntynyt 1990-luvun alusta vuoteen 2010 (Miettinen & Rotkirch 2012, 89; Pääkkönen & Hanifi 2011). Lasten ikä vaikuttaa kiireen ja aikapulan kokemiseen, sillä pienten lasten kanssa aikapulaa koetaan enemmän (Miettinen & Rotkirch 2012, 90). Aikapula viittaa siihen, ettei ehdi tehdä kaikkea sitä mitä haluaisi, kun taas kiire liittyy siihen, ettei kaikkea välttämätöntäkään ehdi tehdä ja tehtäviin on varattu liian vähän aikaa. Kiireen tuntu työssäkävillä äideillä on vähentynyt vuodesta 1999 vuoteen 2010 kuudella prosenttiyksiköllä, kun taas aikapula on lisääntynyt seitsemällä prosenttiyksiköllä (Miettinen & Rotkirch 2012, 90.)

Naiset tekevät kotona kuitenkin enemmän sellaisia töitä, jotka vaativat säännöllisyyttä, kuten ruuan laitto ja siivous. Miesten enimmäkseen hoitamat työt kotona liittyvät harvemmin ja epäsäännöllisemmin tehtäviin töihin, kuten remontoinnit ja korjaukset, jotka ovat harkinnanvaraisempia toteutuksen aikataulun suhteen. (Oinas 2010.) Naisten aikataulut ovat siis sidotumpia kuin miesten. Tämä voi helposti vaikuttaa vanhempien ajankäyttöön, kun äidit ovat enemmän sidottuja kotitöihin kuin isät.

Perhe voidaan käsittää myös todellisuutena, joka on suurempi kuin siinä olevat jäsenet. Perheenjäsenten väliltä löytyy voimasuhteita ja valtataisteluita. Perheen sisäiset voimat voivat olla fyysisiä, taloudellisia, ja erityisesti symbolisia, ja koti toimii kenttänä, jonka sisällä näistä voimasuhteista mitellään, vaikka perimmäisenä tarkoituksena onkin eheyttää sitä ja vahvistaa perhettä. (Bourdieu 1998; 118, 122-123.) Perheet keskittyvät rajojensa ylläpitoon ja näiden rajojen sisäpuolen ihannointiin ja käsittävät perheen erillisenä sosiaalisena maailmana (Bourdieu 1998, 118). ”Perhediskurssissa kotiyksikkö ymmärretään aktiiviseksi, tahdolla varustetuksi toimijaksi, joka kykenee ajattelemaan, tuntemaan ja toimimaan. Se perustuu joukolle tiedollisia esioletuksia ja normatiivisia suosituksia, jotka koskevat oikeata perhesuhteissa elämisen tapaa.” (Bourdieu 1998, 118.)

Isän osallistuminen kotitöihin murtaa toisaalta naiseuden ja äitiyden välistä ennen niin itsestäänselvää kytköstä (Vuori 2003, 40). Toinen merkittävä muutos jaetussa vanhemmuudessa on nähty liittyvän perheiden eristäytymiseen ja sosiaalisten verkostojen kaventumiseen. Etäisyys sukulaisiin edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska siten vanhanaikaiset sukupuoliroolit eivät välity niin helposti, mutta se toisaalta kaventaa

sosiaalista ympäristöä, ja kaupunkielämä lisättyinä heikkoihin sukulaissuhteisiin pakottaa perheitä hoitamaan lapsia enemmän itse (Rotkirch 2000, 193-194.)

Tutkijat ovatkin huolissaan siitä, etteivät suomalaiset perheet näe juurikaan muita ihmisiä. Tämä voi eristää perheet omiksi pikku yksiköiksi, ja mahdollisesti turvaverkosto kaventuu. Perheelle halutaan antaa aikaa, mutta aikaa ei sen jälkeen jääkään enää muille. Työnjako kotona puolisoitten kesken on tasoittunut, mutta vapaa-aikaa on silti vähemmän kuin aiemmin, ja aikapula aiheuttaa sen, että vanhemmat eivät ehdi harrastaa ja liikkua niin paljon kuin haluaisivat. (Miettinen & Rotkirch 2012.)

Riitta Jallinoja näkee naisten elämänkaaren vaihtuvina näytöksinä. Perheellistymisestä alkaa elämän neljäs näytös, jossa äidin rooliin kuuluu alussa hullaantuminen uuteen perheenjäseneseen, ja josta tulee parisuhteen kylkeen tavallaan uusi ja ylimääräinen, kolmas osapuoli. Tilanteeseen kuitenkin totutaan, ja jossain vaiheessa lasten kasvaessa äiti alkaa kaivata asioita, joita elämässä oli aiemmissa näytöksissä. Nämä elämän eri osa-alueet perheen lisäksi ovat myös "kolmansia" jotka tulee sopeuttaa osaksi elämää. Perhettä edeltävät elämänpäiiriin kuuluneet asiat muistuvat helposti äidin mieleen, ja niitä kaivatessaan hän taas kerran mieltää, että ne kuuluvat jälleen hänen oman aikansa päiriiriin. Näin hänellä on kahdenlaista aikaa, omaa aikaa ja perheaikaa. Oma aika kuuluu pelkästään itselle, mutta se on myös aikaa, jota käytetään ystävien tapaamiseen, harrastuksiin ja työlle. Perheaika ei tunnu äidistä omalta ajalta, ja tämä tarkoittaa sitä, että muut perheenjäsenet ja kodin toimet vievät paljon hänen aikaansa. Vaikka ansiotyökin on sitova osa arkea, äiti ei pidä sitä samanlaisena kuin kotielämää. Parisuhdekin vaatii aikaa. Se ei ole sama asia kuin perheaika, mutta ei se ole myöskään täysin omaakaan aikaa, vaan näiden välissä. (Jallinoja 2000, 125.) Työhön menee eniten aikaa neljännessä vaiheessa ja se on voitolla, ja monelle muullekin tekijälle pitäisi aikaa riittää, ja tässä vaiheessa alkaa varsinainen ajankäyttötapojen priorisointi (Jallinoja 2000, 126). Jallinoja on myös tuonut esiin familismin käsitteen (Jallinoja 2006), joka kertoo vankkumattomasta perhekeskeisyydestä, joka on lisääntynyt yhteiskunnan ja arjen muuttuessa arvaamattomammaksi ja lyhyttempoisemmaksi.

Ihmisten välisiä suhteita voidaan myös luokitella eri asteisiksi. Puhdas suhde viittaa heikkoon sitoutumiseen, jossa pystytään keskenään sopimaan siitä, milloin tavataan. Esimerkiksi parisuhde on tällainen, se perustuu osapuolten väliseen sopimukseen, jossa

yhteydenpito perustuu vain osapuolten väliseen sopimukseen ja sen voi purkaa kun tuntuu siltä, ettei yhteydenpidolle ole perusteita. Sen sijaan pirstoutunut suhde on hieman tätä sitoutuneempaa. Vanhemmuuteen on liitetty tällainen pirstoutumisen termi toisinaan, mikä viittaa perheenjäsenten viettämään "laatu-aikaan" ja jossa neuvotellaan vanhemmuudesta ja tässäkin vietetään aikaa sopimuksen mukaan. Kaikista sitoutunein muoto on totaalinen suhde, jossa sitoutuminen on hyvin vahvaa ja kokonaisvaltaista. Tällaisessa suhteessa vietetään kaikki mahdollinen aika yhdessä ja vanhemmuus koetaan kokonaisvaltaisena. Tällaista vanhemmuutta edustavat voidaan luokitella 'intensiivisiksi äideiksi' ja 'valmentajaisiksi'. (Rotkirch 2000, 192.)

Sukupuoliroolit ovat olleet niin vahvoja ennen, joten ei ihme, että edelleen kotityöt ajatellaan kuuluvan enemmän naisten harteille, vaikka muutosta ilmapiirissä onkin ollut. Miehet ovat jo 1960-luvulla tehneet joitain ns. naisten hommia, mutta jo silloin naiset ovat osallistuneet kuitenkin enemmän "miesten töihin", joten tasapainoa ei ole ollut, onko vieläkin? (Haavio-Mannila 1970, 175-179). Muutama vuosikymmen sitten sukupuoliroolit ovat olleet murtautumassa ja on käyty keskustelua siitä, mihin suuntaan ollaan menossa ja mitä mieltä ihmiset ovat perinteisistä sukupuolirooleista. (Haavio-Mannila 1970) Tavallaan sukupuolten rooli- jaossa on tapahtunut nopeita muutoksia, mutta kuitenkin tietyt käsitykset ovat pysyneet.

Naisten elämää ei kuitenkaan voi tutkia irrallisena heitä ympäröivästä todellisuudesta. Naiset tekevät ajankäyttönsä liittyviä päätöksiä merkityksellisten toisten tarpeisiin ja aikatauluihin perustuen, jolloin heidän elämänsä ja ajankäyttöään tulee tarkkailla suhteessa naisille tärkeisiin ihmisiin ja ympäristöihin. (Davies 1989, 131.) Tällaista naisten, ja tässä tapauksessa nimenomaan äitien, sosiaalista ympäristöä ja heidän ajankäytön valintojaan tarkastellaan myöhemmin tässä tutkimuksessa. Ennen sitä kuitenkin esitellään tutkimukseen osallistuneita äitejä sekä käytettyä tutkimusmenetelmää, teemahaastattelua.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen toteutuksen peruselementit: tutkimusaineisto ja -menetelmä. Ensin esitellään tutkimusaineistoa tarkemmin, jotta selviää, millaisista äideistä tutkimusaineisto muodostuu, sillä se voi vaikuttaa merkittävästikin siihen, millaisia tuloksia saadaan. Äidit muodostuvat kuitenkin erilaisista ihmisistä, ja eri ominaisuudet ohjaavat elämäntapaa erilailla eri tyyppisillä yksilöillä. Tutkimusmenetelmänä tässä gradussa on siis teemahaastattelu, josta myös kerrotaan enemmän tässä luvussa.

3.1 Terveellisten perheenäitien kuvaus

Liikuntakynnyksen yli -hankkeessa on siis kyselytutkimuksen perusteella tunnistettu väestöryhmiä, joilla liikunnan harrastaminen on hyvin vähäistä. Yksi näistä ryhmistä on nimetty terveellisiksi perheenäideiksi. He ovat terveystietoisia: he syövät terveellisesti, tupakoivat todella vähän ja käyttävät alkoholia vähemmän kuin suomalaiset keskimäärin. Ryhmän äidit ovat kohtalaisen korkeasti koulutettuja ja tekevät paljon istumatyötä. Terveellisissä perheenäideissä on sekä työssäkäyviä että vielä pienten lasten kanssa kotona olevia äitejä. Äidit elävät parisuhteessa. (Rovio & Pyykkönen 2011; 31, 35.) Äitien kohdalla liikunta-aktiivisuus on vähäistä, ja kyselytutkimuksessa on käynyt selville, että 25-44-vuotiaat naiset liikkuvat vähemmän kuin tätä nuoremmat tai vanhemmat ikäryhmät (Rovio ym. 2011, 38-40).

Tähän tutkimukseen otettiin mukaan edellä kuvatun kaltaisia äitejä, mutta kuitenkin vain työssäkäyviä äitejä, joiden lapset ovat jo päiväkodissa tai koulussa. Lasten kanssa kotona olevien terveellisten perheenäitien ryhmästä on tehty oma tutkimuksensa (Parikka 2012). Kriteerit tutkimukseen valittaville henkilöille olivat siis todella tiukat, ja sen vuoksi haastateltavien löytäminen olikin melko haastavaa. Tutkimukseen loppujen lopuksi seuloutuneet äidit täyttävät kuitenkin asetetut kriteerit hyvin. Aineisto muodostuu siis hyvin tietyn tyyppisistä äideistä, ja vaikka äitiys voi olla melko universaali rooli, tämän tutkimuksen tulokset rajoittuvat tarkkaan rajattuun ryhmään äitejä. Haastateltavat ovat itse

hakeutuneet tutkimukseen, eikä ketään ole pakotettu tai taivuteltu mukaan. Haastateltavat olivat muutoshaluisia liikunta-aktiivisuuden suhteen ja halukkaita lisäämään liikunnan määrää arjessansa. Äideillä on muutoshalukkuutta liikunta-aktiivisuuden suhteen, mutta siihen tunnutaan tarvitsevan paljon ponnisteluja ja siksi on hakeuduttukin tähän tutkimukseen mukaan; sitä kautta pyritään saamaan tukea liikkumisen lisäämiselle.

Aineisto koostuu kahdeksasta äidistä, jotka vastasivat tutkimusta koskevaan lehti-ilmoituksen, jolla haettiin liikunta-aktiivisuuttaan kehittämään haluavia työssäkäyviä perheenäitejä mukaan tutkimukseen. Tutkimukseen halukkaita oli enemmänkin, joten heitä jouduttiin karsimaan ja jättämään tästä tutkimuksesta pois, joskin useat löysivät paikkansa projektin toisesta osiosta. Innokkuus kertonee ajankohtaisesta aiheesta, ja monet äidit tuntuvat painivan vähäiseen liikunta-aktiivisuuteen liittyvän ongelman kanssa.

Haastateltavien ikä vaihtelee 29 ja 45 vuoden välillä. Heidän lastensa ikä taas vaihtelee 1-22 ikävuoden välillä ja lasten lukumäärä vaihtelee yhdestä viiteen, joten kaikki lapset eivät välttämättä ole enää tai vielä päiväkotitai kouluiässä, mutta ainakin osa lapsista sijoittuu tähän ikävaiheeseen. Nuorempia kuin päiväkotikäisiä lapsia ei ollut kuin yksi, mikä tarkoittaa sitä, että yksi äiti oli haastatteluhetkellä pois työelämästä, mutta hänenkin taukonsa työelämästä tuli olemaan kokonaisuudessaan vain reilun vuoden mittainen, joten pieni tauko työelämästä ei ollut esteenä sille, ettei häneltä olisi saanut hyvää aineistoa tutkimusta ajatellen. Hän oli hyvin kuitenkin mukana siinä elämäntilanteessa, mistä tässä tutkimuksessa on kyse. Toinen poikkeutapaus liittyy parisuhdetilanteeseen. Yksi haastateltavista oli juuri eronnut, mutta hänkin sopi hyvin tutkimukseen mukaan, sillä hän tapasi kuitenkin entistä puolisoaan usein ja heillä oli yhteishuoltajuus, joten arki oli monelta osin samanlaista kuin parisuhteessa elävillä äideilläkin. Yhdellä haastateltavalla on omien teini-ikäisten lasten lisäksi 5- ja 9-vuotiaat ottolapset.

Äidit ovat mukana kokopäiväisesti työelämässä, paitsi yksi heistä tekee 20-tuntista työviikkoa. Äidit työskentelevät hoitoalalla tai hallintoon liittyvissä tehtävissä. Kaikkien työ on pääsääntöisesti istumatyötä ja usealla pääsääntöinen tehtävä on työskennellä tietokoneen ääressä, terveydenhoitoalalla olevatkin joutuvat käyttämään tietokonetta paljon työssään. Kaikilla äideillä on lisäksi säännölliset työajat, jolloin he ovat töissä yleensä ns. virastotyöaikoina, eikä töitä juurikaan tarvitse tehdä kotona.

Äidit pyrkivät elämään terveellisten elämäntapojen mukaan, mutta liikunnalle ei ole riittävästi aikaa tai liikkumaan lähteminen tuntuu vaikealta, vaikka tiedetään liikkumisen hyvät vaikutukset. Kaikki haastateltavista kokivat oman liikunta-aktiivisuutensa liian vähäiseksi ja halusivat tilanteeseen muutoksen. Jokainen äiti on harrastanut joskus aktiivisemmin liikuntaa, mutta liikunta on vähentynyt viimeistään perheellistymisen myötä, ja liikuntaharrastus haluttaisiin saada uudestaan säännölliseksi osaksi arkea.

Kaikki haastateltavat asuvat Keski-Suomessa suurilla paikkakunnilla ja tiiviillä asuinalueilla. Otos on siis todella paikallinen, ja tulokset saattaisivat olla erilaiset jos tutkittavat olisivat jostain muusta ympäristöstä. Kaikki asuvat melko lähellä palveluita, mutta kuitenkin rauhallisilla alueilla, asutuskeskuksissa, kaupungissa tai suurehkoissa kunnassa. Osa äideistä on kotoisinkin samalta seudulta, osa on muuttanut seudulle myöhemmin esimerkiksi töiden perässä. Lapsille on leikkipaikkoja lähettyvillä ja ulkoilumahdollisuudet ovat kaikilla hyvät, mutta usein autoa tarvitsee paikasta toiseen siirtymiseen sekä lasten päiväkotiin viemiseen ja työmatkoihin. Haastateltavien asuinmuoto vaihtelee omakotitalosta rivitaloon ja luhtitaloon. Lasten kannalta alueet koetaan turvallisiksi sekä ulkoilumahdollisuuksiltaan hyväksi. Äidit muodostavat siis yhdenmukaisen joukon, joita kuvastavat samankaltaiset sosioekonomiset asemat, suhtautuminen liikuntaan ja liikunta-aktiivisuus sekä asuinseutu. Toisenlainen aineisto saattaisi tuoda mukanaan erilaisia tuloksia kuin tämä aineisto, joten tämän tutkimuksen tuloksia ei voi varauksettomasti yleistää kaikkiin äiteihin.

Aineisto on kerätty Liikuntakynnyksen yli –hankkeen alkuvaiheessa, jolloin äitien liikunta-aktiivisuutta ei vielä oltu edistetty tietoisesti, ainoastaan siinä määrin, että äidit olivat omaaloitteisesti hakeutuneet mukaan hankkeeseen, jossa heillä on mahdollisuus saada ulkopuolista tukea aktiivisuuden lisäämiseen sekä ajatusten jakamiseen muiden kanssa. Haastatteluhetkellä äidit eivät olleet vielä tavanneet toisiaan, vaan tämä tapahtui vasta myöhemmin, ja tapaamiset ovat jatkuneet säännöllisesti. Tästä tehdään myös oma tutkimuksensa, jonka tarkoituksena on muuttaa äitien liikuntakäyttäytymistä keskustelujen ja yhdessä liikkumisen kautta sekä saada liikunta-aktiivisuuden alkusysäys (Pirkkalainen 2012).

Tutkimus kertoo tarkkaan rajatun äitiryhmän arjesta ja elämänvaiheesta, eikä sitä voi yleistää kaikkiin äiteihin. Laadullisella tutkimuksella ei pystytä saamaan kovin isolta

ryhmältä tietoa, varsinkaan gradun laajuudessa tutkimuksessa, mutta tietoa on mahdollista saada silti hyvinkin paljon. Tarkoitus on kertoa pienestä ryhmästä mahdollisimman perusteellisesti. Kahdeksan haastattelua toi tietoa riittävästi, ja varsinkin haastattelujen jälkeen oli tunne, ettei useampi haastattelu olisi enää tuonut paljon lisätietoa tutkimuksen kannalta olennaisista asioista, joten kylläntymispiste tuli näiden haastatteluiden kohdalla täyteen.

3.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä sekä sen toteutus tässä työssä

Aineistonkeruuta ei voi vähätellä tutkimusvaiheena, koska siitä saadaan kaikki se materiaali, minkä pohjalta tutkimustuloksia lopulta tehdään, joskin aiempi teoria on tässä omalta osaltaan mukana. Tämä tutkimus on kuitenkin niin aineistolähtöinen, että haastatteluilla on mitä suurin merkitys. Äidit haastateltiin yksitellen helmikuussa 2011 ja haastattelut toteutettiin Likes -tutkimuskeskuksen tiloissa yhtä lukuun ottamatta, joka sijoittui haastateltavan työpaikalle. Haastattelijoita oli kaksi, joista itse olin toinen, ja toisena haastattelijana toimi koko projektin vetäjä Esa Rovio. Haastattelijat vuorottelivat rooleja siten, että kumpikin sai olla ensisijaisen haastattelijan osassa toisen esittäessä välillä tarkentavia kysymyksiä ja pitäen huolen, että kaikki tärkeät asiat tulevat käydyksi läpi haastatteluissa.

Haastattelut toteutettiin teemahaastattelumenetelmällä. Teemahaastattelulle ominaista on, että niissä käydään läpi ennalta mietittyjä teemoja, joista halutaan ottaa selvää. Haastatteluilla pystytään saamaan syvällistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä sekä esittämään tarkentavia kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Jokaiselta kahdeksalta haastateltavalta tiedusteltiin samoista aihepiireistä kokemuksia ja ajatuksia, mutta jokainen haastattelu muovautui yksilölliseksi tilanteeksi, ja eri teemoihin käytettiin eri haastatteluissa eri määrä aikaa, ja haastatteluiden mitatkin vaihtelivat paristakymmenestä minuutista noin viiteenkymmeneen minuuttiin. Kukin haastattelu eteni omassa tahdissaan ja esitettävät kysymykset etenivät eri järjestyksessä siten, että haastattelu etenisi

mahdollisimman luontevasti. Haastattelurunko oli laadittu jo hyvissä ajoin ennen haastateltavien tavoittelua. Runkoon tuli pieniä muutoksia ennen haastatteluiden tekoa (haastattelurunko liitteenä), mutta pääosin se pysyi muuttumattomana. Tämän tutkimuksen kohdalla käsiteltäviä teemoja ovat päivittäinen ajankäyttö, tutkittavien henkilöiden sosiaalisen ympäristö, heidän elämänvaiheensa luonne, työ ja liikuntaan liittyvät asiat. Esimerkiksi liikuntaharrastuksiin ei menty kovin pitkälle, vaan päällisin puolin vain kyseltiin liikunta-aktiivisuudesta sekä historiasta. Päiväkoti-ikäisten sekä kouluikäisten lasten äitien elämäntapoihin liittyvissä haastatteluissa keskityttiin siis pääasiassa kokonaisvaltaisesti elämänvaiheen luonteen selvittämiseen.

Teemahaastattelua on kutsuttu myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi, koska kysymysteemat ovat etukäteen mietittyjä ja ne ovat jokaiselle haastateltavalle samat, mutta liikkumavaraa on jätetty reilusti haastatteluille ja haastateltaville. Teemahaastattelu sijoittuu valmiiksi laaditun lomakehaastattelun sekä täysin vapaamuotoisen syvähaastattelun väliin. Teemahaastatteluissa ei kysytä kysymyksiä samoilla sanoilla kaikilta haastateltavilta, vaan tavoitteena on selvittää kaikilta haastateltavilta tiettyihin aihepiireihin liittyviä asioita sana- tai lausejärjestyksestä välittämättä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Laadullinen haastattelu tarjoaa välineen ymmärtää ja tutkia tutkittavien näkökulmia, minkä seurauksena niistä muodostuu kulttuurisidonnaista todellisuutta (Miller & Glassner 2004, 127).

Teemahaastattelu -termistä käy jo ilmi se, että tarkoitus on selvittää joitain isompia kokonaisuuksia, eikä jumiutua pieniin yksityiskohtiin. Siinä myös pääosassa on itse haastateltava, ja tutkijan suurin tehtävä on muodostaa läpi käytävät teemat ja hahmotella suurpiirteinen runko haastatteluille. Vuorovaikutuksessa syntyvät merkitykset ovat keskeisiä ja se on teemahaastattelun ydintä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

Vaikka haastateltava onkin pääosassa haastattelussa ja hän saa vapaasti kertoa kustakin teemasta hyvin omakohtaisesti, olen kuitenkin sitä mieltä, että haastattelijalla on vaikutusta haastatteluun jonkin verran, siinä miten selkeästi hän kysymykset esittää ja miten rakentaa yhteisymmärrystä haastateltavan kanssa siitä, mitä kysymyksillä haetaan takaa ja kuinka tarkasti osaa selittää mitä kysymyksellä haetaan takaa. Tietysti rikkautta on sekin, että haastateltavalla on vapautta kertoa oma näkemyksensä asiaan ja näin tuoda omaa maailmankuvaansa esiin. Kysymyksiin ei tarvitsekaan vastata kovin yksityiskohtaisesti

ainakaan kerralla, vaan tarkentavia kysymyksiä pystyy esittämään myöhemmin jos tarve vaatii.

Vaikka haastatteluissa selvitettiin kattavasti koko elämänvaiheeseen liittyviä asioita, on tämän gradun tutkimusongelma kuitenkin tarkemmin määritelty, ja siihen käytetään vain osia haastatteluista. Haastatteluvaiheessa ei vielä ollut selvillä tarkkaan määritettyä tutkimusongelmaa, joten äitien elämää selvitettiin monelta kantilta monipuolisesti. Koko haastatteluja käytetään hyödyksi myös interventiovaiheessa sekä tutkimushankkeessa yleensä. Haastattelujen laajuus on tutkimushankkeen kokonaisuuden kannalta tärkeää. En tiedä, olisiko se, että tutkimuskysymykset olisivat olleet taremmin määriteltyjä jo ennen haastatteluja, tuonut lisätietoa tähän tutkimukseen. Arjesta tiedusteltiin kuitenkin niin kattavasti, että tiettyjä kohtia haastatteluista analysoimalla sai hyvin aikaiseksi tämän tutkimuksen, mutta toki jotain lisäarvoa olisi sitä kautta voinut saada, että joitain kysymyksiä olisi voinut kysyä vieläkin tarkemmin.

Vaikka haastateltava voikin kertoa teemahaastattelussa käsiteltävistä teemoista melko vapaasti, ja haastattelijan tehtävä on huolehtia siitä, että tarvittavat asiat tulevat käydyiksi läpi haastattelussa ja että haastateltavan kertomat asiat tulevat tulkituiksi niin kuin hän on ne tarkoittanut, haastattelu on kuitenkin mitä suurimmassa määrin vuorovaikutteinen tapahtuma. James Holstein ja Jaber Gubrium (2004) korostavat haastattelun aktiivisuutta. Heidän mukaansa haastatteluissa syntyviä merkityksiä ei voida saada pelkästään joko onnistuneilla kysymyksillä tai pelkästään haastateltavan vastauksilla vaan ne muodostuvat haastattelutilanteessa aktiivisesti ja kommunikaation kautta. He korostavat, että haastateltavat eivät ole pelkästään ”tiedon aarreaattoja”, joista automaattisesti ammennetaan tietoa, vaan tietoa kootaan ja rakennetaan haastattelussa aktiivisesti yhdessä haastattelijan ja haastateltavan voimin. Se, miten merkitysten muodostuminen haastattelussa esittäytyy, on yhtä tärkeää kuin se mitä kysytään ja mitä haastattelun edetessä tulee esiin. ’Miten’ viittaa vuorovaikutuksellisiin ja ’mitä’ viittaa kysymysteknisiin asioihin ja ne kulkevat käsi kädessä haastattelutilanteessa. (Holstein & Gubrium 2004, 141-142.)

Haastatteluissa tutkittavat kertovat kokemuksistaan ja ajatuksistaan, jotka ovat muovautuneet elämän myötä erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Yksilölliset

kokemukset kuvastavat paljon myös heidän sosiaalista maailmaa, jossa he elävät eivätkä vain yksilöllisiä tai psykologisia asioita.

Laadullisissa tutkimuksissa käytetään usein menetelmänä myös havainnointia. Tässä tutkimuksessa havainnointi ei tullut kyseeseen, vaikka varsinkin aiemmin havainnointia on pidetty parempana tutkimusmenetelmänä kuin haastattelua, jossa ei esimerkiksi voi olla varma, että informantit puhuvat totta, vaikkakin haastatteluilla saadaan hyvin tietoa menneistä asioista. Tässä tapauksessa nimenomaan ajatuksilla on merkitystä, eikä havainnoinnilla olisi päästy kunnolla äitien maailmaan muuta kuin ajankäytön näkökulmasta, sekä äitien elämään ”tunkeutuminen” ei olisi ollut kovin helppoa tai moraalisesti yksinkertaista. Atkinson ym. korjaavatkin tätä väitettä, jonka mukaan haastattelut eivät olisi niin luotettavia tai informatiivisia, vaan haastattelu ja havainnointi ovat kaksi eri menetelmää, joilla kummallakin on puolensa ja joille on sopivat tilanteensa. (Atkinson ym. 2003, 104-110.) Haastattelusta on sen sijaan tullut kvalitatiivisen tutkimuksen kulmakivi ja se, mihin yleensä kvalitatiivinen tutkimus yhdistetään (Atkinson ym. 2003, 111-113).

Haastattelutilanteetkin olivat melko vaivattomia juuri siksi, ettei tietoja tarvinnut onkia vaan haastateltavat olivat avoimin mielin liikkeellä. Olivathan he oma-aloitteisesti halunneet mukaan tutkimukseen. Kuitenkin liikuntaan liittyvät asiat olivat haastateltavilla pinnalla, ja niistä saatettiin kertoa kysymättäkin. Ennakkokäsitykset olivat kuitenkin sellaiset, että haastattelu liittyisi jotenkin liikunta-aktiivisuuteen, ja olihan haastattelussa sille toki oma osansa, mutta liikuntaa saatettiin käsitellä muissakin osioissa vaikei siitä kysytykään. Ei voi olla varma, vaikuttaako tämä siihen, että jotain muuta jää liikunta-asioiden varjoon ja käsittelemättä, koska haastateltavilla oli ennakkokäsityksiä liikuntaan liittyvästä tutkimuksesta. Toisaalta teemahaastatteluun kuuluukin se, että haastateltavalla on vapauksia kertoa omin sanoin ja omien kokemusten perusteella asioista, ja jos liikunta tulee mieleen jossain kohdassa niin siihen on täysi oikeus.

Liian perinteinen tai liian luova haastattelu ei tuo parasta mahdollista lopputulosta, vaan täytyy sopivssa määrin keskittyä tutkittavaan asiaan ja toisaalta myös yksilöllisyyteen (Holstein & Gubrium 2004). Yhteiskuntatieteissä haastattelut ja kyselyt ovat tärkeitä tutkimusmenetelmiä, joten kielenkäytöllä ja kielellisillä merkityksillä ja tulkinnoilla on suuri rooli (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48-49). Tutkijat elävät itsekkin arkea, jolloin siitä

irtautuminen ja arjen täydellinen objektiivinen tarkkailu on mahdotonta. Tämä pitää tiedostaa arkeen liittyvää tutkimusta tehtäessä ja tutkijan on tiedettävä oma asemansa ja sulkea mahdollisimman hyvin ulkopuolelle arjen käsityksiä ja tietää riskit, tiedostaa että omia arkielämän kokemuksia ei voi täysin sulkea pois. (Salmi 2004, 14-15.) Tutkija on myös väistämättä osa tutkimusta, vaikka maksimaaliseen objektiivisuuteen olisikin pyrittävä. Tutkittavien kertomukset ovat pääroolissa ja heidän ymmärtämisensä ja oikein tulkitseminen ja heidän ajatusmaailman ymmärtäminen ovat välttämättömiä tutkimuksen onnistumiselle. ”Tulkintojen pitäisi saada tukea tutkittavassa yhteisössä, ja tutkijan olisi voitava tunnistaa oma osuutensa.” (Hirsjärvi & Hurme 2000, 18.) Sosiologialle tyypillinen refleksiivisyys kuvaa sitä, kuinka tutkija vaikuttaa myös tutkimukseen, vaikka ei itse olekaan tutkittavana ja täydellinen objektiivisyys on mahdotonta (Bourdieu 1995, 91-92). Jos on itse osa tutkittavaa kohdetta, on objektiivisyys sitäkin vaikeampaa tutkijalle (Bourdieu & Vacquant 1995).

Ihmisillä on kuitenkin omat tapansa ilmaista omaa todellisuuttaan ja tutkijan on pyrittävä ymmärtämään sitä ja jakamaan tämä todellisuus haastateltavan kanssa. On pyrittävä siihen, että kumpikin osapuoli ymmärtää keskustelun samalla tavalla ja luovat merkityksiä. Sosiaalista todellisuutta luodaan haastatteluissakin erilaisilla diskursseilla. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 51.) On tärkeää kysyä kysymykset johdattelematta, kuitenkin tiedostaen, että kysymyksellä on useita eri puolia. Oikealla tavalla kysytyt kysymykset tuottavat totuudenmukaisempia vastauksia kuin tiedostamatta tietyllä lailla kysytyt kysymykset. (Holstein & Gubrium 2004, 144-145.)

Se, että haastatteluilmapiiri on aito ja rento, luo myös puitteet onnistumiselle, toisin kuin jos yritetään päästä kliiniseen ympäristöön, jossa haastattelijakaan ei tee yhtään ”ylimääräistä” liikettä, jolloin kumpikin osapuoli ei saa itsestään parasta irti ja haastattelusta voi tulla tönkkö. Itselleni haastattelukokemus oli ensimmäinen, ja alussa toki hieman jännitti, mutta haastattelijoita ollessa kaksi, pystyimme jakamaan vastuuta ja aluksi seurasinkin enemmän vierestä ja esitin vain muutamia tarkentavia kysymyksiä. Rentoa haastattelutilannetta ehkä edesauttoi se, että toinen haastateltava toi välillä esiin omia kokemuksiaan lapsiperheen arjesta, mikä sopivasti kevensi tunnelmaa.

Matti Kortteinen (mm. 1992) on käyttänyt termiä onnellisuusmuuri kuvaamaan sitä, kuinka tutkittavat henkilöt saattavat haastatteluissa kaunistella asioita tai jättää kertomatta joitain

epämiellyttäviä tai heidät jollain lailla ikävään asemaan asettavia asioita. Kortteinen on pyrkinyt purkamaan muuria kertomalla yleensä humoristisesti itselleen sattuneista epäonnen hetkistä tai virheistä, jolloin haastateltavakin uskaltaa kertoa enemmän murehtimatta sitä, mitä hänestä ajatellaan. (Kortteinen 1992, 37-38.) Haastattelu onnistunee parhaiten jos tilanne ennen haastattelua on välitön eikä haastateltava tunne olevansa kovin kriittisen tarkastelun kohteena, ja häntä tulee kannustaa siihen, että voi sanoa mitä vain ja pyrkiä aitoihin ja rehellisiin vastauksiin. Onnellisuusmuuria näissä haastatteluissa ei ollut huomattavissa, vaan äidit kertoivat arjestaan hyvin uskottavasti ja avoimesti. Tietenkään ei voi olla täysin varma siitä, jättivätkö he jotain kertomatta tai kaunistelivatko he joitain asioita, mutta haastattelutilanteessa ei ainakaan tällaista ollut havaittavissa. Haastateltavat ovat kuitenkin olleet täysin vapaaehtoisesti alusta lähtien mukana, ja heille ei tuntunut olevan vaikeaa kertoa arjestaan eikä heillä näyttänyt olevan tarvetta piilotella tai salailla mitään.

Voiko haastatteluilla saada luotettavaa tietoa? Esimerkiksi haastatteluympäristö ei ole luonnollinen eikä haastateltaville tuttu, mutta silti haastateltavien sosiaalisista maailmoista voidaan saada kattavaa tietoa syvällisillä haastatteluilla sekä saada selville narratiiveja näistä maailmoista. Hyvä kuuntelija on neutraali ja luo luottamuksellisen ilmapiirin ja antaa ymmärtää, että se mitä haastateltava sanoo, on merkityksellistä ja tärkeää. Haastattelutilanne on symbolista interaktionismia, jossa luodaan yhteisiä käsityksiä asioista. (Miller & Glassner 2004, 126-131.) Haastattelijan ymmärrys siitä, mitä haastateltava sanoo ja jaettu ymmärrys onkin tärkeämpää kuin se, missä haastattelut tapahtuvat.

Vaikka teemahaastattelussa on etukäteen mietityt teemat, joita haastatteluissa käydään läpi, itse analyysiin teemat ovat valikoituneet hieman ristiin eri teemoista. Aineistoa on jälkeinpäin teemoiteltu sen mukaan, miten eri osa-alueet vaikuttavat äitien ajankäyttöön, ja äitiys on suurin yksittäinen tekijä, minkä ympärille kaikki muu nivoutuu elämänvaiheessa ja mikä vaikuttaa ajankäyttöön ja siihen, mihin aikaa arjessa kulutetaan ja uhrataan.

Toimijoiden ryhmä kehittää jaettuja ymmärryksen muotoja yhteisissä tilanteissa, ja tämän yhteisymmärryksen seurauksena syntyy toimintamalleja. Tutkija selvittää tutkittavien näkökulmia, jotka heijastavat sosiaalisia tiloja. Tutkijan täytyy asettua haastateltavien

kannalle ja heidän asemaansa ymmärtääkseen heidän sosiaalista asemaansa sekä saavuttaaksen yhteisen ymmärryksen. (Atkinson ym. 2003, 75.)

On väitetty, että haastateltavan tulisi tuntea haastateltavien elämänvaihetta, jotta hän pystyisi kunnolla samaistumaan siihen (Miller & Glassner 2004, 131-132), mutta toisaalta siinä voi piillä myös liian tuttuuden vaara, eikä aineistoa pystyisi tarkastelemaan objektiivisesti vaan ehkäpä omatkin kokemukset vaikuttaisivat tulkintoihin. On totta, että äitien elämää ymmärtäisi paremmin jos itse olisi äiti, mutta perhe-elämä on sen verran tuttua varmasti jokaiselle, ettei ole välttämätöntä olla itse haastattelijana samassa tilanteessa haastateltavien kanssa. En tiedä, miten haastateltavat kokivat sen, että toinen haastattelija oli nuori ja eri elämäntilanteessa, ja lisäksi kokematon haastattelija.

Haasteena, mutta toisaalta myös hyvänä asiana on se, että haastattelija ja haastateltava eivät ole samassa elämäntilanteessa eivätkä jaa samaa elämismailmaa. Toinen haastattelijoista kyllä toisaalta taas tiesi hyvinkin omakohtaisesti perhe-elämän kuviot. Se, että haastattelijalla ei ole omakohtaista kokemusta aihepiiristä, luo haasteen siitä, että pyrkii ymmärtämään haastateltavia mahdollisimman hyvin ja asettumaan heidän asemaansa. Toisaalta ero helpottaa objektiivista tarkastelua aihetta kohtaan, eikä ainakaan tule vertaileeksi omia kokemuksia tutkittavien vastaaviin.

Tähän voisi verrata Minna Salmen ajatusta siitä, että arjen tutkiminen on vaikeaa, koska tutkijalla on väistämättä itsellään kokemuksia siitä (Salmi 2004, 14-15), joten perhe-elämää pystyy perheetön ehkä tarkastelemaan objektiivisemmin, vaikka jotain käsityksiä asioista onkin, mutta kelläpä toisaalta ei olisi jotain ennakkokäsityksiä kyseessä olevasta asiasta riippumatta. Haastatteluista saatiin kattavasti tietoa, ja ikään kuin ulkopuolisena voi aihetta tutkia objektiivisesti, eivätkä omat kokemukset sotke tutkimusta tai luo liiallisia ennako-oletuksia.

Atkinson ym. (2003) varoittavat siitä, kuinka aineiston kanssa voi käydä liian tuttavalliseksi. Heidän esimerkkinsä koskee lähinnä pitkäaikaisempaa aineistonkeruuta, jolloin tehdään useita haastatteluja tai pitkää havainnointitutkimusta. Lisäksi he kertovat siitä, miten tutkittaviin ihmisiin ja asioihin tulisi suhtautua ja mitä tehdä omille ennakkokäsityksille tai kokemuksille aihepiiristä, onko se hyvä vai huono asia (Atkinson, Coffey & Delamont 2003, 25-47.) Onhan se hyvä että pohditaan tarkkaan kaikkea

aineiston keruuseen liittyvää, mutta toisaalta liika miettiminenkin voi olla vain haitallista, ja pitäisi ehkä enemmän mennä tilanteen mukaan ja antaa asioiden mennä painollaan.

Mistä tietää puhuuko haastateltava totta? Tärkeintä ei välttämättä olekaan saada haastatteluilla absoluuttista totuutta selville, vaan nimenomaan selventää haastateltavan käsityksiä, näkökulmia ja tuntemuksia. (Atkinson ym. 2003, 119-122.) Haastattelu ei kuitenkaan ole mikään tietovisa, jossa haettaisiin vankkumatonta totuutta perhe-elämästä, koska näissä asioissa ei ole yhtä ainutta totutta, vaan tärkeintä on se, miten haastateltavat itse *kokevat* perhe-elämän ja arkensa. Tämän tutkimuksen äidit kertoivat haastatteluissa kattavasti ja avoimesti omasta elämästään, kukin omalla tavallaan arkeansa havainnollisesti kuvaillen. Seuraavan Millerin ja Glassnerin kommentin tutkimusaineiston, ja erityisesti suullisten tuotosten, arvokkuuteen liittyen kautta siirryään äitien tarinoihin arjestaan ja elämänvaiheestaan.

”Kaikki mitä meillä sosiologeilla on, ovat tarinat. Jotkut tulevat muilta ihmisiltä, jotkut meiltä, jotkut kanssakäymisestä muiden kanssa. Se, millä on merkitystä, on ymmärtää miten ja missä nämä tarinat on tuotettu, minkälaisia tarinoita ne ovat, ja miten me voimme laittaa ne rehelliseen ja älykkääseen käyttöön sosiaalisen elämän teoretisoinnissa.” (Miller & Glassner 2004, 138.)

4 AJAN UHRAAMISTA PERHEELLE

Nyt kun tutkimuksen lähtökohdat sekä aineiston keruuseen liittyvät seikat on esitelty, voidaan siirtyä itse tutkimustuloksiin. Luvussa 2 esiteltiin jo hiukan sitä, minkälaiseen viitekehykseen tutkimus sijoittuu, mutta tässä kappaleessa esitellään tutkimustulosten ohessa lisää teoreettista näkökulmaa ja keskustellaan tässä tutkimuksessa ilmenneiden seikkojen sekä muiden tutkimustulosten välillä. Aineiston analyysi on tehty teemoittelemalla aineistoa niin, että äitien ajankäytön valintaan liittyviä teemoja käsitellään yksitellen. Alussa keskitytään pääosin äitien kokemuksiin arjesta, ja sen jälkeen analysoidaan sosiaalisen ympäristön, kotitöiden ja oman ajan suhdetta ajankäyttöön ja lopuksi yhdistetään ajankäytön valinnat ja äidin rooli ja tarkastellaan, miten ne nivoutuvat yhteen. Tulosten pohjustukseksi kerrotaan tiivistetysti ja johdannoksi äitien arkirutiineista, mihin päivät kuluvat ja kenen kanssa - oman perheen lisäksi - aikaa vietetään, ja siitä, onko äideillä yhtään joutilasta aikaa ja jos on, miten se käytetään. Kaikki tämä tieto on haastattelussa kerättyä ja ikään kuin tiivistetysti kerrottua äitien arkea ennen laajempaa äitien elämänvaiheen analysointia. Kun äitien arjen kulusta on kerrottu lyhyesti, käydään teemoittain läpi äitien arjen ilmiöitä ja kokemuksia, joiden kautta saadaan tietoa siitä, millaisessa ympäristössä ja äidit elävät ja mitä he tästä kaikesta ajattelevat ja kuinka äitiys muovaa ajankäyttöä.

Päivät ovat äideillä ja perheillä ylipäänsä ennalta määriteltäviä, ja asiat toistuvat samankaltaisina päivästä toiseen, vaikka tietysti harrastukset ja muut menot muovaavat päivistä hiukan erilaisia. Lasten määrä ja ikä vaikuttavat siihen, kuinka intensiivisesti heidän kanssaan ollaan ja mitä heidän kanssa tehdään: pienemmät lapset kaipaavat enemmän huolenpitoa, mutta lasten kasvettua huolenpito vaihtuu harrastuksiin viemiseen ja sen kuulosteluun, miten lapsilla sujuu kavereiden kanssa ja vuorovaikutus on keskustelevampaa pienten lasten holhoamisen sijaan.

Vaikka jokaisella perheellä on tietyllä lailla omat kuvionsa arjessa, yhtäläisyyksiä on kuitenkin todella paljon. Aamut alkavat töihin valmistautumisella sekä lasten herättämisellä ja kouluun tai päiväkotiin lähettämällä tai viemällä. Töihin lähdetään suunnilleen samaan aikaan aamulla, koska tutkimukseen osallistuneilla työajat ovat hyvin säännölliset. Työt muodostavat oman kokonaisuutensa päivässä, eivätkä koti ja työ sekoitu

kovinkaan usein keskenään: kotiasioita ei mietitä töissä eikä töitä tarvitse juurikaan kotona tehdä, korkeintaan ajatuksissa saatetaan siirtyä työasioihin kotona.

Töistä palattuaan äidit huolehtivat usein lapset kotiin päivähoidosta, kouluikäiset kulkevat itse koulumatkansa. Kotona odottaa yleensä ruuan laitto, mikä on yleensä äitien vastuulla. Ruokailu tapahtuu yleensä kotona. Ilta menee kotitöiden parissa sekä lapsia viedessä harrastuksiin tai lasten ollessa pienempiä, heidän seuranaan olemisessa.

Päivien ajankulkuun ja työnjakoon kotona vaikuttavat lasten määrän ja iän ohella myös puolison työt ja harrastukset. Kotitöitä kuitenkin jaetaan perheenjäsenten kesken jokaisessa perheessä, joissain enemmän ja joissain vähemmän. Kasvatusvastuuta jaetaan tasaisemmin kuin kotitöitä, vaikka miehetkin osallistuvat kodin ylläpitoon. Äidit ovat kuitenkin yleensä päällepäsmäreitä ja organisoivat kotona tehtäviä töitä. Perheissä, joissa on isompia lapsia, kotitöihin osallistujia on enemmän vanhempien lasten osallistuessa enemmän kotitöihin kuin pienempien, mikä helpottaa hieman vanhempien taakkaa, vaikka yleensä lasten tekemät työt ovat melko pieniä tehtäviä, ne ovat kuitenkin arjen sujumisen kannalta oleellisia.

Viikonloput ovat rentoutumiselle ja hitaammalle toiminnalle varattuja. Usein viikonloppuihinkin kuuluu tiiviisti kotiasioiden hoitamista, mutta niillä ei ole niin kiire kuin arkipäivinä. Viikonloppuisin myös tavataan ystäviä ja sukulaisia, mutta sosiaalista kanssakäymistä voisi olla äitien mielestä enemmänkin, ja itse kunkin kiireiden vuoksi tapaamisia ei ehditä järjestää kovin usein. Puhelin ja internet ovatkin usein yhteydenpitovälineenä, vaikka tietokoneella töissä paljon istuvat äidit hieman vieroksuvat tietokonetta kotona. Tietokone onkin enimmäkseen muiden perheenjäsenten käytössä. Henkilökohtaisempaa yhteydenpitoa kuitenkin pidetään arvokkaampana kuin tietokoneen välityksellä tapahtuvaa. Silloin tällöin tavataan lähisukulaisia tai ystäviä, mutta useimmin yhteydenpito tapahtuu puhelimitse, silloin tällöin myös intranetin välityksellä.

Arki kulkee tietyissä uomissa, ja siinä äideillä on vain vähän mahdollisuuksia aikataulujen muutoksille tai joutilaisuudelle. Ajankäytön suunnittelussa perhe on etusijalla, ja omat tarpeet tulevat kaukana perässä, ja myös silloin kun olisi mahdollisuus käyttää aikaa siihen mihin itse haluaisi, ei siihen tule tartuttua, vaan perhe menee siinäkin tilanteessa useimmiten etusijalle.

Äitien sosiaalinen ympäristö koostuu melko kiinteästä ja pysyvästä joukosta ihmisiä. Ystäviä ei välttämättä ole kauheasti, mutta he ovat sitäkin tärkeämpiä ja läheisempiä. Ystäviin ei ehditä pitää niin paljon yhteyttä kuin haluttaisiin, ja yleensä ystävien ja sukulaisten kanssa jaetaan arjen tapahtumia, lastenhoitoavun ohella. Lasten kanssa auttaminen kuuluu usein lasten isovanhemmille niiden osalta joilla sellaisia vielä on elossa.

Tästä arjen kiireisyyden tunteesta voidaankin siirtyä äitien elämänvaiheen kuvaukseen ja äitidyen ja perheen merkityksiin. Edellä kuvattiin tiivistetysti ajankäyttöä ja sosiaalista ympäristöä, mutta seuraavassa analysoidaan niitä vielä tarkemmin ja mukaan otetaan myös muita näkökulmia perustuen haastatteluihin. Osittain perehdytään syvemmin edellä mainittuihin asioihin, esimerkiksi sosiaaliseen ympäristöön. Ensin käsitellään äitien kokemuksia arjesta, jonka jälkeen eritellään enemmän rooleja kotona, omaa aikaa, sosiaalista ympäristöä, ja lopuksi kiteytetään käsitellyt asiat äitidyen kokemuksiin ja analysoidaan niiden vaikutuksia ajankäyttöön ja muihin aiemmin käsiteltyihin asioihin.

Kursivoidut tekstipätkät ovat lainauksia haastatteluista. Niihin ei ole yksilöity haastateltavia, vaan sitaattit ovat havainnollistavia esimerkkejä ja hyviä kuvauksia äitien elämästä ja ajatuksista. Sillä, kuka äideistä on minkäkin lainauksen kertonut, ei ole väliä, tai jos on, kerrotaan siitä erikseen sitaatin yhteydessä.

4.1 Ruuhkapläjyksiä ja oravanpyörää: elämänvaiheen arki

”On kaks alle kouluikästä ja sit on tommonen toppuluokkalainen, sit se et mä alotin sen uuden työn nyt kuitenkin vaan reilu puoli vuotta sitte ja sitten meil pämähti toi muuttoasia tai tuo rakennushomma tohon päälle ni tota kyl sillai niinku tiedostaa sen et siinä on hirveesti toisaalta isoja asioita. Mut sitten jotenki aattelee et vaik on tämmönen ruuhkapläjäys niin onhan ne ihmiset nyt ennenki selvinny. Jotenki ajattelee sitä et täytyy itekki selvitä. Nää nyt vaan sattuu samaan kohtaan nää isot muutokset.”

Työssäkävien äitien elämänvaiheen arki on kiireistä ja elämässä saattaa olla monta isoa muutosta menossa samaan aikaan, kuten edellisestä esimerkistä huomataan. Vaikka isoja

elämänmuutoksia ei olisikaan käynnissä, on lapsiperheissä arki jatkuvasti täynnä asioita. Arki etenee tuttuja kuvioita noudattaen, ja koko ajan on jotain tekemistä. Aamulla ja iltapäivällä on ruuhkaa, siinä välissä hoidetaan työt ja illat kuluvat yleensä vain kotona kotitöiden ja perheen kanssa ollessa. Elämänvaiheen kiireisyyden, stressaavuden ja intensiivisyyden kokemuksiin vaikuttaa se, minkä ikäisiä lapset ovat. Mitä vanhempia lapset ovat, sitä itsenäisempiä he ovat ja sitä vähemmän heidän peräänsä on jatkuvasti katsottava. Toisaalta vanhemmilla lapsilla on harrastuksia, joihin vanhemmat usein heitä kuljettavat, joten lasten kanssa oleminen siirtyy enemmän kodin rajojen ulkopuolelle ja lasten huolenpito siirtyy perustarpeiden huolehtimisesta toisenlaisiin tehtäviin ja enemmän henkisen kasvatuksen puolelle. Kouluikäiset lapset ovat jo itsenäisempiä, heillä on omat kaverit, kenen kanssa aikaa vietetään, mikä vähentää vanhempien taakkaa. Kuitenkin isompienkin lasten elämää seurataan lähietäisyydeltä ja varmistetaan se, että kaikki on hyvin ja heidän kanssa halutaan keskustella ja olla perillä kuulumisista.

Parivuotiaiden lasten äideistä tuntuu usein, että omaa elämää ei aina ole ollenkaan, vaan joka päivä etenee samoja asioita toistellen ja koko ajan muita ajatellen ja palvellen, eikä hengähtämiseksi ole aikaa. Tilanne on samankaltainen kuin niillä, jotka ovat pienten lasten kanssa vielä kotona ja omille tarpeille tai menoille ei ole tilaa, vaan kaikki aika uhrataan lapsille, ja lapset vaativatkin silloin lähes kaiken mahdollisen ajan (Parikka 2012). Töihin siirtyminen tuo elämään toisenlaisen tarkoituksen ja mahdollisuuden toteuttaa itseään ja pitää tauon lapsiperheen elämästä päivisin, mutta kotioloissa pienet lapset vievät kaiken henkisen ja fyysisen kapasiteetin. Toisaalta töissäkään ei voi tehdä mitä itseä huvittaa vaan sielläkin on tietyt odotukset, jotka on täytettävä, ja vaikka työt antavat äideille tauon hektisestä perhe-elämästä, on sekin toisaalta kuormittavaa.

Äitiysvapaiden jälkeiseen työelämään on kuitenkin tutkittu liittyvän usein onnistumisen tunne siitä, että on selvitty lasten kanssa kotona ja lasten kasvaessa työelämän ja perheen yhteensovittaminen helpottuu. Töissä selviydytään kunnialla ja työpaikalla ollaan usein asemassa, josta voi olla ylpeä: on päädytty 'olemaan jotain'. (Kortteinen 1992, 289.)

”Mun miehenkin kans välillä puhutaan et onko tää elämää ollenkaan. Viimeks tänä aamuna puhuttiin just sitä että on semmonen zombie. En mä tiä millasta on olla zombie mut siis semmonen et vähän tietyllä lailla elävä kuollut olo, että ollaan niin kertakaikkisen aamulla aina tuntuu että on väsyneempi ku illalla.”

Lasten hyvinvointi patistaa toimimaan ja se on joskus ainut asia, johon keskitytään, ja se on asia, joka äitejä motivoi, vaikka itse olisikin jaksamisen ääri rajoilla. Perheen eteen toimimisesta saadaan kuitenkin lisää voimavaroja, vaikka se myös voimia kuluttaa.

”Kyl se varmaan semmosta oravanpyörää on eli päivästä toiseen mennään vähän sen ihmeemmin ajattelematta eli tota mennään vaan ja tehdään ja yritetään saada pojat tyytyväisiksi ja sillai että niiden ois hyvä olla ja sitä se on varmaan.”

Arki on tietynlaista oravanpyörää riippumatta siitä, minkä ikäisiä lapset ovat ja kuinka monta heitä on. Arjessa asiat ovat toistuvia ja koko ajan on jotain tekemistä. Perheen eteen töiden tekeminen kuuluu äideillä itsestään selvyyksien joukkoon, eikä sitä sen enempää mietitä tai kyseenalaisteta. Perheen hyvinvointi rinnastuu omaan hyvinvointiin: vaikka itse ei niin jaksaisikaan, on tärkeää että muut perheessä voivat hyvin ja sitä kautta äidinkin olo paranee. Pienten lasten kanssa arki ja ajankäyttö tuntuu melko hallitsemattomalta, mutta lasten kasvaessa hallinnan tunne lisääntyy, vaikka tekemistä riittää edelleenkin. Vaikka ulkopuolelle äitien elämä saattaa vaikuttaa hyvinkin kiireiseltä ja työntäyteiseltä, äidit eivät itse aina koe sitä niin, vaan asioita täynnä oleva arki on täysin luonnollista ja normaalia. Kuitenkin tiedostetaan, että yhtään enempää menoja ei arkeen pysyttäisi mahdollittamaan ja tietyllä lailla mennään aikataulujen ääri rajoilla. Perhe-elämästä nautitaan, mutta se vaatii kuitenkin veronsa.

”No onhan se semmosta välillä hallittua ja välillä hallitsematonta tämmöistä, ei kaaos on väärä sana, mutta semmosta oravanpyörää että hyvin vauhdikasta ja tietyllä lailla joka viikko on vähän erilainen mutta tietyllä lailla sitten taas samanlainen, että nuo harjotuskuviot on samat lapsilla mut päivät vähän vaihtelee ja eri päivinä sitte on tää monestikki justtiisa että on päällekkäisiä näitä ajoja ja muuta ... Tietyllä lailla mä koen että on taas niinku äärimmäisen sellasta rauhallista.”

Aina ei ole yhtä kiireistä, ja kiireiset hetket ovatkin yleensä tiettyinä kellonaikoina, useimmin aamuisin töihin, kouluun ja päiväkotiin lähtiessä. Arkipäivien kiireisimmät hetket ovatkin toisaalta aamulla sekä jolloin on itsensä lisäksi hoidettava muidenkin asioita ja saatava muihin perheenjäseniin liikettä, sekä allkuillassa, jolloin perheenjäsenet kokoontuvat kotiin ja vuorossa on ruuanlaittoa sekä kotitöitä. Lapset pitävät äidit kiireisinä ja työn touhussa lähes koko ajan kotona oltaessa.

”Kyl se on semmosta niinku sykäyksittäistä, et se on semmosta hirveätä impulsseja.”

Päivät menevät palkkatyössä, ja työ onkin ajankäytön suuri rytmittäjä. Työpäivä on täysin oma kokonaisuutensa arjessa: työ ja kotiolot sekoittuvat harvoin. Kaikilla haastatelluilla on melko säännölliset työajat, eikä viikonloppuisin tai iltaisin tarvitse juurikaan tehdä töitä. Hieman yllättäen on todettu, että äidit, joilla on mahdollisuus vaikuttaa työaikoihinsa, kokevat enemmän kiirettä kuin ne, joilla tätä mahdollisuutta ei ole (Miettinen & Rotkirch 2012, 29). Tämä voi selittyä sillä, että säännöllinen työaika rytmittää päiviä siinä määrin, että aikatauluja suunniteltaessa tiedetään, mihin aikaan töissä ollaan eikä siihen tarvitse yrittää tehdä muutoksia. Koska työaika on aina sama, arki on mahdollisesti järjestelmällisempää ja organisoidumpaa. Tämän tutkimuksen äideillä on säännölliset työajat, eikä niitä hirveästi pysty muuttamaan. Muuta ajankäyttöä suunnitellaan sen pohjalta, ja työt voi jättää joustojen ja muokkauksen ulkopuolelle.

Työn ja kodin välille muodostuu melko selkeä raja. Useampi äiti toi esiin sen, kuinka lapset ovat aiheuttaneet sen, ettei töitä ajatella kotona juurikaan, vaan kotiovesta sisään astuttaessa huomio siirtyy perheeseen, vaikka silloin tällöin jokin työhön liittyvä ajatus saattaa vaivata, mutta ainakaan itse työtehtäviä ei paljon tarvitse kotona tehdä. Erottelu työn ja kodin välillä on osittain tiedostettua ja osittain tiedostamatonta ja automaattista, sillä lapset siirtävät ajatukset helposti pois työasioista kotiovesta sisään astuttaessa. Erilainen osa persoonaa aktivoituu töissä ja kotona. Äidit eivät välttämättä koe, että töitä ja kotioiloja olisi soviettava yhteen. Ne tavallaan pyritäänkin pitämään omina kokonaisuuksinaan, mikä tietysti toisaalta onnistuu sillä, että työ on säännöllistä, se ei ole kotona tapahtuvaa etätöitä, ja että työt pyritään tekemään työaikana, eikä niitä jätetä kotiin. Eeva Jokinen onkin havainnut, että ”työn ja perheen paljon puhuttu yhteensovittaminen onkin työn ja perheen rajan ja eron ylläpitämistä, perhetunteen luomista ja kodin rajojen vahtimista ja suojelua – yleensä liialta työltä” (Jokinen 2005, 159).

Asema työelämässä vaikuttaa siihen, kuinka paljon kotona tehdään tai tarvitsee tehdä työtä. Työntekijät ja alemmat toimihenkilöt tekevät harvemmin töitä kotona kuin yrittäjät ja ylemmät toimihenkilöt, maanviljelijöistä puhumattakaan. (Miettinen & Rotkirch 2012, 26.) Nämä äidit kuuluvat ryhmään, jossa töitä ei tarvitse tehdä kotoa käsin. Toisenlaisessa

asemassa olevien äitien arki saattaa siis olla erilainen ja työ vie kotonakin enemmän aikaa kuin tämän tutkimuksen äideillä.

Rönkä ja Kinnunen (2009) ovat saaneet tutkimuksessaan selville, että työ tulee helposti kotiin, mutta kotiasioita ei mietitä töissä juurikaan. Tästä on syntynyt käsitys, että työstä voi tulla ikään kuin kutsumaton vieras kotioloihin. Työn siirtymiseen kotiin voi kuitenkin itse vaikuttaa enemmän tai vähemmän. Työstä ei siis aina tule vierasta, ja joskus se antaa myös voimaa kotiaskareisiin (palkitseva työ). Töiden ajattelu kotona on usein myös kausittaista, ja usein tietyt päivät ovat alttiimpia sille. Kotiintulohetki on merkittävä osa loppupäivää, se miten perheenjäsenten välinen kommunikointi muotoutuu ”rush hourin” hetkellä. Siirtymisvaiheeseen on Rönkön ja Kinnusen mukaan neljä eri siirräntämallia (myönteinen siirräntä, nollaus, palautuminen, kielteinen siirräntä), jotka vaikuttavat seuraavaan jaotteluun, jossa on neljä kategoriaa sen mukaan, onko töissä tai kotona, tai molemmissa, rasittavaa ja miten siirräntä kodin ja töiden välillä sujuu:

1. Kahden työpäivän taakka
2. Työpäivästä palautuminen
3. Töissä lepäämässä
4. Työ ja perhe tasapainossa (Rönkä & Kinnunen 2009.)

Äidit eivät koe työtään rasittavana, mutta ei töihin lepäämäänkään mennä. Työ ja perhe ovat yleensä tasapainossa, mutta se ei tarkoita kuitenkaan sitä, että molemmat sujuisivat omalla painollaan, vaan molempien eteen täytyy nähdä vaivaa. Kuitenkaan työ ja kotielämä eivät häiritse toisiaan puolin tai toisin.

Uusi työ lisää kuitenkin työasioiden siirtymistä kotiin, mutta pääasiassa ajatusten tasolla, harvat tekevät varsinaisesti töitä kotona, mutta ajatukset saattavat liikkua työasioissa vielä työpäivän jälkeenkin. Kaikkiin asioihin ei kuitenkaan välttämättä työaika riittä, jolloin kotona luetaan esimerkiksi sähköposteja tai etsitään tietoa. Itse työtehtävät eivät siirry kotiin tai työtehtävät eivät harmita kotona, vaan viestinnälliset sekä uuden oppimiseen liittyvä sulattelu voivat tulla ajatuksiin myös kotona, mutta kotona kiireisyys ja arjen askareet sekä lapset pitävät työhön liittyvät asiat ja ajatukset kurissa. Lapsien tulo mukaan elämään vahvistaa työn ja kodin välistä rajaa, jolloin palkkatyö on palkkatyötä, ja kotityö on kotityötä, ja ne pysyvät hyvin erossa toisistaan. Tässä tutkimuksessa käy ilmi, että työstä tulee vieras perheessä yleensä silloin, jos työtehtävät eivät ole vielä täysin tuttuja tai

jos töissä on ilmennyt kommunikointiongelmia. Töitä tehdään harvoin kotona, työsähköpostien hoitaminen kotona on yleisin ilmenemismuoto, mutta yleensä työt siirtyvät vain ajatusten tasolla kotiin, ei varsinaisten työtehtävien merkeissä.

”Pään prosessointi on koko ajan käynnissä ja sitte tota se on aika paljon semmosta sähköpostityötä nin kyl sitä huomaa liukuvansa sit illalla vielä tarkistaan jotain juttuja sähköpostista.”

Parhaansa yrittäminen on tärkeää kodin ohella myös palkkatyössä, ja työn ulkopuolista aikaa uhrataan työasioihin joskus siksi, että hallitsisi oman työnsä paremmin. Joskus työajatukset tulevat kotona mieleen ilman aktiivista miettimistä, mutta yleensä jos töitä mietitään tai tehdään kotona, on se tietoista toimintaa.

”Jos joku lasku on myöhässä, sen hyväksyminen, tai siis semmoset työn tekniset asiat, ei mua ne vaivaa, mut tämmönen et niinku miten ihmisten kanssa mä oon onnistunu tai en oo onnistunu.”

Naisten tekemä työ on usein sellaista, mihin tarkka ajan laskeminen ja ajan kuluminen eivät sovi, esimerkiksi hoivatyö. Kotona tehtävät työtkin ovat sellaisia, että ne eivät välttämättä katso aikaa. Onkin tutkittu, että äidit, jotka ovat kotona päivät, käyttävät aikaansa enemmän katsomatta kelloon ja aikataulut eivät ole niin paljon aikaan sidottuja. Työelämän vuoksi elämästä tulee enemmän kellon mukaan elettyä. (Davies 1989, 128-153.) Työpäivän jälkeinen arki kotona onkin sekavaa vaikka kello määrittelee kotonakin paljon ruoka-aikoja, mutta lastenhoito ja lasten kanssa leikkiminen ja oleileminen eivät sovi aikataulutetun arjen kanssa yhteen, vaan siihen äidit haluaisivat käyttää aikaa enemmän, mutta kellon kulkeminen häiritsee kiireetöntä yhdessä oloa. Pienten lasten kanssa työpäivän jälkeinen kotonaoloaika on erilaista kuin perheissä, joissa lapset ovat jo isompia. Pienemmätkin lapset leikkivät jo keskenään, mutta kuitenkin heidän hoitamiseensa kuluu enemmän aikaa ja vaivaa. Kuitenkaan lasten hoitoon liittyvät tehtävät eivät katso kelloa, ja ne voivat sotkea aiottuja aikatauluja.

Töistä palatessa kotona odottavat siis kotiaskareet. Kotiin palaaminen saattaa tietää kiireistä hetkeä ruuanlaiton merkeissä. Yksi äiti kuvaakin kotiinpaluuta ”hirveäksi hädelliseksi”. Äitejä vaivaa syyllisyyden tunne siitä, etteivät he ole perheen kanssa riittävästi. Työt hoidetaan kunnialla ja lapset haetaan heti päiväkodista kun se vain on mahdollista, mikäli heitä siellä on. Vaikka lapsia ei olisi pakko hetiin töistä päästyä hakea

hoidosta pois, niin tehdään kuitenkin, koska lasten kanssa halutaan viettää mahdollisimman paljon aikaa. Aikaa uhrataan perheelle. Kouluikäisten lasten äidit ovat iltaisin usein viemässä lapsia harrastuksiin ja äitien aikataulutustaidot karttuvat kun he miettivät joskus useita päällekkäisiä menoja.

”Meilläkin nää lapset harrastaa aika paljon ni mähän oon tosi paljon tälläsenä harkkakuskina sitten nää illat, niin tuota kyllä se on aikamoista taiteilua näitten aikataulujen kanssa, ketä viet ja tuot ja haet.”

Aikataulut menevät harvoin omilla ehdoilla vaan lähes kaikki aikaa menee siihen että tehdään sitä mitä niin sanotusti kuuluu tehdä, kotitöitä, lasten hoitoa, lasten viemistä harrastuksiin ynnä muita perheen arkeen liittyviä asioita. Äitien tehtävä on huolehtia siitä, että heidän ympärillä kaikki toimii, ja sitten jos aikaa jää, miettiä omia tarpeita. Usein ympäristöstä huolehtiminen koetaankin omaksi tarpeeksi, minä on sama asia kuin perhe, tai ainakin minän ajattelemisen lähtee perheen kautta. Joskus työstäkin mietitään sitä, mikä siitä näkyy eniten lapsille ja mikä heihin vaikuttaa eniten äidin työssä. ”Naisten aika on tyypillisesti muiden aikaa” (Davies 1989, 41).

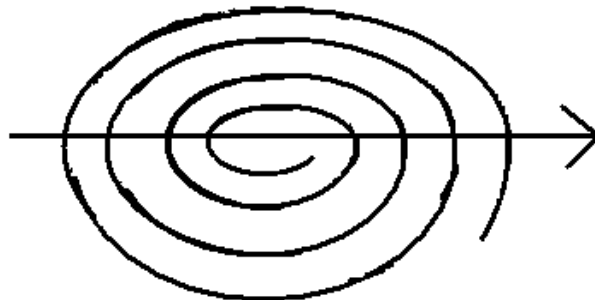
”Arki menee pitkälti lasten ehdoilla.”

Lasten kasvettua isommiksi arjen pyörittäminen (arjen pyörittämisestä enemmän kappaleessa 4.3) toisaalta helpottuu lasten itsenäisyyden lisääntyttyä, mutta toisaalta se merkitsee perheen yhteisen ajan vähenemistä. Lapset eivät ole iltapäivisin enää aina kotona, vaan kaverit ja harrastukset vievät menessään. Yhteisestä ruokailuhetkestä yritetään silti pitää kiinni, jolloin päivisin on edes yksi hetki, jolloin voidaan rauhoittua samaan tilaan ja vaihdella päivän kuulumisia. Ruokailuhetki on tärkeä hetki, jolloin perheenjäsenet ovat kokoontuneina samaan tilaan, ja vaikka se ei ole ajallisesti piktä aika, on se perheen lujittamisen kannalta tärkeää. Äitien tehtävät helpottuvat lasten kasvaessa, mutta toisaalta murehditaan sitä, että ei ehditä yhdessä viettämään tarpeeksi aikaa. Perheen kanssa kaivataankin enemmän rauhallista läsnäoloa, kiireettömyyttä ja yhteenkuuluvuuden jakamista. Kuten jo aiemmin mainittiin, on muissakin tutkimuksissa havaittu samankaltaista perheen yhdessäolon kaipuuta (Jallinoja 2006, 125-130).

Äidit ovat itsestään selvinä otettuja, aina läsnä olevia, sumearajaisia, ja heidät kuvataan heidän lähipiirinsä kautta eikä heidän itsensä kautta (Vuori 2003, 56). Äitien minä muodostuu suurimmaksi osaksi muiden perheenjäsenten kautta, jolloin erityisesti lasten hyvinvointiin panostaminen vaikuttaa myös äidin olotilaan, vaikka perheen eteen uhraamiseenkin käytetään omia voimavaroja. Se koetaan silti sen arvoiseksi.

Karen Davies (1989) on tutkinut naisten aikakäsityksiä ja naisten suhdetta ajankäyttöön. Aika ja tila muodostavat perusrajoitukset vapaudelle, toiminnalle ja liikkumiselle (Davies 1989, 13). Ihmiset antavat ajalle oman merkityksensä ja vastavuoroisesti aika muovaa ihmisten elämää, ja tämä vastavuoroisuus on jatkuvaa (Davies 1989, 16). Davies erottaa myös toisistaan syklisen ja lineaarisen ajan: syklinen aika koostuu esimerkiksi toistuvista arjen rutiineista, päivästä toiseen ikään kuin samoja asioita toistavista toiminnoista, ja lineaarinen aika kuvaa elämän jatkuvuutta ja kehittymistä sekä oppimista. Äideillä lineaarinen ja syklinen aika ovat toiminnassa samaan aikaan. (Davies 1989, 18-34.)

Naisten vallitseva aikakäsitys (dominant relation to time) muodostaa syklisen ajan muovaaman spiraalin, jonka lävistää lineaarisen ajan jatkumo. Spiraali kuvaa Daviesin mukaan toistuvia tapahtumia ja tekoja, jotka eivät kuitenkaan ole sulkeutuneen ympyrän muodostavaa toistoa, vaan spiraalimaista jatkumoa, jossa opitaan uutta ja kehitytään samalla kun asioita toistetaan arjessa ja samalla kun lineaarinen aika kuluu ja elämä kulkee eteen päin. (Davies 1989, 239.)

Kuvio 1. Naisten spiraalimainen käsitys ajasta (Davies 1989, 239).

Se, että naiset kokevat identiteettinsä enemmän meidän kuin minun kautta, on huomattu jo kauan sitten ja myös Karen Davies on tämän huomannut haastattellessaan eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia naisia (Davies 1989, 243-244). Ja kuten aiemmin jo todettiin, äitien ajankäyttöä ei voi tutkia ilman että siihen liitetään sitä kontekstia, jossa he elävät, sillä naiset tekevät päätöksiä ajankäytöstään merkittävien toisten aikataulujen ja tarpeiden mukaan (Davies 1989, 131).

Televisio on mukana arjessa, samoin kuin tietokone, mutta enimmäkseen kuitenkin lapsilla. Lapset saattavat katella lastenohjelmia aikansa kuluksi, ja vanhemmat silloin tällöin rentoutuakseen, mutta usein televisio on myös väline saattaa koko perhe samaan tilaan ja katsomalla jotain mukavaa ohjelmaa televisiosta tullaan samalla olleeksi yhdessä perheen kanssa. Televisio muodostaa instituutioita sekä on tärkeä arjen rutinoija, ja televisiota katsellessa neuvotellaan perhe-elämään vaikuttavista tekijöistä, kuten vanhemmuudesta tai sukupuolten rooleista ja vallasta (Jokinen 2005, 111-112). Television ääressä äidit usein kommunikoivat lasten kanssa ja television ääressä vietetään perheen yhteistä aikaa. Perheillä on tiettyjä ohjelmia mitä katsotaan koko perheen voimin sekä pelataan esimerkiksi tietokone- tai konsolipelejä. Televisio on osaltaan luomassa ontologista turvallisuudentunnetta taustaanellään sekä rutiinien luoja säännöllisine tv-sarjoineen, ja televisio on pitkään ollut osa suomalaista arkea (Jokinen 2005, 120).

Televisio lisäksi tietokone on kodeissa ahkerassa käytössä. Äidit kokevat tietokoneen usein välttämättömäksi pakoksi, jonka kautta hoidetaan juoksevia asioita, mutta muut perheenjäsenet ovat aktiivisempia tietokoneen käyttäjiä kuin äidit, sillä äidit saavat tietokoneista tarpeekseen töissä.

Teknologian lisääntyminen kotona on vaikuttanut huomattavasti perheiden arkeen ja ajankäytön muotoihin. Tietokoneet, kännykät ja muut teknologiset laitteet kotona sekä helpottavat että vaikeuttavat arkea. Toisaalta tietokoneiden käyttöä täytyy kontrolloida enemmän, mutta tietokoneet ja kännykät ovat myös oivia välineitä järjestää arkea ja helpottaa yhteydenpitoa ja aikataulujen suunnittelua. Kannettavat laitteet ja internet kuitenkin myös hälventävät työelämän ja kodin rajoja. (Frissen 2000, 70.) Vanhemmille muun muassa tietokoneet tuovat yhden valvonnan kohteen lisää, koska lasten tietokoneella oloa täytyy valvoa ja rajoittaa. Äitien täytyy varsinkin isompien lapsien kohdalla

kontrolloida sitä, etteivät lapset ole liian myöhään iltaisin tai ylipäänsä liian kauan tietokoneella, ja äitien mielestä lasten koneella keskustelu kavereiden kanssa tietokoneella vaikuttaa usein "turhanpäiväiseltä lätinältä". Äidit saattavat tosin itsekin joskus ajautua internetin vietäväksi ja viettää koneella enemmän aikaa kuin on alun perin tarkoitus, mutta yleensä koneen käyttö on vähäistä kotiolosuhteissa.

"Se vähän vaihtelee sekin että saattaa olla ettei tarvii käydä mut sit jos tai se on se et jos sen koneen avaa ni sit se on se et siinä helposti pyörähtää sit menee just sinne sähköpostiin kattoon työjutut ja sitte ajatus meneekin jo seuraavaan asiaan ja sit siinä onkin siinä koneen ääressä et se on kyl totta että se on vähän semmonen syöppö nyt kun rupee miettimään."

Aikataulujen säilyttäminen ja rutiinit koskevat myös viikonloppuja. Silloin yritetään pitää ruokailuajoista ja muista rutiineista kiinni pääpiirteissään, vaikka aikataulut ovatkin väljempää kuin arkipäivinä. Lapsetkin ovat tottuneet rutiineihin, ja viikonloppuisin herätääkin usein aikaisin vaikkei välttämättä tarvitsisi. Eeva Jokisen arjen kuvausta, jonka mukaan arki luo turvallisuudentunnetta (Jokinen 2005, 9). Jokisen arjesta turvallisuudentunteen luojana mainittiin jo aiemmin.

"Samoja asioita tehdään mutta ehkä vähän pisemmällä tavalla eli kotitöihin on enemmän aikaa ku viikolla."

Viikonloppuisin pyritään elämään rauhallisesti ja silloin aikataulut saattavat lipsua arkipäivistä, mutta se ei haittaa, ja yleensä tarkoitus onkin unohtaa liialliset aikataulut ja nauttia kiireettömyydestä. Suurpiirteiset aikataulut ovat kuitenkin olemassa, ja varsinkin päiväkotikäisten lasten kanssa halutaan säilyttää tietty rytmi varsinkin ruokailujen suhteen myös viikonloppuisin, jotta säännöllinen rytmi pysyy yllä eikä alkuviikko mene lipsuvien aikataulujen vuoksi sekaisin. Isommat lapset eivät enää edes välttämättä halua lähteä vanhempien kanssa reissuihin, ja sen vuoksi yleensä ollaankin kotona ja lapset ovat paljon kavereiden kanssa tai rentoutuvat kotona. Kuitenkin viikonloput ovat aikaa, jolloin on mahdollisuus nähdä muita ihmisiä, ja silloin tällöin kyläillään ystävien tai lähisukulaisten kesken. Lasten mielipiteet vaikuttavat viikonloppujen ja muidenkin menemisten suunnitteluun ja toteutukseen. Viikonloppuina pidetään osittain kiinni aikatauluista, mutta niistä pystytään ja halutaankin vähän joustaa, perusrytmiä unohtamatta. Tähänkin vaikuttaa lasten ikä. Vanhemmatkaan eivät lähde kotoa jos lapset haluavat olla kotona, eli samassa paikassa vietetään aikaa, ja lapset määräävät sen, missä ollaan.

"Joskus ennen vanhaan ni meillä oli niinku semmonen et sit kun tuli lauantai tai sunnuntai ni me lähettiin johonki kaupoille tai sit me käytiin aika paljon niinku kylpylöissä tai lähi uimajutuissa ja kaikissa sellasissa ... Et oltiin aika kovia niinku reissaamaan ja käymään sukulaisissa ja silleen mut nyt kun ne on kasvanu ne pojat ni ei ne lähe enää niinkään ni se on sit vähän rauhottanu tota meidän oloa."

Rutiinit tuntuvat olevan tärkeitä koko perheelle. Lapsille saattaa olla hyvin tärkeää pitää esimerkiksi viikonlopuissa tietyt rutiinit. Lapsiinkin rutiinit tarttuvat ja ne ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Rutiinit luovat turvallisuuden tunnetta koko perheelle. Kuitenkin halutaan, että rutiineista pystytään poikkeamaan, eikä lapsillekaan haluta opettaa täysin jähmeitä arkirutiineja. Joskus rutiineista on pakko poiketa.

"Tietyt rutiinit pitää olla arjessa mutta niistä pitää olla tietyllä lailla myös mahdollisuus poiketa et ei piä olla liian niinku semmosta kirjutettua sen arjen."

Ansiotyön ja kotityön lisäksi äideillä, kuin myös isillä, on hoidettavana ”kolmas vuoro”, joka muodostuu aikataulujen, perheenjäsenten menojen ja kahden muun työn konfliktien liennyttämisen hoitamisesta, erityisesti työssäkäyvät äidit haluavat käyttää aikaa lasten kanssa olemiseen (Julkunen 2010, 158). Tämä on hyvin huomattavissa tämän tutkimuksen henkilöistä. Kolmannen vuoron hoitamiseen meneekin melkein koko jäljellä oleva aika ansiotyön ja kotityön lisäksi, joten äidit eivät pysty päiväänsä ottamaan juurikaan hetkiä, jolloin he voisivat elää vain itselleen.

Pirjo Korvelan (2003) tutkimus perheenjäsenten välisestä dynamiikasta kotona ja kodin tekemisestä vuorovaikutuksen kautta paljastaa, miten kotia tuotetaan ja miten koti muotoutuu toiminnan kautta. Olennaista on päivien jakautuminen sekvensseihin, jotka ovat erilaisia ja eri asioista koostuvia vaiheita, mm. aamutoimet, kotiinpaluu, yhdessä tekeminen, lasten nukkumaan meno, työskentely, opiskelu, oma aika sekä nukkumaan laittautuminen (49-77). Sekvenssien välissä on siirtymävaihe, joka koostuu diskursiivisista merkeistä (56-57). Sekvenssit jakautuvat edelleen toimintaepisodeiksi, jotka ovat Korvelan mukaan holistisia analyysiyksikköjä, jotka voidaan saavuttaa empiirisellä tutkimuksella (59-77). Suunnitelmien muuttuminen, sekvenssien järjestyksen muuttuminen tai jääminen kokonaan pois muuttuvien tilanteiden ja suunnitelmien johdosta on mahdollista. Muutokset johtuvat usein lasten ehdotuksista tai sattumista tai yllättävistä tilanteista. Muuttuvista

tilanteista sekä mahdollisesti ilmenevistä dilemmoista syntyy äideille ongelmia, mistä luopua ja usein tällainen sovitteluprosessi käydään äidin ja lasten välillä. (Korvela 2003, 99-116.) ”Se, miten yhdessä ja erikseen olemisen ja tekemisen jännitettä opitaan hallitsemaan, on oleellista arkisessa perhe-elämässä” (Korvela 2003, 146). Tämänkin tutkimuksen äideillä arjen merkittävät tapahtumat liittyvät päivien sisällä oleviin siirtymiin paikasta ja tapahtumasta toiseen.

Arkea kuvaa pyrkimys selvitä kiireistä. Tätä voisi kutsua selviytymisen eetokseksi: on pakko selvitä, ei ole vaihtoehtoja. (Kortteinen 1992, Weber 1980.) On pidetty jopa järjenvastaisena sitä, että itsensä pitää uhrata selviytyäkseen, ja että koko ajan on elettävä muiden kautta. Kortteinen puhuu eetoksesta: ”kysymys on kulttuurisesta muodosta, jossa oman moraalisen arvon jäsentäminen perustuu hyvin yhtenäiseen ja selvään tarinatyyppiin: siihen, että on kovaa, on pakko selviytyä ja siihen, että selvitään” (Kortteinen 1992, 50.)

Pääsääntöisesti perheiden elämässä on kuitenkin havaittavissa samantyyppisiä rutiineja, jotka ovat perheiden elämään juurtuneet. Perheen ulkopuolisten ihmisten tapaamiselle on vain harvoin aikaa, vaikka läheiset ihmiset ovat hyvin tärkeitä. Arki tuntuu vain täyttyvän perheen omista asioista ja aikaa ei riitä jaettavaksi tai hyödynnettäväksi ystävien tai sukulaisten kanssa.

4.2 Elämänvaihe ohjaa ja rajaa sosiaalista ympäristöä

”On ystäväperheitä joilla on samanikäisiä lapsia ku meillä tai vähän vanhempia ... No kauheen vähälle jääny se heidänki kanssa et tuntuu että arki menee nii hurjaa vauhtia yleensä mutta aina sillon tällön yritetään järjestää jotain tapaamisia mutta kyl se on aika harvinaista, mutta kyllä niitä (ystäviä) on että ehkä pitäis vaan sitä aikaa katella.”

Äitien sosiaaliseen ympäristöön perheen ja lähisuvun lisäksi kuuluu lähinnä ihmisiä, jotka ovat samassa elämäntilanteessa, mutta poikkeuksiakin on. Nämä poikkeustapaukset ovat yleensä lapsuudenystäviä, tai muuten pitkäaikaisia ystäviä, joita yhdistää tutkimuskohteisiin pitkä yhteinen historia eikä niinkään samanlainen elämänvaihe. Eräs äiti

mainitsi, että on hauskaa ja piristävää seurata vierestä täysin eri tilanteessa olevan ystävän elämää. Ystävien tapaamisten suunnittelussa ja yhteydenpidossa on kuitenkin järjestelyongelmia. Usein tapaamiset olisivat järjestettävissä, mutta se pitää kirjaimellisesti järjestää, lyhyellä varoitusajalla se ei onnistu, ja toisaalta aikaa ei välttämättä ole sopia yhteisistä hetkistä, ja jokaisella on omat menonsa. Aika - tai lähinnä sen puute - vaikuttaa paljon sosiaaliseen ympäristöön, ja ongelmat moninkertaistuvat kun mukaan tulevat usean eri henkilön aikataulutetut arjet, ja aikataulujen yhteensovittamien vaikkapa tapaamista varten on joskus lähes mahdotonta.

Ihmiset samassa elämäntilanteessa ovat hyvä tuen lähde, ja usein samankaltaiset ihmiset hakeutuvat samoihin paikkoihin ja heidän kanssa ollaan helposti vuorovaikutuksessa. Rooli vaikuttaa myös siihen, mihin paikkoihin ihmisillä on pääsy, ja täten helposti samoissa olosuhteissa on samassa elämäntilanteessa olevia henkilöitä. (Kahn & Antonucci 1980, 263.) Esimerkiksi äidit tapaavat koulun, päiväkotien sekä omien ja lasten harrastusten kautta muita ihmisiä.

Aikaa käytetään kiireisessä elämässä niiden henkilöiden kanssa, jotka ovat itselle tärkeitä, ja muut jäävät sivuun. Keskitytään pelkästään siihen, mikä itselle koetaan merkitykselliseksi. (Melkas 2009, 46.) Läheisten ihmisten merkitys koetaan suureksi, mutta perheen ulkopuolisia ihmisiä ehditään tapaamaan liian harvoin. Aikaa ei välttämättä siis ole tärkeidenkään ihmisten tapaamiseen. Sosiaalinen tuki ystävilta, perheeltä ja puolisoilta vähentää stressiä ja rasitusta tai kuormitusta (Kahn & Antonucci 1980, 266). Enemmän aikaa näille vähentäisi äitien henkistä kuormitusta, mutta ajan järjestäminen muille kuin perheelle kiireisen arjen keskellä on myös kuormittavaa. Tässä ollaan valintatilanteen edessä, ja useimmiten perheen kanssa vietettävä aika voittaa taistelun ajasta.

Termillä saattue (convoy) on kuvattu sosiaalista verkostoa, jolta sosiaalista tukea on saatavilla, ja saattueet tukevat ihmistä läpi elämän, ja siihen kuuluu läheisiä ystäviä sekä sukulaisia, kuin myös muita ihmisiä elämäntilanteesta riippuen, kuten työkaverit tai naapurit. Läheiset ihmiset auttavat elämän haasteissa onnistumisessa. Ihmisillä on ryhmä muita ihmisiä ympärillä sosiaalisen tuen vaihtoa varten koko elämän ajan. Saattueet ovat dynaamisia ja usein pitkäaikaisia, jopa koko elinajan kestäviä. Niiden luonne saattaa muuttua ajan kuluessa ja tilanteiden vaihtuessa. Esimerkiksi suhde vanhempiin säilyy läpi

elämän, mutta ikä ja elämänvaiheet muovaavat sitä, millainen keskinäinen suhde vallitsee. (Antonucci & Akiyama 1987, 519.) Saattueen kautta sekä tarjotaan muille että saadaan itsekin sosiaalista tukea (Kahn & Antonucci 1980, 255).

Ystävien ohella lähisukulaiset ovat tärkeitä arjessa, ja sellaisia keneen pyritään pitämään paljon yhteyttä. Omat vanhemmat ovat mahdollisuuksien mukaan mukana arjessa, riippuen siitä, kuinka pitkä maantieteellinen välimatka on ja missä kunnossa vanhemmat ovat. Toiset eivät kuitenkaan pidä välttämättä yhteyttä vanhempiin kovin aktiivisesti, vaikka he asuisivatkin lähellä. Tämä kuvastaa nykyajan elämänpoliittista valinnanvapautta, jolloin pidetään aidosti yhteyttä vain niihin ihmisiin, keneen halutaan, eivätkä edes perhesuhteet velvoita toistuvaan yhteydenpitoon. Yleensä lähisukulaiset ovat kuitenkin tärkeitä, ja äidit pitävät heihin yhteyttä pääasiassa puhelimitse. Läheisten ystävien lisäksi saattueen tärkeimpiin henkilöihin kuuluvat läheiset sukulaiset. Tämänkin tutkimuksen perusteella äitien omat vanhemmat, mikäli he ovat elossa, ovat yleensä tärkeässä osassa arkea ja apua tarjotaan puolin ja toisin.

”Se on vähän sekä että, että myö käyvään siellä auttamassa ja sitten he auttaa taas meitä sitten lapsenhoidon muodossa, että myö varmaan niinku puolin ja toisin tarvitaan toisiamme ja ne on aika vahvasti arjessa mukana.”

Saattuemalli olettaa, että sosiaalisilla suhteilla on perusnormit jotka ajan saatossa auttavat ylläpitämään hyvinvointia ja selviytymän vaikeuksista (Antonucci & Akiyama 1987, 520). Niinpä ihmisen lähiverkostonkin valikoituu sellaisia ihmisiä, jotka tukevat hyvinvointia ja arjessa jaksamista ja joiden kanssa halutaan viettää aikaa. Itselle tärkeiden ryhmien kautta reflektoidaan omaa käyttäytymistä, ja sosiaaliset suhteet ohjaavat toimintaa tiettyyn suuntaan. Ryhmän mukana mennään, oli toiminta sitten yksilön hyvinvoinnin kannalta positiivista tai negatiivista. Saattuemalli osoittaa, miten tärkeät ryhmät ohjaavat ajankäyttöä ja toimintaa ja toisaalta myös sen, miten yksilö vaikuttaa myös ryhmän ominaisuuksiin. Saattue on rakenteellinen käsite, ja se muovautuu tilanteissa vallitsevien tekijöiden sekä yksilön ominaisuuksien vuorovaikutuksessa, mutta toisaalta se taas määrittää osaltaan henkilön hyvinvointia ja kykyä onnistua henkilön rooleissa (Kahn & Antonucci 1980, 269.)

Sosiaalinen tuki on tärkeää ihmisten hyvinvoinnille jokaisessa elämänvaiheessa, ja sosiaalinen tuki on yhteydessä kiintymyksen ja roolin käsitteisiin (Kahn & Antonucci 1980, 255). Ihmisten tarpeet ja olosuhteet vaihtelevat elämänvaiheesta toiseen ja elämäntilanne vaikuttaa siihen, millaista sosiaalista tukea tarvitaan (Kahn & Antonucci 1980, 256).

Omiin lapsuudenkokemuksiin verrataan isovanhempien roolia elämässä. Jos itsellä ei ole lapsena ollut isovanhempia, ei koeta niin merkittävänä sitä, että omatkin vanhemmat ovat kuolleet kun omat lapset ovat olleet pieniä. Vertailua tehdään myös siinä mielessä, onko itsellä sisaruksia. Eräs äiti on itse ainut lapsi, mutta hänestä on todella mukavaa, että itsellä on useita lapsia, ja onkin sittemmin tajunnut, että on ollut lapsena aika yksinäinen. Itse oli pienenä sitä mieltä, ettei olisi halunnutkaan sisaruksia häiritsemään. Oma socialisaatio vaikuttaa luonnollisesti siihen, miten omat lapset näkevät ja miten suhtautuu asioihin, miten itse on niihin aikoinaan suhtautunut. Omassa elämässä saatetaankin korjata tilanteita verrattuna siihen, miten omassa lapsuudessa asiat ovat olleet (Jokinen 1996, 52).

Ystävien ja lähisukulaisten kanssa jaetaan pääsääntöisesti arjen tapahtumia ja vaihdellaan kuulumisia istumalla iltaa tai yleensä soittelemalla. Sosiaaliset ryhmät eivät tue liikunnan harrastamista, vaan muut tekijät pitävät ihmisiä koossa: arjen jakaminen, järjestöt jne. Eli yksin ei viitsi lähteä ja ne, joiden kanssa on joskus käynyt liikkumassa, eivät ole tällä hetkellä elämäntilanteissa.

Tähän liittyy lapsiperheiden ajankäyttötutkimusta tekijöiden huoli siitä, että perheillä ei ole tarpeeksi tukiverkostoa, vaan sosiaalinen ympäristö on kaventunut paljon, eikä perheen ulkopuolisia aikuisia ehditä nähdä riittävästi (Miettinen & Rotkirch 2012). Sosiaaliseen kanssakäymiseen käytetty aika äideillä on hieman laskenut viimeisen 10 vuoden aikana, mutta dramaattista muutosta ei ole tapahtunut, varsinkin kun lisätään tietokoneen kautta tapahtuva kanssakäyminen, jota ei barometrissa ole mukana (Rotkirch & Miettinen 2012, 71-73). Sen sijaan lapsia nähdään arjessa paljon.

”Sitten oikeestaan lapsien läheisimmät kaverit, ja musta on hirveen hyvä että vaikka se välillä on nii ärsyttävää kun niitä siinä pyörii ja eteinen on täynnä kenkiä, mutta sit toisaalta mä oon aina tykänny siitä että siinä kuitenkin on koko ajan vähän niinku isot korvat kuulolla et missä niitten lasten kanssa mennään ja vähän tietää mistä ne puhuu ja mikä on nyt ja jos on yhtään jotain niinku

käininää keskenään niin tietää senkin vähän että mistä johtuu tai mikä on niinku se syy.”

Lasten kavereista muodostuu iso osa perheen ulkopuolista sosiaalista ympäristöä. Vaikka useammassa haastattelussa tuli ilmi ärsyttävät kenkäkasat eteisessä, äidit kuitenkin pitävät siitä, että lasten kaverit käyvät kylässä, ja useissa taloissa kavereita tuntuu käyvänkin usein. Tämä on myös keino pysyä perillä lasten ja kavereiden välisistä suhteista ja siitä, miten lapsilla menee kun he eivät ole vain vanhempien seurassa. Ärsyttävät kenkävuoret tarkoittavat kuitenkin mukavaa yhdessäoloa ja lasten elämän seuraamista pienen välimatkan päästä. Lasten kavereiden kautta ylläpidetään tavallaan perheen hyvinvointia ja lasten kavereiden kautta äidit saavat tietoa siitä, miten lapsilla sujuu kodin ulkopuolisessa ympäristössä. Pienimmillä lapsilla ei vielä ole tiiviitä kaverisuhteita, eikä päiväkotikavereitakaan vielä nähdä juurikaan, kouluikäisillä sen sijaan kaverit ovat jo tärkeitä koulun ulkopuolellakin.

”Joskus vähän siltä tuntuu että meillä on avoiminen ovien päivä.”

Tuula Melkas (2009) toteaa, että lapsiperheiden jäsenet toimivat aktiivisesti myös kodin ulkopuolella, ja esimerkiksi lasten harrastusten, päiväkodin tai koulun kautta perheenjäsenet nivoutuvat ulkopuolisten ympäristöjen ja niissä olevien henkilöiden kanssa, eivätkä lapsiperheet kietoudu pelkästään omaan kotiin (Melkas 2009, 48). Näin tuntuu tosiaan olevan tämänkin tutkimuksen perusteella, mutta edellä mainittujen tahojen kautta elämään ilmestyneiden ihmisten kanssa ollaan vain pintapuolisesti yhteydessä, eikä ainakaan tämän tutkimuksen mukaan ei syvempiä ystävyysuhteita ole syntynyt, varsinaan aikuisten kohdalla. Esimerkiksi lasten kavereiden vanhempien kesken syntyy harvoin ystävyysuhteita. Yleensä he ovat vain apuna, kun lapset kyläilevät toistensa luona tai jos lapsia tarvitsee kuljettaa harrastuksiin. Lasten kavereiden vanhemmat toimivat siis apuna kun halutaan olla ilman lapsia ja tehdä omia juttuja ja viettää omaa aikaa. Isompien lasten vanhemmat puolestaan sopivat usein harrastuksiin kyydistemisestä keskenään, eli periaatteessa ajatus säilyy samana, eli puolin ja toisin autetaan, mutta se tapahtuu vain eri kontekstissa. Toisten lasten vanhemmat tekevät samoja asioita kuin itsekin, ja se on keino saada lapset hetkeksi hoitoon tai muun kyydittäväksi. He ovat ehkä liian samassa tilanteessa, kun lapset ovat samoissa paikoissa heidän kanssaan, joten ystävyys ei ehkä

siksikään onnistu? Mutta lasten kavereiden vanhemmat ovat kuitenkin lasten kautta tärkeitä henkilöitä sosiaalisessa ympäristössä.

”Lähinnä siinä on sitte tällä mun vanhemmalla pojallakin ni ihan naapurissa asuu luokkakaveri et sitten hänen niinku vanhemman kanssa ollaan jonkun verran tekemisissä mutta aika vähän on semmosta aikuisten välistä sitten kuitenkaan et se on sitte et soitetaan et voiko tulla ja sit jommankumman luona yleensä lapset on et sitte saa toinen puuhailla rauhassa omiaan.”

Saattueen käsite on roolin käsitettä täydentävä (Kahn & Antonucci 1980, 267). Ihminen joko saa tai antaa sosiaalista tukea jollekin, ja suhteet ovat usein myös vastavuoroisia (Kahn & Antonucci 1980, 267-269). Saattueeseen liittyvät henkilöt voivat olla hyvin tilannesidonnaisia tai sitten laajemmin elämässä mukana olevia, esim. työkaverit voivat olla hyvin tärkeitä töissä, mutta työpaikan ulkopuolella heillä ei ole merkitystä (Kahn & Antonucci 1980, 272). Saattueessa kolme eri tasoa, ei-roolisisidonnaiset, osittain roolisisidonnaiset ja täysin roolisisidonnaiset, eniten roolisisidonnaiset ovat myös herkempiä poistumaan saattueesta kun roolimutoksia tapahtuu (Kahn & Antonucci 1980, 273-274). Roolisisidonnaisiin kuuluvat esimerkiksi naapurit tai työtoverit, jotka vaihtuvat elämän varrella, mutta vaikkapa vanhemmat, jotka eivät liity rooleihin vaan säilyvät elämänvaiheesta toiseen. Toisaalta myös aiemmin mainittujen puhtaiden suhteiden kautta peilataan omaa itseä sekä muovataan identiteettiä. Tähän liittyy osaltaan myös symbolinen interaktionismi (Giddens 1991), johon perustuu se, että yksilö on itse myös mukana muovaamassa yhteisön toimintaa

Uusia ystävyysuhteita voi olla vaikea hankkia, varsinkin jos ei ole alun perin seudulta kotoisin. Lastenhoitaja voi joskus olla ainut apu lastenhoidossa ja muutenkin, sukulaisia ei välttämättä ole käytettävissä. Jos saa lapsen ”väärään” aikaan, sekin voi rajoittaa sosiaalista ympäristöä sekä sitä, keiden kanssa arkea pystyy jakamaan jossei ole tuttuja, jotka olisivat samassa tilanteessa. Yhden äidin tarina on tällainen, jolloin nuorena lapsen saaminen karistaa helposti ihmisiä ympäriltä, kun oikeastaan kukaan ei ole vastaavassa tilanteessa ja lapsi pitää äidin tiiviisti kotiympyröissä eikä henkistäkään tukea välttämättä ole ikätovereilta tullut. Sosiaalista tukea antavat saattueet eivät tällöin tavoita riittävän hyvin tukea tarvitsevaa.

"Käytännössä se on ollut että me ite ollaan hoijettu lapset et meillä ei oo ollut sillai niinkun semmosta tukiverkkoo ikään kuin missään vaiheessa ... Siis hirveen raskasta niinku esimerkiks jo koulun puolesta kun mulla oli aika paljon lähiopetusta koulussa ja sieltä et saanu olla pois ni sit se järjesteleminen et mies toi kuitenkin leivän pöytään ni sit et hän ei oikein voi olla pois töistä sen takia et mulla oli niin sanotusti vaan opiskelut niinku sillä tavalla ni kyl se vaati aika paljon sovittelua ja semmosta niinku et onneksi sit kuitenkin joskus oli mahdollista saaha niinkun isovanhempia tai mun sisarukset on jonkun verran auttanu ja sillä tavalla et kuitenkin jonkun verran saanu niihin kaikiksta rankimpiin hetkiin sitten apua."

Tietokone toimii sosiaalisen ympäristön laajentajana ja uuden sosiaalisuuden muotona, joskin sitä ei äitien keskuudessa arvosteta niin paljon kuin kasvokkaista tapaamista, mutta kaukana asuviin se luo hyvän keinon yhteyden pitoon. Se ei kuitenkaan ole ensisijainen yhteydenpitoväline, ja usein tietokonetta jopa vierastetaan kotioloissa, sen äärellä ollaan mahdollisimman vähän, sillä työpäivät kuluvat usein päätteen ääressä istuessa. Netin kautta hoidetaan myös sosiaalisia suhteita, mutta tietokone ei aikuisilla ole niin tärkeä, lähes kaikki tuntuvat saaneen tietokoneesta riittävästi työpäivän aikana.

Tietokoneella olo omalla lailla omaa aikaa, ja siellä voi pitää yhteyttä ystäviin ja päästä tavallaan kodin ulkopuolelle varsinaisesti mihinkään lähtemättä. Naisille se on tavallaan myös "oma huone", jossa voi olla yhteydessä ystävien kanssa ja jakaa arjen kokemuksia, kuvia perheestä sekä ilmoitella elämän muutoksista. Tietokone ei ole enää niinkään vaan miesten maailmaan liittyvä ilmiö. (Jokinen 2005, 94-110.)

Risto Alapuro (2000) huomauttaa, että sosiaaliset suhteet ovat yhä enemmän symbolisia, ja "vanhan ja vakaan vuorovaikutuksen (tai 'sosiaalisen sidoksen') rooli on ikään kuin supistuva symbolisaatioon verrattuna" (Alapuro 2000, 104-105). Kuitenkin Alapuro myös huomauttaa, että kovin löysää sosiaalisuutta tai heikentyntä yhteisöllisyyttä ei ole yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa tullut esiin, kuin mitä on eri teoreetikoiden voimin esitetty (Alapuro 2000, 106-110). Ennen on ollut "jähmeämmät olosuhteet" (Alapuro 2000, 107) joten ehkä valinnanvaraa on kuitenkin tullut enemmän entiseen aikaan verrattuna, vaikka sosiaalisia suhteita arvostetaan ainakin tuon ikäryhmän keskuudessa.

Vuorovaikutus on löyhentynyt, mutta sitä voi olla vaikea huomata vaan monissa tutkimuksissa on huomattu, että yhteydenpito on modernia enemmän kuin postmodernia eli

sosiaaliset verkostot ovat yllättävän kiinteitä (Alapuro 2000, 106). Sosiaalinen ympäristö näyttäisi kaventuvan perheellistymisen myötä, ja tämän jälkeen tietty vakiintunut porukka on jäänyt jäljelle. Perheellistymisen myötä sosiaalinen ympäristö kapenee. Kaventuminen alkaa lasten synnyttyä (Parikka 2012), ja lasten kasvaessa tilanne vakiintuu ja yhteydenpito rajoittuu tiettyihin tärkeiksi koettuihin henkilöihin.

Sosiaalisille suhteille ei ole tarpeeksi aikaa, tai sitä on vaikea järjestää. Kuitenkin heidän kanssaan haluttaisiin viettää enemmän aikaa. Äidit uhraavat aikaansa perheen hyväksi, ennemmin kuin tapaisivat enemmän muita ihmisiä. Äitejä tarvitaan kotona ja kodin pyörittämiseen menee lähes kaikki mahdollinen aika. Ihmisiä saatetaan tavata melko paljon, mutta vain harvat ihmiset ovat oikeasti tärkeitä ja sellaisia, keihin yhteydenpito koetaan arvokkaaksi.

4.3 Aikataulutusta ja delegointia kotona

”No kyl me molemmat tehdään siis kaikkee mut kylhän se totta on että se niinku siivominen on enemmän mun alotteesta kiinni ja mun tekemisiä mut sit taas tota kyl niinku mies tekee ruokaa ja laittaa pyykkiä ja näin. Mutta kylhän se totta on et tietyllä lailla et jossen mä niinku sano et nyt täytyy ni sit se helposti jää sillai et sit ei kumpikaan tee tai sit et mä teen puhisten.”

Paljon on puhuttu siitä, että isät osallistuvat yhä enemmän kotitöihin, ja puolisoitten välisestä työnjaosta oli puhetta jo tutkimuksen alkupuolella. Tämänkin tutkimuksen perusteella on huomattavissa, että töitä jaetaan kyllä paljon, mutta silti äiti on yleensä se, joka jakaa tehtäviä perheenjäsenten kesken ja joka organisoii kotona tehtäviä töitä. Äidit kertovat olevansa arjen pyörittäjiä kotona, niitä, jotka huolehtivat siitä että asiat tapahtuvat ajallaan ja että arki tosiaankin pyörii. Aiemmin mainittiin, kuinka arki on yleensä oravanpyörää. Oravanpyörän keskellä ja sen pyörittäjänä on äiti. Hän järjestelee arjen menoja ja aikatauluja. Vaikka arjen pyörittäminen onkin toisinaan työlästä, on se äideille luonteenomaista, ja sitä kautta he pystyvät olemaan kotona hallitsevassa asemassa.

”Mutta vaikka puhuttaisiin arjen pyörimisestä ikään kuin se pyörisi itseksensä, se kuitenkin kätkee sisäänsä paljon valtataistelua ja erilaisia neuvotteluja. Kuka pyörittää ja kuka saa levätä? Kuinka pitkään arki pyörii, jos kukaan ei ehdi sitä aktivoida? Voiko pyörän alle jäädä?” (Jokinen 2005, 11.)

Arki ei tunnu pyörivän kotona siis täysin automaattisesti vaan siihen sisältyy aktiivista pyörittämistä, joka on pääasiassa äitien tehtävä. Koti on äitien valtakuntaa, jossa äidit pystyvät ottamaan johtavan roolin. Työt eivät siis pääty työpäivään vaan äitien on oltava työteliinä myös kotona, yleensä enemmän kuin miesten. Äiti kokee asiakseen pitää kotia kunnossa ja järjestyksessä.

”Päivän pyörittäminen on mulla.”

Kodinkoneiden lisääntyminen ja kotitöiden helpottuminen niiden kautta ei ole kuitenkaan vaikuttanut kotitöihin käytettävään aikaan (Miettinen & Rotkirch 2012). Vaikka kodinhoitoon on tullut paljon apuvälineitä verrattuna aiempaan aikaan, ei kotitöille kuitenkaan ole vielä täydellistä korvaajaa, vaan äitien työn ulkopuolisesta ajasta suuri osa menee kotitöiden parissa. Muilta perheenjäseniltä tulee apua riippuen myös esimerkiksi lasten iästä, mutta yleensä päävastuu kotitöiden sujumisesta on äideillä. Vaikka kotitöitä jaettaisiin melko tasaisestikin, äiti on yleensä koordinaattorin ja arjen pyörittäjän roolissa.

Äiti saattaa pitää näennäisesti valtaa kotona ollen aktiivisin osapuoli kotitöiden pyörittämisessä, mutta esimerkiksi riitatilanteissa isä on usein se, kenen sanaan uskotaan ja kenellä on auktoriteettia. Siitä huolimatta, tai ehkä juuri siksi, että äiti on ikään kuin mukavana kodinhengittäjänä ja lasten kanssa enemmän ja kotona aktiivisempi osapuoli, isä on se, kenen sanaa uskotaan. Koti on äitien valtakuntaa ja he pystyvät omalla pääomallaan ja kapasiteetillaan pitämään valtaa kotioloissa, mutta valta ei kuitenkaan riitä siihen, että äideillä olisi riittävästi auktoriteettia lasten riitojen selvittelytilanteissa.

”Se menee siihet mä napisen ja nupisen ja niinku sit jossei kukaan kuuntele ni sit se on kyl jännä et jos mies korottaa ääntään ni et nyt kuulittek te kun äiti sano ni sit se tapahtuu et tossa ku sanoit et onks se isä joka sanoo sit sen viimeisen sanan tai näin ni ohan se tietyllä lailla et kun mieltii nin ne roolit on varmaan aika perinteiset sit loppuviimeks kuitenkin vaikka molemmat tekeekin kotitöitä ja näin.”

Melko perinteiset työnjaot kuitenkin ovat voimissaan edelleen, vaikka miehet osallistuvatkin kotitöihin enemmän kuin aiemmin, mutta tietty työnjako on kuitenkin olemassa perheestä riippumatta ja työnjako tapahtuu melko automaattisesti. Perheissä on paljon niin sanottua perinteistä työnjakoa, jolloin miehet hoitavat raha-asioita, remonttihommia ja muita miehisiksi koettuja töitä, äidit taas usein huolehtivat ruokaostoksista, lasten vaatteista ja yleensäkin jokapäiväisemmästä toiminnasta. Tilanne on siis juuri se, miten työnjakoa perheessä kuvattiin luvussa 2.3. Tomi Oinas (2010) on tutkinut vanhempien kotitöiden jakautumista perheissä, joissa molemmat vanhemmat ovat palkkatyössä. Tutkimuksessa on mitattu objektiivisesti kotitöihin käytettyä aikaa, eikä kysely tuntemuksia siitä, miten vanhemmat töiden jakautumisen kokevat. Naiset käyttävät kotitöihin enemmän aikaa kun taas miehet kodin huoltotöihin. Ruuanlaitto, siivous ja astioidenpesu ovat kaikkein tasavertaisimpia kotitöitä, joskin naiset tekevät näitä noin kolme kertaa enemmän kuin miehet. Vaatehuolto ja leipominen ovat naisten hommaa ja korjaus- ja huoltohommat miesten; näissä tehtävissä on yli kymmenkertaiset erot sukupuolten välillä. Suurin osa selvästi jakautuvista kotitöistä ovat kuitenkin harvemmin toteutettavia kuin esimerkiksi tasaisemmin jakautuva ruuanlaitto (Oinas 2010, 96-97.) Naisten aikataulut ovat siis sidotumpia kuin miesten.

Naiset tekivät valtaosan (68 %) kotitaloudesta vuonna 2009–2010 ja miehet vastaavasti enemmistön huoltotöistä (63 %). Kotitöiden sisällöllinen tasa-arvoistuminen näkyy kuitenkin siinä, että naisten osuus kotitaloudesta ja miesten osuus huoltotöistä on pienentynyt 2000-luvulla. Kotitöihin käytetty aika ei ole muuttunut kuitenkaan parinkymmenen vuoden aikana juurikaan, kuitenkin naisten kotitöihin käyttämä aika on vähentynyt kymmenisen minuuttia ja miesten lisääntynyt noin 20 minuutilla. 25-44-vuotiailla naisilla kotitöihin käytetty aika on kuitenkin lisääntynyt lievästi. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 25-27.) Suuria muutoksia ei siis ole näyttänyt tapahtuneen, vaikka töidenjako hieman onkin tasoittunut, mutta tämän tutkimuksen äitien ikäryhmässä kotityöt ovat kuitenkin lisääntyneet. Tämä voi kertoa tässäkin tutkimuksessa ilmi tulleesta kotikeskeisyydestä ja perheen eteen uhrautumisesta.

”Yhessä me tehdään niinku päätökset ja muuta mutta ehkä naapurin isäntä on sanonu että rouvahan teillä vähän niinku määrää mitä täällä tapahtuu, mutta mun mielestä ni kyllähän se nyt saa niinku määrätäkin asioita ja kyllä se tekee ite päätöksiä. Et mä voin sit sanoo et aha okei että nyt tuli tommonen uusi auto pihaan että

ihan kiva, kävit hakemassa sen, mutta kyllä mun mielestä se se on pää ja se on enemmän et se kun konahtaa niin pojatkin tietää sitten että hei nyt on niinku että minä saatan sanoo monta kertaa et hei lopettakaa et älkää nyt kinastelko mut sitten kun isäntä sanoo että nyt loppu ni sit tietää et okei.”

Usein kotitöissä naiset ovat päävastuussa, mutta lasten hoidossa isät ja äidit vaikuttavat olevan melko tasavertaisessa asemassa, ja kasvatuksesta keskustellaan ja säännöistä, vanhemmuuteen molemmat osallistuvat tasaisesti. Kuitenkin kodin ylläpito on naisten tehtävä ja äidit usein käyttävät enemmän voimavaroja kodin töihin ja lasten kanssa olemiseen. Molemmat vanhemmat osallistuvat kasvatukseen ja lasten kanssa olemiseen ja lasten hoitoon, mutta sukupuolilla on omat tapansa hoitaa asiat. Vaikka ajallisesti työt jakautuisivat tasaisesti, äidit murehtivat ja kokevat enemmän paineita kodin pyörittämisestä. Isät antavat asioiden mennä enemmän omalla painollaan kun taas äidit uhraavat aikaansa aktiivisempaan toimintaan ja kotioalojen toimimisen sujuvuuteen.

”Yhessä pyöritetään mut kyl mä oon siinä vastuussa tavallaan että kyl mä niinku et pyykki tulee pestyä ja ruoka tulee laitettua mutta kuitenkin että mä sit vähän delegoin sitä.”

Äidit näkevät enemmän vaivaa siihen, että kotona vallitsee hyvä ilmapiiri ja että asiat toimivat ajallaan, sekä äidit myös kommunikoiivat enemmän lasten kanssa. Isä voi katsoa lasten perään toissijaisena tehtävänä ja keskittyä omiin tekemisiinsä ensisijaisesti. Äidit puolestaan keskittävät koko huomionsa kotiaskareisiin ja sääntöjen noudattamiseen. Äidit välttämättömästi. Äidit eivät pysty niin hyvin keskittymään omiin asioihin kotona, vaan kotona olo tarkoittaa sitä, että silloin kodista ja lapsista on huolehdittava kokonaisvaltaisesti.

”Jos mä lähtisin siitä pois ni se tilanne ois se että lapset leikkii keskenänsä ja mies on sitten omissa jutuissaan joko tietokoneella tai sitten lukee jotain harrastuskirjaansa tai työkirjallisuutta tai jotain. Mut jos mä oisin siinä samassa tilanteessa ni mä en pystyis keskittymään siinä koska niinku tulee ne paineet et nyt täytyy tehdä sitä ja tätä ja lapset käy siinä ja näin, ni se asetelma et jos mä oon lasten kans yksin kotona on ihan eri ku et mies on yksin lasten kans kotona. Sillon siellä niinkun he tekevät omia juttujaan mut sit kun mä oon kotona ni sit täytyy pitää kiinni just siitä et oikeesti iltapala rupee tuleen ja niinku siihen aikaan ettei sitten kello oookin yhtäkii puol yheksän et aha nyt joo syökääs ja sit nukkumaan.”

Sukupuolista on tullut toisistaan riippumattomampia ja samanlaisempia. Vaimo ei ole enää niin riippuvainen miehen antamasta elatuksesta tai miehen tekemistä kotitöistä, eivätkä miehet enää vaadi naisia tekemään kotitöitä tai hoitamaan perheen sosiaalisia suhteita. (Julkunen 2010, 156.) Vaikka sukupuolet ovat ehkä lähentyneet toisiaan sen suhteen, miten töitä jaetaan, on edelleen selkeitä rajoja olemassa sille, mitä kukin tekee ja erityisesti se, miten tekee. Naiset ottavat enemmän vastuuta kodin- ja lastenhoidosta ja he miettivät sitä enemmän ja he kokevat enemmän paineita asioiden hoitamiselle. Kuitenkin usein puoliset ovat sitä mieltä, ettei kotona ole tarkkoja rajoja miesten ja naisten töille, vaan molemmat voivat hyvin tehdä mitä tahansa kotitöitä. Silti mies jättää usein tekemättä jotain kotitöitä ajatellen, että nainen osaa paremmin tehdä ne tai että homma kuuluu enemmän naisen tehtäviin, vaikka tällainen ajatusmalli ei olisikaan kovin tietoinen (Pätsi 2009, 53-54). Perinteiset roolit vallitsevat jossain määrin edelleen kotioloissa, vaikka tasapuolisuutta onkin tullut. Äidit tuntuvat tämän tutkimuksen perusteella hyväksyvän miesten lisääntyneen kotitöihin osallistumisen ja sitä myös vaaditaan, mutta naiset haluavat kuitenkin joissain asioissa säilyttää määräämisoikeuden ja olla hallitseva osapuoli.

Lastenhoito saatetaan jakaa tasan, mutta kotityöt painottuvat äidin harteille, ja usein syynä voi olla se, että äideille ei kelpaa miesten töiden jälki ruuanlaitossa tai siivouksessa. Miehellä jääkin usein lastenhoitotehtävät siksi aikaa, kun äiti tekee ruokaa tai siivoaa. Kun äideiltä käy helpommin jokin askare, esimerkiksi ruuanlaitto, tarttuvat he helpommin toimeen, vaikka miehenkin voisi antaa yrittää, mutta ajatellaan, että helpommin ja nopeammin menee kun itse tekee. (esim. Pätsi 2009, 66-79.) Tällaiset jaottelut toisaalta vahvistavat puolisoitten välisiä erotteluja ja sukupuolirooleja. Kuitenkin heteroseksuaalisessa parisuhteessa uusinnetaan sukupuolisia identiteettejä puolison ja vanhemman osan toteuttamisen kautta (Julkunen 2010, 157).

Vaikuttaa siltä, että tiettyä rajaa yritetään pitää yllä, ja kodeissa käydään rajanvetoa siinä, missä määrin mies voi osallistua kotitöihin, jotta sukupuoliroolit kuitenkin säilyisivät. Äidit tahtovat hoitaa kotia, vaikka isällekin ollaan valmiita antamaan vastuuta, kunhan kotitöiden organisoijan rooli säilyy äidillä. Miehet osallistuvat kotitöihin, mikä on ominaista nyky-yhteiskunnassa, mutta onko asetelma jo niin, että miesten ja naisten tulisi tehdä mahdollisimman saman verran kotitöitä, jotta äidit olisivat tyytyväisiä? Joissain haastatteluissa kävi ilmi, että miehet (ja isommat lapset) tekevät kotitöitä, mutta äidin toiveissa ehkä olisi, että osallistumista olisi vieläkin enemmän. Apu kelpaa äideille, mutta

äideiltä käy töiden jakaminen ja kotitöiden organisoinnin roolin pitäminen. Sukupuoli-identiteettien erottelua tarvitsee edelleen, ja vaikka työt ovat tasoittuneet sukupuolten välillä, tarvitaan ehkä edelleen kuitenkin jonkinlaista jaottelua puolisoitten välille. Vaikka toivotaankin, että työnjako kotona olisi tasaista, naisilla on kuitenkin usein piiloinen toive siitä, että he pystyvät korostamaan äidin rooliaan ja kotona asioiden hoitamiskykyään. Tämä ilmiö on ollut olemassa jo muutama vuosikymmen sitten (Haavio-Mannila 1970, 23), ja varmasti aiemminkin, mutta se tuntuu pitävän pintansa edelleen.

Äidit myös tahtovat pitää kotia järjestyksessä. Heille on tärkeää, että kotona on siistiä. Monesti he tiedostavat sen, että siisteydellä ei aina ole niin merkitystä, mutta silti he tahtovat pitää kodin siistin näköisenä. Naiset haluavat tehdä kotiin liittyvät työt nyt eikä hetken päästä, kun miehet voivat helposti siirtää tehtäviä töitä tuonne eikä järjestys ole niin viimeisen päälle tärkeää. Miehet eivät ole niin tarkkoja kodin siisteydestä, ja siivousta voi heidän mielestään lykätä tärkeämmiksi koettujen asioiden tieltä, mutta naisille kodin siisteys on asia, jota täytyy ylläpitää eikä sitä voi siirtää (Pätsi 2009, 55).

Lian on todettu loukkaavan järjestystä, ja järjestys kertoo lian torjumisesta ja ympäristön järjestämisen pyrkimyksestä (Douglas 2000, 47). Kodin järjestyksen ylläpitämisellä äidit vahvistavat kodin rajaa ympäröivään maailmaan nähden, ja kodin järjestys kertoo heille elämän järjestyksessä olemisesta laajemminkin. Koti otetaan tilana haltuun pitämällä siitä huolta, jolloin se myös muodostuu kodiksi (Jokinen 1996, 37). Pierre Bourdieun ajattelun mukaan voidaan ajatella, että äidit pyrkivät hallitsemaan kodista muodostuvaa kenttää, ja "jokainen hallitsevassa asemassa oleva ihminen on sen kentän hallitsema, jonka välityksellä hän hallitsee" (Bourdieu 1998, 46). Se, että äidit hallitsevat kotioloja, tekee heistä siis samalla myös kodin hallitsijia. Äideillä on paljon kotona tarvittavaa pääomaa, ja he ovat valmiita jakamaan sitä myös isille, kunhan saavat itse pitää pääomasta suuremman osan ja siten hallita kotikenttää. (Bourdieu 1998, 43-46.)

Miehet hoitavat lapsia enemmän jos nainen tekee pitkiä työpäiviä, mutta naisten lastenhoitoon käyttämä aika pysyy vakiona riippumatta siitä, kuinka paljon mies tekee töitä (Miettinen & Rotkirch 2012, 84-85). Lastenhoito on kuitenkin eri asia kuin kotityöt. Kasvatusvastuu on tasaisempi kuin kotitöiden jakaminen. Tässä tutkimuksessa äitien puolisoilla on usein epäsäännöllisemmät työajat, ja he hoitavat kodin asioita silloin kun ehtivät, mutta äitien tehtävänä on usein kotiasioiden organisointi, vaikka miehet

auttavatkin kykyjensä ja aikataulun salliessa. Puolison työ vaikuttaa luonnollisesti paljon siihen, miten kotitöitä jaetaan. Tämän tutkimuksen haastateltavilla äideillä on kaikilla säännölliset työajat, mutta puolisoilla saattaa olla epäsäännöllisemmät, jolloin mies osallistuu sen mukaan, miten pystyy kotitöihin, joissain perheissä vapaaehtoisesti ja joissain pienen suostuttelun tuloksena. Toisinaan tuntuu, etteivät puoliset aina edes näe toisiaan kovin paljon kotona. Mies vapautetaan kotitöiden teosta herkemmin sen vuoksi, että hänellä on töitä, esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin. Harjoituksiin viemisessä äiti on yleensä kuskina, mies osallistuu sen mukaan miten pystyy. Mies pystyy siis elämään enemmän niin kuin hän itse haluaa ja omien aikataulujensa mukaan kun taas äidit elävät enemmän lapsien aikataulujen mukaan. Miehen vähempi osallistuminenkin kotitöihin hyväksytään, kunhan hän vain jollain lailla siihen on osallisena. Joskus vanhemmat näkevätkin toisiaan todella harvoin, kun iltaisin viedään lapsia harrastuksiin tai sitten vanhemmilla on omia harrastuksia.

Äitien aikataulutustaipumus näkyy myös muualla arjen järjestämisessä kuin kotitöiden ylläpidossa. Esimerkiksi menoja suunnitellessa äideille jää yleensä vastuu viimeisen silauksen tekemiselle. Jotain menoa saatetaan suunnitella ja haaveilla kauan, mutta suunnitelmien lukkoon lyöminen ja lasten hoidon järjestäminen esimerkiksi vanhempien keskinäisen menon ajaksi jää äidin harteille. Äidit kuluttavat paljon aikaa arjen järjestelyjen miettimiseen, kotitöiden hoitoon ja organisointiin ja menojen suunnitteluun. omalle itsellekin pitäisi jossain välissä suoda aikaa ja huolenpitoa. Kun äidit huolehtivat aikataluluttamisesta ja sitten vielä toteuttavat näitä aikatauluja, eivät he ehdi viettämään juurikaan omaa aikaa. Kotoa ei malteta poistua, jotta siellä sujuisi kaikki ongelmitta.

”Kyllä enemmän on mies sanonu välillä että ois ihan kiva mennä vaikka mökille yheks yöks tai just käyä elokuvissa tai näin mutta kyllä se melkeen on niin että mä sit vaadin että no niin nyt päivä ja kellonaika tähän näin ja nyt se on niinku järjestettävä. Se on hirveen helppo sanoo et ois ihan kiva mut sitten melkeen se että sen saa sovittua ja järjestettyä ja soittaa mummolle ja papalle että käviskö ja näin ni melkein se sitten minun on tehtävä.”

Eeva Jokisen esittämään kysymykseen voiko pyörän alle jäädä (Jokinen 2005, 11) vastaus lienee sen kaltainen, että arjen pyörittämisen pyörän alle voi jäädä siinä mielessä, etteivät ainakaan tämän tutkimuksen äidit pyörän pyörittämiseltä ehdi tekemään muuta ja että arjen

pyörä pyörii niin tiheästi, että arkirutiinien muuttaminen ja pyörän suunnan muuttaminen ei ole helppoa.

Äideillä on tietynlainen korvaamattomuuden tunne, että heitä tarvitaan kotona, vaikkei se välttämättä olisikaan todenmukainen tilanne. Tiedetään, että oma aika olisi välillä hyväksi, mutta perhe menee sen edelle ja halu siihen, että haluaa olla mahdollisimman hyvä äiti, ja koko ajan parempi. Toisaalta on käsitys siitä, ettei ole tarpeeksi hyvä äiti koskaan ja aina pystyisi olemaan parempi, ja sen vuoksi uhrataan aikaa perheen hyväksi oman ajan kustannuksella. Jatkuva parhaansa yrittäminen vie ajan. Aiemmin todettiin jo se, että perheen ulkopuolisia ihmisiä nähdään melko vähän. Paitsi muille ihmisille, äideillä ei näytä olevan myöskään aikaa itselleen.

4.4 Itsekäs oma aika

”Toi perheen pyörittäminen ja tämmönen, se ei oo niinku mun mielestä silleen raskasta et kun jotkut haluaa hirveesti sitä omaa aikaa ... Mut siis musta ne (lapset) on niin mahtavia tyyppejä et herranjumala miksen mä vois sitä aikaa, siinähan ne menee niinku sivussa ja mä sitten taas toisaalta koen että en mäkään sillee lomalle oikein nyt raaskis lähtee ilman noita lapsia ... Ne on niin hetken aikaa enää tossa käsissä että musta on ihana antaa niitä kokemuksia ja elämyksiä niille ja ne on sitten taas niitten sitä henkistä pääomaa aikuisena ja mitä ne voi muistella ja muuta. Et tota siinä mielessä mä oon jotenkin varmaan kauheen niinkun sitoutunu ja nivoutunu niihin et joskus mietin et oonko mä liiankin.”

Kaikki äidit eivät koe oman ajan lisäämistä arkeen tarpeellisena, mutta toisenkinlaisia mielipiteitä on. Äidit, joilla on vielä päiväkotikäisiä lapsia, ja joita pitää kaitsea enemmän, kaipaavat enemmän omaa aikaa ja rauhoittumista sitä kautta. Lapsiin sidoksissa oleminen synnyttää oman ajan kaipuun. Lasten ollessa isompia arki koetaan sen verran kiireettömäksi ettei omalle ajalle ole niin paljon tarvetta, ja lasten seurasta nautitaan. Oman ajan vähyyteen voidaan myös tottua, jolloin sitä ei niin kaivatakaan, ja lasten kanssa on opittu olemaan niin paljon kuin mahdollista ja lasten ollessa pieniä heille on totuttu uhraamaan aikaa ja lapsille on oltu korvaamattomia. Lasten kasvaessa tilanne pysyy

samana, ja omaa aikaa ei ole vaikka siihen olisi mahdollisuus. Oman ajan tarpeellisuuteen ja kaipuuseen on eniten hajoavaisuutta tämän tutkimuksen teemoista riippuen siitä, minkäikäisiä kohdehenkilöiden lapset ovat, mikä vaikuttaa myös arjen kiireisyyden tunteeseen, mikä tuli esiin luvussa 4.1. Edellisessä kappaleessa puolestaan tuli esiin se, että kotityöt eivät usein edisty, ellei äiti käynnistä prosessia delegoimalla tai itse ryhtymällä toimeen, ja samanlainen ilmiö on havaittavissa myös oman ajan kohdalla: jos äiti ei itse järjestä kotioiloja niin, että omalle ajalle olisi tilaa, ei sitä tee kukaan muukaan, vaikka puoliso tukeekin usein äitiä ottamaan enemmän omaa aikaa arjen keskelle.

”Mun täytyy sillai et se ilta et mulle jäis siit vaik puol yheksän uutisista eteen päin niinku se aika ni ainakin mä koen niin et mun täytyy se huolehtia et se pyörii sit se homma.”

Omaa aikaa tuntuu koskevan myös samanlainen ongelma kuin läheisten kanssa yhteydenpitoakin: sitä on vaikea järjestää. Omaa aikaa ei välttämättä kaivata paljoakaan enempää, mutta sitä pidetään kuitenkin toisaalta tärkeänä. Siihen on ristiriitainen suhde. Olisi tärkeä olla perheen parissa mutta myös itselle olisi hyvä välillä järjestää aikaa. Silloin kun lapset ovat pieniä, omaa aikaa on rajoitetummin ja koko ajan on oltava läsnä. Myöhemmin, kun omalle ajalle olisi jo mahdollisuutta, sen ottamiseen ei kuitenkaan kyetä, vaan se koetaan itsekkääksi ja vaikeaksi järjestää muutenkin.

”Jos aattelee sitä omaa aikaa vielä sillai että kaipaa ehkä semmosta että on sitä omien ajatustensa kanssa rauhassa ettei koko ajan tuu semmosta ärsykettä joka puolelta ni se just et onks se sitten lukemista tai tota liikkumista tai jotain ni kyl se yks palikka niinku puuttuu tietyllä lailla. Et kyl sen niinku jotenki tiedostaa et tällei jos mä eläisin vuodesta toiseen ni äkkiä ois kynttilä sammuksissa.”

Aiemmassa luvussa tuli ilmi arjen toimintojen tietty toistuvuus, mutta päivien välillä on kuitenkin pieniä vaihteluita. Omalle ajalle ei ole vakiintunutta paikkaa eikä asemaa, vaan se jää aina jalkoihin jos sille tulee joku pienikin este tai vaihtoehto. Kuvaavaa on sanonta, että oma aika täytyy **ottaa**, jolloin omaa aikaa vietetään jonkin toisen vaihtoehdon kustannuksella, eikä sille siis ole omaa paikkaa arjen vilskeessä, mutta oman ajan ottaminen mukaan arkeen olisi usein vain järjestelykysymys. Koska äitien aika on lähes kokonaisuudessaan perheen aikaa, koetaan huonoa omaatuntoa jos siitä ajasta otetaan osa vain omaan käyttöön.

Lasten syntyessä ajankäyttöä on arvotettava uudelleen ja aikataulujen suunnittelussa on otettava koko perhe huomioon, ja pienen lapsen kanssa on luovuttava omista harrastuksista ja omasta ajasta (Pätsi 2009, 108; Parikka 2012). Tämä vaihe jää päälle ja lasten kasvaessa on edelleen tunne, ettei kotoa pysty noin vain poistumaan. Koko perhe, äiti mukaan lukien, on lasten syntymästä asti tottunut siihen, että äiti on kotona ja koko ajan saavutettavissa, jolloin äidi muodostuu ensisijaiseksi avun pyynnin ja kysymysten kohteeksi, vaikka joskus isä voisi olla mieluummin se, jonka puoleen kääntyä. Äideillekin syntyy tästä korvaamattomuuden tunne, ettei kotoa pysty poistumaan ilman että muu perhe siitä kärsii.

Suomalaisissa perheissä vapaa-aika ja perheen kanssa vietetty aika nivoutuvat yhteen eivätkä ne ole kaksi selkeästi eriytynyttä elämänaluetta (Kortteinen 2000, 49). Nyky-yhteiskunnassa lähiperheenjäsenten merkitys korostuu. Lapset edustavat vanhemmille sitä mikä muusta yhteiskunnasta puuttuu, eli oman itsensä toteuttamista, tunnesiteitä ja pysyvyyttä (Melkas 2009, 46-47). Usein paras vaihtoehto äitien mielestä olisikin se, että voisi rauhassa viettää aikaa koko perheen voimin ja rauhoittua porukalla kiireisen arjen keskellä täydellisen oman ajan sijaan. Oma aika rinnastetaan usein perheen yhteiseen aikaan.

Äitien arjen todettiin aiemmin olevan tietyllä lailla samanlaista, mutta kuitenkin päivien välillä on vaihteluita, eivätkä viikontähtäviä ole samanlaisia, vaan yllättäviä menoja saattaa tulla, mikä on esteenä säännöllisille harrastuksille. Toisaalta myös se, että harrastukseen liittyy muita ihmisiä, ja harrastukseen pääseminen vaikuttaa muihinkin, saa äidit kotoa muiden askareiden pariin. Arjessa on yleensä myös tiukat rutiinit, joista poikkeaminen on vaikeaa ja se horjuttaisi arjen tasapainoa. Muutosten tekeminen ja vaihtelu rutiineihin on stressaavaa ja vaikeaa.

”Sillon kun se olis se tunnin zumba ni mullon aina kaikkee muuta ja mä en pääse sinne kun se ei ole pakko, aivan siis pakko, niin aina tuli joku muu joka ajo sit sen, emmä mee tällä kerralla mä meen sit seuraavalla kerralla vaikka mä olin ajatellu että jee mullon kassi jo valmiina ja mä meen, se on niin ihanaa. Mutta tää teatteri on sellanen pakko meno kun siellä porukat oottaa et sä tuut harjotuksiin, sun on pakko tulla esityksiin ni ei voi ajaa kukaan sen ohite, ei voi tulla sanoon vaikka poika että nyt minun pitäis päästä sinne, mä sanon et nyt on päästävä jollain muulla et kuule mun on mentävä et se on niinku semmonen henkireikä.”

Tämä säännöllinen teatteriharrastus ei kuitenkaan tullut haastattelussa esiin normaalien päivien kuvauksissa, vaan vasta myöhemmin omasta ajasta kysyttäessä. Teatteriharrastusta ei siis koeta normaaliin arkeen kuuluvaksi, vaikka se sitä on, vaan arjen mielikuvat pyörivät tiiviisti kotiolojen ja töiden ympärillä, eivätkä siihen kuulu sen ulkopuoliset asiat. Voi tietysti olla ettei haastateltava vain muistanut arjen normaalia kulkua kuvatessaan mainita tästä, mutta koko aineistoa silmällä pitäen arki käsitetään liittyvän nimenomaan kotona tapahtuviin toimintoihin liitettynä työpäivään. ”Vaikka isän reviiiri laajenee kodin sisällä, äidin elinpiiri pysyy kotikeskeisenä. Sillä, mitä äiti tekee ja kokee kodin ulkopuolella, ei juurikaan nähdä olevan kulttuurissamme asia, jolla nähdään olevan merkitystä naisten toimille äiteinä.” (Vuori 2003, 57.) Säännöllisen harrastuksen ylläpitäminen on vaikeaa, sillä päivät eivät ole joka viikko samanlaisia, jolloin esimerkiksi joka viikko samaan aikaan oleva jumppatunti jäisi väliin.

”Jos on säännöllisesti vaikka tota kello 18 maanantaina si se jää sillon joka toinen maanantai jää esmes välistä ja näin niin sen taakse on jotenki ehkä vähän helppokin mennä et tota ei tuu harrastettua ja kyllähän se sitten tosiasia on että paino ja kaikki kyllä vaan niinku tämmönen nousujohteinen suunta tässä on et tota sitä tulee niin ja nyt kun on ollu nää pakkaset ni se on ollu hirveen hyvä tekosyy et ei tarvii lähtee ulos eikä muuta kun ihan nää pakolliset ja autoon ja siinä ei paljoo liikuntaa oo kun kävelet 50 metrii autolle.”

Monessa haastattelussa tuli esiin, että harrastaminen onnistuisi paremmin jos olisi joku jonka kanssa harrastaa. Jos lähteminen on vain itsestä kiinni, niin harvoin tulee lähdettyä. Tarvitaan siis joku, joka odottaa äidin seuraa, jolloin äiti kokisi velvollisuudekseen lähteä esimerkiksi kaverin kanssa lenkille. Oman itsen vuoksi ei tule helposti lähdettyä, koska tärkeämmäksi koetaan se, mitä äiti voisi oman ajan sijaan tehdä kodin ja perheen hyväksi. Edellä oleva teatteriesimerkki havainnollistaa tätä, kun on joku tai jotkut, jotka odottavat, menee se muun edelle, mutta jos olisi mahdollisuus lähteä omalle ajalle, niin ei tarvita suurtakaan ärsykettä, että koti vie voiton.

”Kyl mä kaipaen sitä että mut jotenki sitä vaan aattelee et se on niinku valahtanu se tilanne tähän hirveen vaikee niinku irrottautua mut sit toisaalta mun mies sanoo että mene vaan että liku tai mene johonki harrastukseen mutta tota sit mä koen kuitenkin et se on niinkun heti pois niiltä lapsilta tai sillain niinku että sit mä koen sen itsekkääksi sillain jotenki vaikka mä tiedän et se varmasti tois hirveesti voimia.”

Äidit tiedostavat sen, että liikunta auttaisi arjen tuomaan stressiin ja olisi muutenkin hyödyksi sekä parantaisi oloa, mutta sitä ei vaan saa aikaiseksi. Liikunnalle, tai ylipäänsä omalle ajalle, ei ole tehty tilaa arjessa, vaan muut asiat ohittavat sen. Aiemmin on jo tullut usein esille äitien aikataulutuksen dilemmat, jolloin eri vaihtoehtojen välillä puntarointi on vaikeaa, ja kaikilla vaihtoehtoilla on hyvät ja huonot puolensa. Oma aika koetaan itsekkääksi perheen näkökulmasta, mutta itselle hyödylliseksi. Perheen etu menee tässä(kin) asiassa oman edun edelle.

"Sit on hirveen kärtynen siel kotona välillä et kun tajuaa sen et tähän vois auttaa vaikka et menis ja purkas sitä semmosta oloonsa vaikka liikuntaan tai menis tekeen vaikka jotain, mutta silti sitä niinku jumittaa siellä kotona kynsin hampain. Se on vähän ristiriitanen filis ittellekki tai sitä ihmettelee et miksei sitä saa vaan repästy itseensä niinku nostettua sieltä semmosella haarukalla."

Ennen perhettä olleet harrastukset ovat jääneet taka-alalle ja niistä on vaikea saada uudestaan otetta. Omaan aikaan on mahdollisuus kun lapset ovat isompia. Koetaan, että yhteistä aikaa on riittävästi, mutta omaa aikaa ja oma harrastus olisivat hyödyllisiä. Äitien suhde omaan aikaan muistuttaa paljon kognitiivista dissonanssia, jolloin rutinoituneet asenteet tai suhtautumistavat vaikuttavat valintojen taustalla, vaikka toisaalta tiedetään, että vaihtoehto vanhoille toimintatavoille olisi hyödyllistä. Toimintatapojen muuttamiseen liittyy vastarintaa, ja itselle yritetään perustella miksi vanha vanhat rutiinit ovat parempia, vaikeivät ne sitä välttämättä olekaan ja dissonanssia yritetään näin lievittää. Dissonanssin välttäminen on myös osa suojaavaa koteloa, jossa ihminen elää ja ylläpitää näin ontologista turvallisuudentunnetta. (Giddens 1991, 188.) Liikkumattomuudelle saatetaan keksiä syitä, jotka perustelevat äideille itselleen sitä, miksi kannattaa tehdä jotain muuta kuin liikkua.

"Oon minä oikeesti miettiny tätä asiaa et miten minä sen liikunnan sais sinne mahtumaan, ni minä sitä niinku kellotan sitä tavallaan mietin sitä päivää että mikä se vois olla tai ja muutenki sitä että millon on se perheen yhteinen aika ja mitä silloin vois tehdä et on sitä tullu mietittyä."

Äitien toiveissa oleva liikunnan lisääminen voidaan käsittää suurena muutoksena, ikään kuin kohtalon hetkenä (fatal moment) elämässä, jolla on suurta vaikutusta hänen tulevaisuuteensa ja jonka edessä hän on ikään kuin tienhaarassa. Näihin valintoihin liittyy myös riskin käsite, koska ne särkevät ihmisen ympärillä olevan suojaavan kotelon ja arjen tuoman turvallisuudentunteen. Kohtalon hetkien kohdalla voidaan joko ikään kuin vetäytyä

ja turvautua perinteisiin tai sitten se otetaan identiteetin kehityksen ja haasteen kannalta (Giddens 1991; 112-114, 126-127, 142-143.) Liikunnan aloittaminen tai muutenkin oman ajan lisääminen haavoittaisi totuttuja arjen kuvioita. Aiemmin mainitut arjen turvallisuutta luovat ominaisuudet taistelevat muutosten kanssa, ja äidit pohtivat omaa elämänpolitiikkaansa ajankäytön valintojen kautta eivätkä ole vielä pystyneet ottamaan askelta liikunnan tienhaarassa.

"Tykkään kovasti pelailla joukkuepelejä ja mutta tietysti nyt se on jäänyt et se on niinku tuntuu mahdottomalta järjestää."

Oman ajan kaipuuta niillä, joiden lapset ovat jo isompia, on ollut enemmän juuri silloin kun lapset ovat olleet pieniä, mutta lasten kasvettua isommiksi omaa aikaa ei kaivata enää niin paljon. Silti liikuntaa kaivataan arkeen enemmän kuin myös uusia harrastuksia.

"Kyllä se aika vähälle jää muuten et sitten on tota joitain poikkeustapauksia että et millon sit otan et esimerkiksi täs on suunniteltu kahen kaverin kans et lähen joku päivä syömään ja näin et jotain tämmöstä pientä mut semmosta viikottaista mitä mä oon oikeestaan toivonu ja oon aatellu ja siitä ollaan miehen kanssa käytykin keskustelua ja pitäskin saada sitä enemmän mut ei oo vaan vielä saatu aikaseks."

Anu Valtosen (2004) tutkimus selvittää vapaa-ajan määrittelyä sekä sen rajoja eri ihmisillä. Tarkastelussa on esimerkiksi työn ja vapaa-ajan sekä muiden kahtiajaotteluiden kautta tarkastella vapaa-aikaa. Vapaa-aika on hänen mielestään suurelta osin myös ajatusten hallintaa sekä yksityisyyden ja omasta määrittelyvallan ylläpitoa, jolloin ihmisillä on oikeus lepoon ja omaan elämään. (Valtonen 2004.) Vapaa-ajan puute voidaan siis tulkita siten, että äitien yksityisyys on vähentynyt ja oman itsenäisen minän raja on hälventynyt, vaikka nyky-yhteiskunnassa yksilöllistymisen olisi pitänyt kasvaa.

"Et voi olla et sitten kun mä tuun takasin ni siellä on pöydät täynnä tavaraa ja muuten mutta mä oon oppinu siihen et sen voi kattoo sormien läpi joskus et se oli ehkä yks syy miks mä tähän hakeuduin et niinku oikeesti tulis lähetty ja liikuttua sitte et niinku oikeesti mul ois joku syy että miksi mä lähen."

Vaikka äidit tiedostavat sen, että oma aika ja liikunta olisivat heille hyväksi, siitä luopuminen tuo heidän elämäänsä kuitenkin jotain muuta sisältöä, ja vaikka he itse ihmettelevät sitä, miksi on niin vaikea irtautua kotoa, he eivät tahallaan ole liikkumatta ja

ottamatta omaa aikaa, vaan heillä on aina hyvä syy kieltäytyä siitä. Bourdieu on huomauttanut että ihmiset pyrkivät toimimaan aina järkevästi, vaikka toiminta ei olisikaan rationaalisesti perusteltavissa, ja toimijoilla on aina joku syy toiminnoilleen (Bourdieu 1998, 130). ”He saattavat käyttäytyä niin, että onnistumismahdollisuuksien järkevän arvioinnin perusteella vaikuttaisi siltä, että heillä oli syytä tehdä tekonsa, vaikka ei perustellusti voikaan väittää, että heidän valintansa lähtivät mahdollisuuksien järkevästä laskennasta” (Bourdieu 1998, 130).

”Kun mä tahon sit olla sen luontonen että mä tykkään olla siinä kotona ni sit vaikka pystys lähteen ni ei mun tuu lähettyä.”

”Koen kauheen stressaavana elämäntilanteen tällä hetkellä et jos mä sais in purettua sitä siihen liikuntaan ni se vois tuoda paljon enemmän sitä niinku rauhaa myös siihen omaan niinku mieleen ja arkeen mut se on tämmönen juupas-eipästelytilanne.”

Liikuntasuhde liittyy konkreettisiin liikuntasuorituksiin mutta myös asenteisiin, suhtautumistapoihin ja merkityksiin. Liikuntasuhde on suhde joka on luotu liikuntaan sosiaalisena maailmana. (Koski 2004, 190-191.) Äitien arki ei ole muovautunut liikunnan sosiaaliseen maailmaan, eikä heillä ole olemassa tällaista pysyvää maailmaa, joten sen pariin on vaikea päästä.

”Urheilu ja liikunta voidaan nähdä kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana. Voimme kurkistaa tähän maailmaan niin halutessamme, voimme vieraila siellä aika ajoin, voimme viettää siellä pitkiäkin aikoja tai jopa rakentaa lähes koko elämämme ja identiteettimme sen raameihin. Yksittäisen ihmisen suhtautumien ja asettuminen suhteessa liikunnan muodostamaan sosiaaliseen maailmaan vaihtelee elämänkaaren aikana, mutta jokainen meistä määrittää tätä suhdetta toistuvasti ja usein tiedostamattaan. Tätä suhdetta, joka kuvaa asemoitumistamme liikunnan sosiaaliseen maailmaan, voidaan lyhyesti kutsua liikuntasuhteeksi. Liikuntasuhde on se kiintymis- ja suhtautumistapojen kokonaisuus, jonka kautta yksilö kohtaa liikunnan sosiaalisen maailman ja sen kulttuuriset merkitykset.” (Koski 2004, 190.)

Koski (2004) on soveltanut David Unruhin (1971) jaottelua sosiaalisista maailmoista, joihin liittyvät henkilöt ovat joko muukalaisia, turisteja, regulaareja tai insaidereja, riippuen siitä, kuinka syvällisesti he ovat mukautuneet johonkin tiettyyn sosiaaliseen maailmaan. Koski luokittelee liikunnan yhdeksi sosiaaliseksi maailmaksi, jolloin tämän tutkimuksen

äidit luokiteltaisiin turistien luokkaan, mikä määriellään niin, että he ovat kiinnostuneita tästä maailmasta ja voivat vieraillla siellä silloin tällöin ja viettää siellä hieman aikaa, mutta tämän maailman merkitykset jäävät heille pinnallisiksi ja suhde tähän liikunnan maailmaan voi jäädä lyhytaikaiseksi. (Koski 2004, 191.) Äidit tarvitsisivat siis aikaa ja sinnikkyyttä jotta he pysyisivät liikunnan (tai oman ajan) maailmassa pidempiaikaisesti ja pysyvästi.

”Mä oon yrittäny sellassii pieniä niinku muutoksia tehä aina niinku eteen päin ja se tietysti itteesä harmittaa ku joskus on ollu kova liikkumaan ni sitte se että vähän niinku sen taas sen tärkeysjärjestyksen löytäminen ja jotenkin sen elämän järjestäminen ni et sille ois aikaa koska se on ihan mahollista mut se vaan pitäis saada se järjestys sieltä jostain löytymään.”

Koski tuo esiin myös sen, että nykyisin refleksiivisessä maailmassa ihmiset määrittelevät suhdettaan eri maailmoihin jatkuvasti, ja työssäkäyvillä aikuisilla työ, perhe ja terveys vaikuttavat ajankäyttöön ja liikuntasuhteeseen, ja liikuntasuhteeseen vaikuttavat myös elämäntilanteet (Koski 2004; 198, 202.) Suhde liikuntaan liittyy siis elämänpoliittiseen pohdintaan siitä, mitä elämässä koetaan tärkeäksi ja mihin aikaa halutaan missäkin elämänvaiheessa suunnata. Lasten kanssa liikuntaan suuntautuminen ei välttämättä ole houkuttelevin vaihtoehto, ja oma panostus yhteiskunnassa halutaan suunnata lasten kasvattamiseen ja heidän kanssa olemiseen. ”Koska yksilöt tyypillisesti liikkuvat eri ympäristöjen ja paikkojen välillä arjen kuluessa, he saattavat tuntea olonsa epämukavaksi olosuhteissa jotka jollain lailla asettavat heidän oman elämäntapansa kyseenalaiseksi” (Giddens 1991, 83).

Naisilla on kautta aikain ollut vähemmän mahdollisuutta vapaa-aikaan ja kotiympäristöstä poistumiseen, jolloin vapaa-ajan käyttömuodot ovat olleet myös erilaisia (Haavio-Mannila 1970, 6). Vaikka tavat ovat muuttuneet, silti miehet voivat vapaammin poistua kotoa ja irtaantua perheestä. Isä on tämänkin tutkimuksen perusteella oikeutetumpi viettämään omaa aikaa. On myös niin, että isälle ei tule niin pitkää taukoa omista jutuistaan lasten synnyttyä kuin äideille, vaan liikuntaputki ikään kuin jatkuu katkeamatta, kun taas äideillä pienet lapset vievät kaiken ajan ja katkaisevat totutun rytmin, jolloin on ollut mukana ihan oma elämäkin.

"Hän ei sitten luovu niistä omista menoistaan et mä oon sit vähä semmonen, kai mus on jotain marttyyrin vikaa sitte et mä en sitten luovu niistä omista, mä en tiä onks se varmaan aika tyypillistä."

Oma aika ja liikunta pitäisi saada osaksi normaalia rytmiä ja sellaiseksi, että siinä ei olisi mitään ylimääräistä kynnystä edessä. Miehen tuki on olemassa oman ajan ottamiselle. Isällä on monessa perheessä säännöllinen liikuntaharrastus, mutta äidille oman ajan ottaminen ei ole itsestäänselvä asia, eikä liikunnalla ole pysyvää asemaa elämässä, ja siihen pitäisi saada muutos ja säännöllisyys liikuntaan olisi toivottavaa:

"Niin se ois just se tärkeä, niinku isäntä, sen on niin helppo, sil on tietty juoksukirja, se lähtee sinä päivänä kun se on niin se sanoo minä lähen nyt, nyt on kello seittemän, yheksätoista reikä reikä reeni aika kakskyt kilsaa. Hän on puoltoista tuntii pois tai muuta, sit hän männöö sinne ja tänne, se sanoo et olik siinä joku ongelma ku hän meni, mikä siinä oli kun mä sanoin että nii nyt sää siellä taas juosta hölkötit noin kauan, no mitäs sähän tiät että mä käyn siellä, ja se on niinku ihan normaali asia. Sitten kun minä yritän ni ei herranjumala miten mä nyt puoltoista tuntia voin lähtee johonki et kauheeta et kaatuu koko talo pian vielä sillä aikaa tai jotakin."

Vaikka edellinen esimerkki onkin humoristisesti kerrottu, on siinä kuitenkin paljon totutta. Kotoa poistuttaessa mieltä vaivaisi kuitenkin huoli siitä, miten kotona asia hoituvat, vaikka toisaalta tiedetään hyvin, ettei hetki pois kotoa muuta asioita miksikään, mutta äideillä on kuitenkin tietty korvaamattomuuden tunteen kaipuu, ja vaikka toisaalta heitä ärsyttää se, että ei pysty lähtemään kotoa noin vain pois, he ovat iloisia siitä, että he voivat tuntea olevansa tarpeellisia kotona, vaikka lapset pärjäisivätkin hetken ilman äidin läsnäoloa. Äidit haluavat tuntea tiettyä korvaamattomuuden tunnetta, että heidän on oltava kotona, että siellä ei muuten muut pärjää.

Joskus on kokeiltu lenkille lähtöä hetken mielihoiteesta, ja se on koettu hyväksi ideaksi jälkepäin, mutta silti ei olla täysin vakuuttuneita siitä, että se olisi kannattavaa pitkällä tähtäimellä. Oma aika ei tunnu luonnolliselta, vaikka liikunnasta tiedetään tulevan hyvä olo ja siihen haluttaisiin muutosta.

"Mä sanoin että mä lähen nyt kuulkaa seitsemältä sitten hiihtämään ja se kun ei ollu kämppä ihan kunnossa ni mä lähin et tolleenhan mun pitäs aina tehdä mutta hyvin useesti mä teen niin että mä sanon et mä en voi nyt lähtee kun tässä on niinku sitä ja tätä ja tuota ja se ei

oo isännästä kiinni kun se sanoo että senkun mänet mitä sä jätät siihen että pojat ei tarvii sua täällä varmaan ne pärjää kuule tunnini ei tarvii eikä hankkään et senkun meet vaan et se ei oo siinä ehkä että oiskohan näitten korvien välissä jotakin mutta mä en oo vielä sitä tunnustanu”

”Viime syksynä mä muistan mä katoin et mä voin mennä mitä mä katoin et mä voin mennä keskiviikkona ja lauantaina (uimaan) ois ajat et mä voisinn mennä mut mä en kertaakaan ole vielä käynyt et aina se niinku mä laitoin sen itselleni vielä siihen niinku kalenteriin mut en ole vaan pystynyt irrottautumaan et se on niinku huvittavaa se on hirveen saamatonta et sit se on semmosta satunnaista kävelyä ja nyt toi kolmen kerran pilates mitä on ei mulla ole muuta nyt”

Roolit ja rooliodotukset, se, mitä pitää tehdä ja miten pitäisi tehdä, vaikuttavat käyttäytymiseen (Kahn & Antonucci 1980, 261). Äideillä on pinnalla tavoitteet toimia hyvän äidin tavoin, ja tätä ajatusta vastaan soti ajatus, että kotoa pitäisi poistua liikkumaan. Tässäkin tapauksessa ajatellaan muiden kautta, sitä mitä muut ajattelevat. Omat tunteet ja toiveet jäävät silloin varjoon, kun ajatellaan äitiyttä ja äidin tehtäviin liitettjä odotuksia. Muut asiat menevät oman ajan edelle, eikä sen tarvitse olla mikään iso asia.

”Se tahtoo mennä siihen että aattelee että on mukavaa olla tytön kanssa, ja no ne kotityöt ei oo niin mukavia mutta kun nekin on tehtävä että et sit se on oikeestaan aika paljostakin järjestelykysymys. Mutta kyllä mä niinku koen että ehkä sitä omaa aikaa sais välillä olla enemmänki mutta sitten taas toisinaan mä oon ihan tyytyväinen siihen mitä on että ei niinku aina tarvii olla enempääkään.”

”Aina siinä joku menee edelle ja sit mä niinku luovun, mä jotenki niinku luovutan et justii jos aattelee et jos mä niinku sanoisin et nyt minä menen ja muut hoitakoon asiansa niinku hoitaa ni sit mulle tulis siis niin huono omatunto siitä ja huonon äidin stigma jotenki otsaan että nyt se siellä menee ja ottaa omaa aikaa.”

Oma hyvinvointi mietityttää myös siinä mielessä, että äidit haluaisivat olla mahdollisimman pitkään lasten kanssa aktiivisia ja pirteitä sekä hyvinvoivia. Omaan hyvinvointiin on havahduttu kun lapset ovat kasvaneet sen verran, että itselläkin olisi mahdollisuus irtautua kotoa useammin. Huolehtivan äidin rooli on kuitenkin niin vahva, että oma aika ei tunnu luontevalta.

4.5 Riittämätön ja oppiva äiti

”Äitiys...väsymystä, no siis tuleehan siinä niinku huoli, äitiyden luonnollinen kaupanpäällislahja. On siis totta kai ilo lapsista ja että saa olla äiti ja saa kokee ja elää tämmöses roolis ja opetella sitä, mutta sitten niinkun huoli ja jatkuva riittämättömyys ja just se että koko ajan tulee niitä tilanteita et on jotenki ymmällä et mites täs nyt, miten nyt tämmönen ja siihen liittyy se riittämättömyys. Mut että kyl mä nään sen semmosena niinku kasvuna, että musta tuntuu että ehkä tässä enemmän minä kasvan ku ne lapset tai siis ihan että tässä kasvaa kaikki.”

Vaikka äitiydestä nautitaan, se tuo mukanaan myös jatkuvaa huolenpitoa ja haastavia tilanteita. Äitinä olo on naisille jatkuvaa opettelua varsinkin silloin kun äitiys on uutta ja lapset ovat pieniä. Kuitenkin myös niille, joiden lapset ovat jo isompia ja äidin roolia on eletty jo pidempään, äitiys ei ole koskaan valmis vaan koko ajan opitaan lapsista uutta ja lasten kehittyessä myös äidit kehittyvät. Myös pidempään äitinä olleille äitiys ei ole mikään selviö, vaan he haluavat kehittyä koko ajan ja olla jatkuvasti mahdollisimman hyviä äitejä, eivätkä he koe olevansa milloinkaan riittävän hyviä: aina voi jossain parantaa. Elämänvaihetta ja äitiyttä halutaan pohtia aktiivisesti ja miettiä jatkuvasti sitä, mitä tekee ja miten olisi mahdollisimman hyvä äiti. Lasten kasvaessa halutaan edelleen olla läsnä lapsille mahdollisimman paljon, mutta äitiyteen liittyvä väsymys ja uuden opettelu on vaihtunut rutinoituneempaan äitiyteen, johon ei kuitenkaan suhtauduta vähäpätöisesti, vaan isompienkin lasten kautta opitaan uutta äitinä olemisesta varsinkin sen vuoksi, että kommunikointi lasten kanssa muuttuu heidän kasvaessaan. Vaikka pienten lasten vanhemmat ovat tiukoilla töiden, lasten kasvattamisen ja kotitöiden vuoksi, ei mikään kaduta aiemmissa elämänvalinnoissa. Vaikka elämä joskus koettelee, on se kuitenkin antoisaa ja opettavaista.

”Äitiys on varmaan maailman ihanin asia mut se on myös tosi rankkaa ja tota varmasti tää pari vuotta on, no ehkä on väärin sanoo et on ollu kauheen rankkaa loppujen lopuks. Musta tuntuu et pojat on ollu aika helppoja, mutta tota onhan se semmosta että välillä aattelee että miten sitä on pystyny tähän. Mutta emmä niinku vaihtas pois sitä et ikimaailmassa tai yleensäkkään niitä päätöksiä mitä teki ennen poikia ni en muuttais jos tekisin nyt toisin näillä tiedoilla.”

Äideillä on suuri tarve toteuttaa äidin rooliaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, ja äitiys näkyy lähes kaikessa mitä he tekevät ja millaisia valintoja he tekevät. Äitiyteen suhtautuminen on osaltaan vaikuttamassa siihen, kuinka arkea pyöritetään. Perheen

ehdoilla arjen eläminen kertoo äitiyteen sitoutumisesta ja sen tärkeäksi kokemisesta. Tämä puolestaan liittyy ajankäytön valintoihin ja sitä kautta äitien elämänpolitiikan muotoutumiseen. Äitien elämänpolitiikka nivoutuu siihen, mitä äidin odotetaan tekevän ja siihen, että oma minuus koetaan perheen kautta. Äitii kohdistuu kuitenkin rooliodotuksia, joita äidit eivät voi olla ajattelematta. Rooliodotusten (Kahn & Antonucci 1980, 261) kerrottiin vaikuttavan osaltaan oman ajan vähyyteen, mutta ne liittyvä laajemminkin siihen, miten äidit tätä rooliaan toteuttavat.

”Mä oon kauheen ylpee mun lapsista ja mä tykkään kyllä supsuttaa kotona ja pitää sitä ehkä vähän liikaakin ... Mut mä tykkään et koti pitää olla niinku kunnossa ja sillee siivottuna eikä pölyä vaikka mitä väliä sillä on. Ja mä tykkään että kotona pitää olla niinku ettei oo mitään riitoja hirveesti tai jos on ni pitää mennä johonki muualle niitä niinku pohtimaan ... On kivaa että ne pojat on siinä kotona ettei ne pyöri jossakin etten mä tiä missä ne on. Ja mä tykkään olla kyllä äiti, että se on niinku ehkä siinä on se mun ongelmakin et mä sit ehkä uhraan sillä et mä aattelen et mä haluun tehdä ja haluun olla semmonen muka hyvä. Enhän mä tiä teenkö mä ees oikeen sitä mutta kuitenkin ni sit mä uhraan siihen sitä aikaani, ehkä sitä omaa aikaani justtisa.”

Lasten kasvatuksesta ajatellaan niin, että lapset ovat omia persooniaan eivätkä pelkästään vaan yksipuolisen kasvatuksen tai opetukset kohteita, vaan heidän kanssaan pyritään olemaan mahdollisimman keskustelevia, avoimia, ja pitämään lapsia tasavertaisina perheenjäseninä. Äidit eivät asetu muiden yläpuolelle kasvatusasioissa, ainoastaan kotitöissä tällaista päällepäsmäriyttä on havaittavissa, ei kuitenkaan lasten kanssa, vaikka toki rajoja asetetaan.

”Semmonen ajatus meil on jotenkin niistä lapsista että että tota et hyvin pienestä asti että et he on niinku omia persooniaan että joskus tuntuu kun seuraa vanhempia et ne on vähän niinku semmosii vanhempien jatkeita, tai emmä tiedä, mut että mä huomaan omien lasteni kanssa hirveen usein semmosii tilanteita et mä en niinku ymmärrä tota tyyppiä ollenkaan et vaikka se on mun lapsi mut siinä on paljon semmosta et se on ihan niinku oma tyyppisä, emmä loppujen lopuks tota niinku tunne ja must se on ihan hauskaa.”

Äidit, kuten eivät isätkään, tahdo antaa elämässä tulevien vastoinkäymisten vaikuttaa lasten arkeen. Se, että vanhemmat pystyvät pitämään lapset onnellisina ja ulkopuolella vanhempien murheista ja huolista, tuottaa tyytyväisyyttä ja onnistumisen kokemuksia,

mutta äidit haluavat silti aina tehdä kaiken entistä paremmin eikä äitiyden huippua tavallaan saavuteta koskaan, vaan aina on vara parantaa.

"Lapsia kohtaan halutaan olla sellasia kannustavia ja antaa palautetta ja jotenkin se et totta kai he on lapsia ja meidän tehtävä on niinku et heil on turvallinen ja ollaan siitä hirmu onnellisia et meidän perheen tilanne on kuitenkin vaikka tässäkin on ollu tänä aikana niinku tiettyjä isoja juttuja, mies jäi työttömäksi ja asunnon kans ollu ongelmaa ja siis semmosia ihan oikeita stressitekijöitä, mutta kuitenkin he on saanu elää huoletonta lapsuutta."

Perhe ja lapset katsotaan nykyisin psykososiaalisesta näkökulmasta kun entisinä aikoina pääpaino oli lasten fyysisessä kasvattamisessa, eikä mentaalisiin kiinnitetty niin paljon huomiota (Vuori 2003, 41-46). Vuoren mielestä psykososiaalinen näkökulma ja esimerkiksi kiintymyssuhdeteoria äidin ja lapsen välillä on katsottu liiaksi vain äidin näkökulmasta, eikä ole ajateltu suhdetta kaksisuuntaisena, eli lapsikin vaikuttaa äidin käyttäytymiseen eikä vain päinvastoin, eikä siinä ole otettu huomioon kulttuurisidonnaisuutta, yhteiskunnan merkitystä sekä muiden aikuisten roolia (Vuori 2003, 49). Elämää pohditaan perheen kautta, eikä minä itse ole keskiössä lainkaan. Pieni lapsikin voi olla ikään kuin osa äidin saattuetta, josta oli puhetta sosiaalista ympäristöä koskevassa kappaleessa.

Aiemmin on jo mainittu siitäkin, kuinka itsensä toteuttamista on nyky-yhteiskunnassa pidetty leimaavana ominaisuutena, mutta ainakin tämän tutkimuksen äidit toteuttavat itseään lähinnä perheen kautta. perheen onni ja hyvinvointi kertoo myös äidin henkilökohtaisesta onnistumisesta, ja tämä vaikuttaa äitien arjen rakentamiseen, joka pyritään muovaamaan niin, että perheelle ja varsinkin lapsille olisi mahdollisimman paljon aikaa.

"Yhteisöllisyyttä ja yhteisyyttä ja semmosta niinku toisista huolehtimista ja siihen kasvetaan niinku musta tuntuu et nuo lapset on kasvattanu muakin niinku tässä matkan varrella ihan niinku herranjestas enemmän ku mikkään muu et nehän ne kasvattaa meitä vanhempia kanssa että ja niiltä oppii."

Tietynlainen korvaamattomuuden tunne on läsnä äitien puheessa omasta äitiydestään. Äidiksi tuleminen muuttaa elämän hetkessä erilaiseksi, ja naisten elämäntehtävä ja

identiteetti muuttuvat ensimmäisen lapsen synnyttyä. Elämä ennen äitiyttä koetaan varsin erilaiseksi, ja joillekin sitä aikaa, tai äitiyttä edeltävää minuutta ja identiteettiä ei tavallaan ole enää olemassa. Jallinoja puhuu elämänkaaresta viisinäytöksisenä draamana, jossa eri elämänvaiheessa ajankäyttöön liittyy erilaisia tekijöitä ja eri ihmisiä, joiden kassa aikaa jaetaan. Perheelliset kuuluvat neljänteen vaiheeseen, jossa ajasta taistelvat useat eri tahot. Lapsen syntymä on suuri muutos ajankäytön suhteen. (Jallinoja 2000, 122.)

”Sillaihan se äitiys on kauheen kokonaisvaltasta et ei muista aikaa ennen äitiyttä, että tietyllä lailla vedenjakaja elämässä on äitiys.”

Pirstoutuneen vanhemmuuden on koettu voimistavan tarvetta luoda kokonaisvaltaista suhdetta lapseen (Rotkirch 2000, 189). Mitään erityisen pirstoutunutta vanhemmuutta ei ollut havaittavissa tässä tutkimuksessa, vaan pikemminkin kyse on totaalista äideistä, jotka uhraavat lähes kaiken perhensä eteen. Silti Rotkirchin väittämä pitää paikkansa. Vanhemmuudesta pidetään paljon huolta ja sitä pidetään hyvin tärkeänä. Se, että osallistuu kokonaisvaltaisesti lasten elämään ja uhrataan paljon asioita sen vuoksi, koetaan usein vain kasvattamiseksi, eikä siinä ole mitään erikoista (Rotkirch 2000, 189-190). Kasvattaminen koetaan jatkuvaksi prosessiksi, eikä se katkea missään vaiheessa, eikä sen vuoksi pystytä helposti irtautumaan kotoa.

Äitien identiteetti sekä suhtautuminen lapseen ja muihin ihmisiin vaikuttaa pysyneen samankaltaisena vuosien saatossa. Kirsti Määttänen (1993) kuvaa artikkelissaan naisten elämänkertoja. 1990-luvun alussa noin kuusikymppiset naiset kertovat elämästään, ja huolenpito muista ja sopeutuminen muiden tarpeisiin sekä luopuminen joistain haaveista on ollut leimaavaa entisajan perheille, ja muistot niistä ovat säilyneet omaan aikuisuuteen ja aina edelleen siirtyneet tietyssä määrin seuraavalle sukupolvelle. Yhteisöllisyydellä on ollut merkittävä rooli. Naisten itseys on kuvattu relationaalisuuden kautta, jolloin suuri osa itsestä muotutuu muiden ihmisten ja yhteisyyden kautta sekä kokonaisuuteen kuulumisen tunteena. Tämän perusteella on havaittavissa, ettei äidin rooli ole muuttunut kuitenkaan kovin paljon aiempiin sukupolviin verrattuna. Vaikka nykyisin korostetaan refleksiivisyyttä ja yksilöllisyyttä elämänvalinnoissa, ovat tämän tutkimuksen äidit omaksuneet kuitenkin perinteisen äidin roolin, johon liittyy perinteisten arvojen noudattaminen sekä yhteisöllisyyden ja huolenpidon tärkeiksi kokeminen.

Esimerkiksi Anthony Giddens (1991) kuvailee nykyaikaa epävarmana ja valinnanmahdollisuuksia täynnä olevana. Identiteetti on refleksiivisesti muodostuva, ja nykyaikana kun perinteiden rooli on vähentynyt, elämäntapaa rakennetaan entistä enemmän erilaisten tarjolla olevien vaihtoehtojen välillä ja identiteetin rakentamisen tärkeä osa onkin elämänsuunnittelu. (Giddens 1991, 3-5.) Perhe-elämääinkin liittyen on siis erilaisia vaihtoehtoja valittavana, ja tämän tutkimuksen äidit ovat päättäneet noudattaa perinteisen kaltaista äidin mallia, ja ehkä jopa korostaa sitä paljolla pohtimisella ja oman roolinsa ja toimintansa reflektoinnilla.

Moderni elämä hajottaa yhteisöllisyyttä, läheisyyttä ja perinnettä, ja ne korvautuvat suurilla persoonattomilla organisaatioilla, jolloin yksilö tuntee olonsa yksinäisemmäksi ja turvattommaksi (Giddens 1991, 33). Aiemmin onkin jo mainittu kuinka tällaisen yhteiskunnan hajanaisuuden joukossa perheen rooli usein korostuu, ja perhe yritetään pitää erossa turvattomuuden ja rikkoutuneisuuden tunteista, joita ihmiset saattavat kohdata kodin ulkopuolella. Äideille on tärkeää pitää tätä rajaa yllä ja uhrata oma itsensä osittain myös sen vuoksi.

Reflektoinnin on siis todettu olevan ominaista nykyajan ihmisille, mutta äidit tuntuvat vievän tämän aspektin aivan uudelle tasolle ja pohtia ja reflektoida vielä reflektointiakin, tai ainakin suurennella reflektointia ja tehdä äitiydestä sitä kautta vielä suuremman osan minuuttaan. Refleksiivinen tietoisuus itsestään on äideille elintärkeää, eli tietää mitä on tekemässä ja miksi tekee niin (Giddens 1991, 35).

”Mun on pakko pohtia ku mä muutenkin pohdin tai siis mä en halua sellasta, sitä mä just pelkään että tääkin elämänvaihe menis silleen ja mä jossain kohtaa heräisin tästä sumusta ja mä en ois pohtinu yhtään.”

Äitien suhde ajankäyttöön kiinnittyy tiiviisti myös uhrautumiseen ja selviytymisen eetokseen. Sukupuolilla on todettu olevan eroa siinä, miten elämässä selviytyminen ja selviytymiseen vaadittavat ominaisuudet koetaan (Kortteinen 1992, 80-131). Kortteinen jaottelee naisten ja miesten erilaisia asenteita ylipäänsä elämän haasteisiin sekä selviytymisen eetokseen liittyen. Miehillä ja naisilla on hänen tutkimustensa mukaan erilaiset kulttuuriset apriorisoinnit, jotka kertovat siitä, miten he suhtautuvat vaikeuksiin ja niistä selviytymiseen. Ensimmäinen prioriteetti selviytymiseen liittyen on sukupuolilla

sama, eli koko ajan on yritettävä selviytyä pienenä ihmisenä suuressa maailmassa, ja maailma voi joskus koetella. Toinen prioriteetti onkin sitten jo sukupuolisidonnainen. Kun miehet kokevat viime kädessä olevansa yksin ja yksin täytyy selvitä haasteista, naiset uhraavat toisten eteen elämäänsä ja he kokevat aina olevansa osa jotain sosiaalista yhteisöä, jonka eteen on tehtävä töitä, mutta silti oma itsenäinen minäkin on olemassa. Miehet saavuttavat kunnian selviytymisen kautta, elleivät ole jo liiallisen rehkimisen ja yksin taistelun johdosta menettäneet mahdollisuuksia selviytymiseen. Tämä liittyy kolmanteen apriorisoinnin teemaan, jonka naiset kokevat niin että uhrautumisen kautta saavutetaan kunnia. (Kortteinen 1992, 52-72.) Miehet kokevat elämänsä projektina, jossa on selvittävä yksin ja itsensä uhrataan selviytyäkseen, kun taas naiset ajattelevat itseään toisten kautta, ja aina autetaan muita ja uhrataan oma elämä muiden eteen ja itseen kohdistetut odotukset ovat juurtuneet mieliin ja niitä yritetään toteuttaa. Elämä muodostuu uhrautumisten kierteestä, jonka kautta myös oma elämänkerta muotoutuu. (Kortteinen 1992, 47-48.) Selviytymiseen näyttää kiinnittyvän asioita, jotka liittyvät moraaliin ja etiikkaan, jonka kautta määrittyy oma kunnia. ”Selviytyminen ei ole vain järkevää. Selviytyminen on kunnia-asia. Ellei selviydy, menettää kasvonsa.” (Kortteinen 1992, 49-50.) Tässä kiteytyy se, miten perheissään äidit ja isät hoitavat omaa rooliaan, Äidit uhrautuvat jatkuvasti muiden eteen eivätkä he näe tälle uhrautumiselle edes vaihtoehtoa. Isät puolestaan elävät enemmän itselleen kuin äidit, ja miehet luottavat siihen, että perhe pyörii ilman että he sitä jatkuvasti pyörittäisivät tai että heidän pitäisi koko aikansa uhrata perheelle.

Kortteinen keskittyy uhrautumisen tulkinnoissaan paljon työelämään, mutta ne ovat sovellettavissa hyvin myös kotiin liittyvään työhön. Hän tiivistää uhrautumisen tutkimuksensa siihen, että uhrautumisen kautta naiset keräävät itselleen pääomaa, jolla päihittää sellaisia, jotka eivät uhraudu ja ole sitä kautta yhtä kunniallisia kuin he, mikä lujittaa heidän (tässä tapauksessa) äidillistä identiteettiään:

”Arvostettu ja tunnustettu sosiaalinen minä, kunnian nainen nousee nimenomaan uhrautumisen kautta. Tätä kautta voi saavuttaa sellaisen aseman, jossa voi olla vahva myös suhteessa muihin, esim. suhteessa toisiin naisiin, omaan mieheen, työtovereihin tai muihin [...] Kun uhrautuu ja käyttäytyy oikein, voi olla viisas ja tiukka ja ylläpitää sosiaalista järjestystä ympäristössään – erityisesti suhteessa sellaisiin ihmisiin, jotka eivät käyttäydy kunniallisesti.” (Kortteinen 1992, 72.)

Max Weberillä käyttää myös eetos-käsitettä järjenvastaisuuteen liittyen (1980). Työnteko on välttämättömyys, ja joutilaisuutta on vältettävä. Länsimaissa vallinnut protestanttisuus on tuonut mukanaan ahkeruuden vaatimisen Työnteko on välttämättömyys, ja joutilaana olo on pahasta, ”Ajan haaskaus on siis ensimmäinen ja periaatteessa raskain kaikista synneistä” (Weber 1980, 116).

Bourdieuun mukaan koti muodostaa sellaisen maailman, jossa pyytettämyys palkitaan, ja tällaisia pyytettämyydelle soveliaita tilanteita tai paikkoja ei hänen mukaansa sosiologisesti ole paljon olemassa, joten koti on tässäkin suhteessa merkittävä osa yhteiskuntaa, sellainen paikka jossa pyyteettämyys on hyväksyttävää (Bourdieu 1998, 141-144). Eräs äiti kokee tällaista pyyteettämyyttä olevan myös omassa työssään. Hän on neuvolassa töissä, ja hän kokee, että hän voi myös työnsä kautta toteuttaa äitiyttä, muillekin siis kuin omalle lapselle, avustamalla muita vanhempia sekä pitämällä huolta myös muiden lapsista. Tähänkin pyyteettämyyden muotoon liittyy kuitenkin äitiys ja sitä kautta Bourdieun maintisema koti.

Äidit tiedostavat sen, että he voisivat olla armollisempia itseään kohtaan ja varsinkin lasten ollessa isompia ei tarvitsisi potea huonoa omatuntoa esimerkiksi oman ajan ottamisesta. Siitä, että kodin siisetys ja järjestys eivät ole kuitenkaan niitä elämän kannalta olennaisimpia asioita, ollaan hyvin tietoisia. Kuitenkin se viimeinen rohkaistuminen ja sen hyväksyminen, ettei aina ole korvaamaton kotona, puuttuu. Äitiys on muovannut naisten identiteettejä niin vahvasti siitä lähtien kun on äidiksi tultu, että tämän roolin pieni keventäminen ja enemmän oman itsen kautta identiteetin ja hyvinvoinnin ajattelu voi olla vaikea hyväksyä.

"Mä oon ennen ollu hirveen niinku tietyllä lailla tarkka että et niinku tavarat pitää olla järjestyksessä ja et se koti ei oo koti jossei siellä kaikki tavarat oo paikallaan ni näijen vuosien aikaan on oppinu sen että se on niinku aika pientä se että onko ne tavarat paikallaan et joku muu on se tärkeempi siinä arjessa että se ilmapäiri on paljon tärkeempää ku se et ne tavarat on paikallaan .. et ei ne ulkoset puitteet oo välttämättä kaikista tärkeimmät hommat tässä elämässä."

Tämän tutkimuksen äidit sijoittuvat intensiivisten äitien ryhmään, jossa lasten kanssa ollaan yhdessä niin paljon kuin mahdollista ja vanhemmuus koetaan kokonaisvaltaisena ja

sitoutuminen perheeseen vahvana. Intensiiviseen äitiyteen liitetään totaalinen suhde muihin perheenjäseniin ja etenkin lapsiin. (Rotkirch 2000, 192). Äitien elämää koskeviin toiveisiin liittyvät lähes poikkeuksetta lapset, joille toivotaan onnistumisia eivätkä henkilökohtaiset toiveet ole ensisijaisia. Lasten hyvinvoinnin kautta äiditkin voisivat saada mielenrauhan ja onnistumisen tunteita. Tätä kautta heidän uhrautumisensa ei ole mennyt hukkaan, vaan lasten onnistumisten kautta äitien elämäntyö palkitaan.

"Jos aattelee et mitä mä eniten toivon ni kyllä se niinku toivoo sitä että, sieltä nousee kuitenkin ne lapset siihen et toivoo et ne löytäis sen oman niinkun roolinsa ja paikkansa, että et ne sais rauhassa kasvaa ja niinku et niistä tulis täyspäisiä ihmisiä et kyllä se niinku korostuu siinä omassa et tietyllä lailla sellasta jatkuvaa huolta siitä niinku sanoin et meil on varsinkin nää mejän ääripäät nuorin ja vanhin on semmosia tosi kovapäisiä et niitten kans saa oikeesti niinku vääntää asoita ni toivos et niistä kehkeytyis kuitenkin sielultaan rauhallisia ihmisiä vähän isompana."

Äitiys on tunteita herättävää ja tärkeää. Vaikeat hetket elämässä ovat lisänneet lisänneet äitiyden arvostusta sekä vahvistaneet parisuhdetta sekä tuoneet perspektiiviä asioihin. Hankaluudet, sairaudet ja muut vastoinkäymiset lujittavat perhelähtöisyyttä ja perheen kautta elämän kokemista ja ajattelua. Perheen hoitaminen koetaan elämäntehtäväksi, ja äidin roolin hyödyntäminen muuallakin kuin omassa kodissa vahvistaa entisestään äitiyden merkitystä identiteetin määrittelyssä.

"Semmosta henkistä kasvua, kyllähän se vaatii että sitä on vähemmän itsekäs ja itsekkeinen et sitä osaa ajatella niinku muitten kautta ja eikä niinku aina oo vaan se minä minä, että sitä jotenkin jo ajatteleekin silleen isossa perheessä, ja ei oikeestaan hirveen helposti voi toisaalta ajatellakaan sitä et minä et se lähtee sitä kautta että me tai mejän perhe tai siitä semmosesta laajemmasta kokonaisuudesta. Mut tuota kyllä se on semmosta nöyryyttä ja sellasta et asiat ei oo niin mustavalkosia ja aina yleensä selviää kaikesta, että välillä on niitä aikoja ollu että on tuntunu että näinkö tästä niinku selvitään ja tuleeko tästä mitään mutta kyllä se elämä kantaa et jotenki sitä aina asiat lutviutuu."

Terveellisiä elämäntapoja viettävät äidit huolehtivat siitä, että perhe voi hyvin ja terveellisiä elämäntapoja pyritään noudattamaan mahdollisimman hyvin. Äidit kokevat suurta tarvetta uhrautumiselle, ja uhrautumisen kautta he kokevat olevansa parempia äitejä. Ulkopuoliset ihmiset pitäisivät varmasti näitä naisia ihan yhtä hyvinä äiteinä

vähemmälläkin uhrautumisella, mutta perheen eteen ajan uhraaminen koetaan elämäntehtäväksi ja oman äitiyden tunteen kannalta välttämättömänä. Aika koetaan myös niin nopeasti kuluvana ja pois valuvana, että lasten kanssa oleminen on tärkeää, koska vuodet menevät nopeasti eivätkä lapset elä vanhempiansa kanssa saman katon alla loputtomiin, ja turvallisella arjella halutaan taata lapsille vankka ja turvallinen alku elämälle. Äidin kodin ja perheen eteen uhrautuminen on tässä turvallisuuden tunteen luomisessa merkittävässä asemassa.

Äideille on tärkeää käyttäytyä ja käyttää aikaa mahdollisimman hyvin ja mahdollisimman tarpeellisiin asioihin elämässään, ja äitiys ohjaa lähes kaikkea heidän elämänsä sisältöä . Oikein käyttäytymisen ja uhrautumisesta vaativien sosiaalisten arvojen kautta äidit voivat saavuttaa arvostusta sosiaalisessa ympäristössään, kuten Kortteinenkin on todennut (Kortteinen 1992, 71-72). Kiireisenä pysyminen on merkki siitä, että on tarpeellinen. Äidit kuluttavat aikaansa toisinaan myös sellaiseen, mikä ei olisi juuri sillä hetkellä välttämätöntä. Perheen eteen toimimisella äidit vahvistavat omaa äitiyttään sekä luovat myös muille perheen jäsenille mielikuvan siitä, että äiti on aina saatavilla ja korvaamaton osa arkea. Äideillä on aikaa jaettavaksi loputtomasti perheelle. Totuudenmukaiempaa on kuitenkin ajatella niin, että äidit eivät koe jakavansa aikaa perheelle, vaan perheen aika on äitien aikaa, jolloin aikaa ei riitä juurikaan jaettavaksi kodin ulkopuolelle.

”Ihmiset, joilla on vähiten aikaa jaettavana, ovat tämän ajan sankareita. Ajan vähyys on menestyksen yksi mittari.” (Jallinoja 2000, 121.)

5 POHDINTA

Äitien arki on ristiriitoja täynnä: oma aika tekisi hyvää mutta sen ottaminen koetaan itsekkääksi ja kotonakin on mukava viettää aikaa. Muidenkin kuin perheenjäsenten kanssa olisi mukava viettää enemmän aikaa, mutta siihen ei tunnu olevan aikaa, mutta sosiaaliset ryhmät kuitenkin piristäisivät arkea ja heiltä saisi sosiaalista tukea. Äideillä on aito toive lisätä liikuntaa arkeensa, mutta sosiaalisessa ympäristössä ei ole välttämättä henkilöitä, kenen kanssa liikkua, ja yksin on vaikea saada itsensä liikkeelle, sillä silloin tulee helposti muita vähäisiäkin ärsykejä, lähinnä perheen suunnalta, jotka estävät liikkumaan lähtemisen. Äitien on vaikeaa löytää aikaa kaikkeen tarpeelliseen. Elämässä pitäisi huolehtia niin monesta asiasta, että kaikkeen on mahdotonta löytää aikaa, jos ne haluaisi kaikki toteuttaa. Priorisointi on välttämätöntä ja aina jokin tärkeä elämän osa-alue kärsii.

Vaikka monessa paikassa väitetään, että arki on muuttunut ja ihmiset valikoivat ajankäyttöään enemmän ja valinnanmahdollisuuksia elämässä on enemmän kuin ennen, silti nämä tutkimuksen äidit ovat todella kotiläheisiä, vaikka mikään ei pidättelisi heitä kotioloissa niin paljoa kuin he nyt tekevät. Koti on heille pyhä paikka, jossa viihdytään ja jossa halutaan pitää järjestystä ja hyvää yhteishenkeä yllä. Siinä mielessä tutkimusaineiston äidit ovat hyvin perinteisten arvojen puolella. Äidit uhraavat omaa hyvinvointiaan perheen kustannuksella, ja jos ajankäytön valintoja on tehtävä, kotiin liittyvät vaihtoehdot vievät lähes aina voiton.

Koska kyseessä on vähän liikkuvat äidit, olisi mielenkiintoista tehdä vertailua siitä, miten liikkunnallisesti aktiiviset äidit järjestävät arkensa ja miten liikunta nivoutuu osaksi heidän elämänvaihettaan. Tuskin he kuitenkaan ovat niin sanotusti huonompia äitejä, vaikka käyvätkin urheilemassa. Tämän tutkimuksen äidit ovat tavattoman armottomia itseään kohtaan ja he miettivät omaa äitiyttään todella kriittisesti ja perinpohjaisesti. Tavallaan äidit tiedostavatkin sen, että he ovat uhrautumisen mestareita eivätkä malta ottaa itselleen omaa aikaa, mutta viimeinen silaus rohkaistua enemmän omalle ajalle puuttuu. Seuraava askel heillä onkin pohtia, kuinka muokata arkea ja omaa ajatusmaailmaa niin, että liikunnalle saisi sovitettua osan uhrautuvan arjen sekaan.

Haastatteluvaiheen jälkeen äidit alkoivat kokoontua säännöllisin väliajoin ryhmänä interventiotutkimuksessa, jossa pohdiskellaan liikunnan arkeen liittämisen hankaluutta sekä sitä, miten sen voisi kuitenkin toteuttaa. Tästä tulee oma tutkimuksensa (Pirkkalainen 2012). Samoista kohdehenkilöistä tehdään siis kaksi eri tutkimusta, jotka kuitenkin tukevat toisiaan sekä koko projektin kokonaisuutta.

Tutkimustuloksissa ei ollut paljon sellaista, joka olisi hätkähdyttänyt, vaan suurelta osalta äitien elämä on sellaista kuin sen yleisesti kuvitellaan olevankin. Kuitenkin tässä terveellisiksi perheenäideiksi luokitellussa äitien ryhmässä hämmästyttävää on se, kuinka perheeseen sitoutuneita he ovat. Kyllähän äidit yleensä yhdistetään perhekeskeisyyteen, mutta tämän ryhmän äidit ovat omaksuneet todella äärimmäisen sitoutumisen muuhun perheeseen sekä kriittisyyden omaa äitiyttään kohtaan, mitkä vaikuttavat hyvin paljon heidän päätöksiinsä elämänsä ja ajankäytön suhteen.

Tämä tutkimuksen kautta selkiytyi työssäkäyvien äitien arjen luonteen lisäksi se, mitä terveellisten peheenäitien ensisijaisesti tulisi tehdä, jotta liikunnalle saataisi tilaa arkeen. Haastavaa on kuitenkin tehdä arkeen näitä muutoksia, vaikka muutostarpeet tiedostettaisikin. Tutkimuksen kautta tuli osoitettua todeksi se, että liikunta-aktiivisuutta ei pysty lisäämään arkeen pelkällä tahdon voimalla, vaan uuteen sosiaaliseen maailmaan astuminen Pasi Kosken (2004) sanoin vaatii monenlaisia järjestelyjä ja pitkäkestoista prosessia lähtien äitien ajatusmaailmasta ja perheen arjen järjestelyistä, vaikka toki tahdonvoimaakin tarvitaan, eikä pelkkä tilan raivaaminen arkeen liikunnalle riitä.

Haastatellut äidit ovat hakeutuneet vapaaehtoisesti mukaan tutkimushankkeeseen ja heillä on muutoshalukkuuta liikunta-aktiivisuuden suhteen. He ovat tämän tutkimuksen kautta auttaneet luomaan raameja sille, mistä lukuisat heidän kanssaan samoista ajankäytön ja liikkumattomuuden ongelmista kärsivät, ja tätä kautta ehkä auttaneet myös muita kanssasisaria ottamaan askelta kohti liikunnan lisäämistä. Kuitenkin sellaisia henkilöitä löytyy taatusti paljon, kenelle liikunnan lisääminen olisi elintärkeää, mutta jotka eivät itse koe liikuntaa tärkeäksi. Ketään ei voi kuitenkaan pakottaa liikkumaan, ja toisaalta tämä onkin yksilöiden oma valinta, vaikka liikkumattomuus aiheuttaakin paljon kustannuksia yhteiskunnalle.

Arjen tutkimuksen haasteellisuus tuli hyvin ilmi tätä tutkimusta tehdessä, ja välillä tuntui että arjen kulusta on saamassa otteen mutta sitten se taas hävisi jonnekin, ja vaikka arjesta on tehty määritelmiä ja tutkimusta, se tuntuu silti hyvin häilyvältä. Toisaalta oli hämmästyttävää huomata, kuinka tavallisista äitien arjen kuvauksista voi loppujen lopuksi saada niin paljon tietoa heidän elämästään ja analysoitua arjen toimintojen kautta äitien elämänvaihetta. Arkea tutkimalla löydetään paljon muutakin olennaista kuin pelkkä arki: arvoista ja elämän priorisoinneista saadaan paljon tietoa. Vaikka teemahaastattelukysymykset koskivat hyvin tavallisia asioita arjessa, niiden kautta pystyi loppujen lopuksi kertomaan äitien elämästä todella paljon. Arki vaikuttaisi siis todellakin olevan hyvä apuväline yhteiskunnan laajempaankin tutkimiseen.

Kirjallisuus

Alapuro, Risto (2000) Kuinka neuvoteltavia sosiaaliset suhteet ovat? teoksessa Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. (toim.) 2000-luvun elämä – Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Gaudeamus Kirja, Tampere, s. 102-111

Antonucci, Toni C. & Akiyama, Hiroko (1987) Social Networks in Adult Life and a Preliminary Examination of the Convoy Model. *Journal of Gerontology* 42 (5), s. 519-527

Atkinson, Paul; Coffey, Amanda & Delamont, Sara (2003) Key Themes in Qualitative Research – Continuities and Change. AltaMira Press, Walnut Creek, California

Beck, Ulrich; Giddens, Anthony & Lash, Scott (1996) Nykyajan jäljillä. Vastapaino, Tampere

Bennett, Andy (2005) Culture and Everyday Life. Sage Publications Ltd, Lontoo

Bourdieu, Pierre & Vacquant, Loïc J.D. (1995) Refleksiiviseen sosiologiaan. Joensuu University Press, Joensuu

Bourdieu, Pierre (1998) Järjen käytännöllisyys – Toiminnan teorian lähtökohtia. Vastapaino, Tampere

Davies, Karen (1989) Women and Time – Weaving the Strands of Everyday Life. University of Lund, Lund

Douglas, Mary (2000) Puhtaus ja vaara – Ritualistisen rajanvedon analyysi. Vastapaino, Tampere

Elonen, Piia (2012) Vartiainen haluaa potkia suomalaiset töihin. *Helsingin Sanomat* 10.5., s. A4

Forsberg, Hannele (2003) Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä, teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki, s. 7-15

Frissen, Valerie A.J. (2000) ICT's in the Rush Hour of Life. *The Information Society* 16, s. 65-75

Giddens, Anthony (1991) Modernity and Self-identity – Self and Society in the Late Modern Age. Polity Press, Cambridge

Haavio-Mannila, Elina (1970) Suomalainen nainen ja mies – Asema ja muuttuvat roolit. WSOY, Helsinki

Helakorpi, Satu; Paavola, Meri; Prättälä, Ritva & Uutela, Antti (2009) Suomalaisen aikuisväestön terveystietäytyminen ja terveys. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 2/2009, Helsinki

- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki
- Hoikkala, Tommi. & Roos, J. P. (2000) Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat, teoksessa Hoikkala, Tommi. & Roos, J. P. 2000-luvun elämä – Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Gaudeamus Kirja, Tampere, s. 9-31
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (2004) The Active Interview, teoksessa Silverman, David (toim.) Qualitative Research – Theory, Method and Practice. SAGE Publications, Lontoo, s. 140-161
- Jallinoja, Riitta (2000) Perheen aika. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki
- Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisuus – Familistista käännettä jäljittämässä. Gaudeamus Kirja, Helsinki
- Jallinoja, Riitta (2009) Perhe yhdessä vapaa-aikana, teoksessa Liikkanen Mirja (toim.) Suomalainen vapaa-aika – arjen ilot ja valinnat, Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, s. 49-77
- Jokinen, Eeva (1996) Väsynyt äiti. Gaudeamus, Tampere
- Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Gaudeamus, Tampere
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2002) Suomalainen yhteiskunta. WSOY, Helsinki
- Julkunen, Raija (2010) Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino, Tampere
- Kahn, Robert L. & Antonucci, Toni C. (1980) Convoys over the Life Course: Attachment, Roles, and Social Support, teoksessa Baltes, Paul B. & Brim, Orville, G. jr. (toim.) Life-Span Development Behavior Vol. 3, Academic Press Inc, New York
- Kortteinen, Matti (1992) Kunnian kenttä – Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hanki ja jää, Helsinki
- Kortteinen, Matti (2000) Kohti 2000-luvun sosiaalitieteellistä ajattelua, teoksessa Hoikkala, T. & Roos, J. P. 2000-luvun elämä – Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Gaudeamus Kirja, Tampere, s. 32-53
- Korvela, Pirjo (2003) Yhdessä ja erikseen – Perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. Stakes (nyk. THL), Helsinki
- Koski, Pasi (2004) Liikuntasuhde – Liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana, teoksessa Ilmanen, Kalervo (toim.) Pelit ja kentät – Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Jyväskylä, s. 189-208

- Melkas, Tuula (2009) Suomalaisten sosiaalisuuden yksityisyydestä, teoksessa Liikkanen Mirja (toim.) Suomalainen vapaa-aika – Arjen ilot ja valinnat. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, s. 21-48
- Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna (2012) Yhteistä aikaa etsimässä – Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Väestöliiton perhebarometri 2011, Väestöliitto, Helsinki
- Miller, Jody & Glassner, Barry (2004) The "Inside" and the "Outside" – Finding Realities in Interviews, teoksessa Silverman, David (toim.) Qualitative Research – Theory, Method and Practice. Sage Publications, Lontoo, s. 125-139
- Määttänen, Kirsti (1993) Äidit ja tyttäret, anopit ja miniät, teoksessa Piela, Ulla (toim.) Aikanaisia – Kirjoituksia naisten omaelämäkertoista. Suomen kirjallisuuden seura, Helsinki, s. 149-164
- Oinas, Tomi (2010) Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 402. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä
- Parikka, Liisa (2012) Elämä tauolla - Tapaustutkimus vauvaikäisten lasten äitien arjesta. Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto
- Pirkkalainen, Marjukka (2012) Pro Gradu-tutkielman käsikirjoitus
- Pätsi, Hanna (2009) Vanhemmuuden muotoutuminen perheikäytännöissä ja kulttuurisessa järjestyksessä – Pariskuntien neuvottelut vanhemmuuden vastuiden jakamisesta äidin töihin paluun jälkeen. Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto
- Pääkkönen, Hannu & Hanifi, Riitta (2011) Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Tilastokeskus, Helsinki
- Rotkirch, Anna (2000) Pirstoutunut vanhemmuus, teoksessa Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. 2000-luvun elämä – Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Gaudeamus Kirja, Tampere, s. 187-200
- Rovio, Esa; Hakonen, Harto; Laine, Kaarlo; Helakorpi, Satu; Uutela, Antti; Havas, Eino & Tammelin, Tuija (2011) Perherakenteen yhteys suomalaisten aikuisten liikunta-aktiivisuuteen. Liikunta & Tiede 48 (1), s. 36-41
- Rovio, Esa & Pyykkönen, Teijo (2011) Vähän liikkuvat juoksuttavat päättäjiä ja tutkijoita. Liikuntatieteellisen seuran Impulssi nro 26, Helsinki
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (2009) Kun työstä tulee vieras perheessä, teoksessa Jallinoja, Riitta (toim.) Vieras perheessä. Gaudeamus, Tampere, s. 83-105
- Salmi, Minna (2004) Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen, teoksessa Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Stakes (nyk. THL), Helsinki, s. 11-28

Valtonen, Anu (2004) Rethinking free time: A study on boundaries, disorders and symbolic goods. Helsinki school of economics, Helsinki

Vartiainen, Juhana (2012) Hyvä perhepolitiikka yhdistää työn ja perhe-elämän. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT [viitattu 19.5.2012]. Saatavilla www-muodossa: http://www.vatt.fi/ajankohtaista/kolumnit/kolumni/news_1808_id/278

Vuori, Jaana (2003) Äitiyden ainekset, teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Gaudeamus, Helsinki, s. 39-63

Weber, Max (1980) Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. WSOY, Helsinki

Liite: Teemahaastattelurunko

Haastatteluilla pyritään tavoittamaan tavallisen suomalaisen arkea ja elämäntapoja, arjen valintoja ja valintoihin kohdistuvaa problematiikkaa, yksilön elämää ohjaavia rakenteita (säännönmukaisia ihmisen valintoja ohjaavia asioita kuten ympäristö tai perhe), yksilöä hänelle tärkeissä ihmissuhteissa ja ryhmissä (miten ”minä” tuotetaan ja sitä pidetään yllä ryhmässä), erilaisia suoraan ja epäsuoraan ilmaistuja asenteita, arvoja ja merkityksiä.

Haastattelu-teemat:

- 1) Ajankäyttö – mihin aika kuluu?
- 2) Sosiaalinen ympäristö – ketkä ihmiset arkeen kuuluvat?
- 3) Työ – kuinka työ vaikuttaa arkeen?
- 4) Elämänvaihe – kuinka elämänkaaren tilanne vaikuttaa arkeen?
- 5) Liikuntahistoria – millainen on liikuntahistoria?
- 6) Liikunta-aktiivisuus – mitkä seikat vaikuttavat liikunta-aktiivisuuteen?

Haastattelurunko

- Ensin kannattanee lämmittelynä kysyä asuinpaikkaa, asumismuotoa, perheen kokoa ja lasten ikää, lapsiperheiltä lähiympäristöä kuten ympäristön turvallisuutta, puistoja, leikki- ja ulkoilumahdollisuuksia jne.
- 1) Ajankäyttö
 - Mihin aika kuluu? Millainen on ”keskimääräinen” päivä? Mihin aika kuluu arkipäivinä, entä viikonloppuna? Tavallisen päivän kulun kuvailu arkipäivänä ja viikonloppuna?

- Paljonko päivän aikana on ”pelivaraa”, kuinka määräytynyt päivä on (esim. työ, perhe, lepo)? Millainen mahdollisuus on erilaisiin valintoihin? Mikä vaikuttaa valintoihin?
- Virtuaalinen todellisuus, netti, tietokone, kännykkä, sähköposti
- Mitkä seikat vaikuttavat ajankäyttöön?

2) Sosiaalinen ympäristö – ketkä ihmiset arkeen kuuluvat?

- Ketkä ihmiset päivään liittyvät ja kuinka he vaikuttavat käyttäytymiseen (vrt. valta)?
- Mitkä ovat tärkeitä arjen ryhmiä (kokemus yhteisöllisyydestä)? Kuinka pysyviä ryhmät ovat/ovat olleet? Mitä muutoksia ryhmissä on tapahtunut/tulee tapahtumaan?
- Miten/missä tilanteissa eri ihmiset ovat ”kylkeen liittyneet” ja mikä on heidän merkitys (vrt. myös minäkuva, identiteetti, pienryhmäkulttuuri -> elämänviiva/-kaari ympärillä olevista ihmisistä)?

3) Työ – kuinka työ vaikuttaa arkeen?

- Mikä on koulutus? Mitä työtä tekee (ammattiryhmä)?
- Millaista työ on luonteeltaan (työn ominaispiirteet)?
- Kuinka työ vaikuttaa elämään (työn haastavuus, sitovuus, työn ja vapaa-ajan selkeys)?
- Suhde työhön

4) Elämänvaihe (elämäntapa) – kuinka elämänkaaren tilanne vaikuttaa arkeen?

- Millaaisia elämänkaarenvaiheita on omassa elämässä tunnistettavissa?
- Millaista elämänvaihetta nyt elää? Mitä arki tässä elämänvaiheessa on?
- Kuinka työ, perhe, tärkeät ihmissuhteet vaikuttavat arkeen?

- Mitkä muut tekijät vaikuttavat nykyiseen elämäntilanteeseen (-> kuka/ketkä, mikä/mitkä, esim. kokemus äitiydestä, suorituskeskeisyys, suhde omiin vanhempiin)?
- Onko tyytyväinen elämäntilanteeseen?

5) Liikuntahistoria – millainen on liikuntahistoria?

- Millainen liikuntahistoria on elämänsä aikana ollut? (suhde liikuntaan)
- Millä tavoin liikunta on liittynyt elämään?
- Millaisia liikuntamuotoja kohtaan on elämän aikana tuntenut vetoa?
- Miksi (jos liikunta ei ole millään tavalla koskettanut) liikunta ei ole ollut osa elämää? mikä on ollut tärkeää?

6) Liikunta-aktiivisuus – mitkä seikat vaikuttavat liikunta-aktiivisuuteen?

- Miten haastateltava arvioi omaa liikunta-aktiivisuuttaan?
- Mitkä seikat vaikuttavat (estävät, edistävät) liikunta-aktiivisuuteen (osaaminen, pätevyys, yhteenkuuluvuus, liikuntapaikkojen saavutettavuus, elämäntilanne jne.)?
- Onko vähäinen fyysinen aktiivisuus elämäntilanteesta johtuvaa vai pysyvä (sosiaalistuminen kulttuuriin) elämäntapa?
- Mitä tarvitaan, että voisi muuttaa käyttäytymistään (esim. ajankäyttö, tieto, osaaminen)?
- Mikä voisi olla ”elämäntilanteeseen optimoitu liikunta”?
- Kokeeko sosiaalista painetta liikkumiseen, millaista (yhteiskunta, ryhmät jne.)? -> miten suhtaudut liikuntasuosituksiin?